

NAŠ TOVARIŠ TV 15

Št. 13 5. aprila 1979 Leto XVII

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice – v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni in odgovorni urednik:
SILVO TERŠEK

Novinarji:
Živa Drole, Milena Štrajnar, Tone Urbas, Bojana Žokalj-Jesih

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din, posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročninski oddelk:
Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Treba je biti na
tekočem stran 3

Raje grob kot
suženjstvo stran 6

Koroška znamenja
stran 12

Minersko sabotažni
vod Grintovec stran 15

Nenehno iskanje
novih poti stran 17

NA ROB PRVEMU APRILU, DNEVU MLADINSKIH DELOVNIH BRIGAD – Letos bo v Jugoslaviji enaintrideset zveznih delovnih akcij z okoli 40.000 brigadirji. Mladi bodo delali v vseh naših republikah in pokrajinah – če računamo tudi na lokalne delovne akcije, bo za delo poprijelo kar milijon mladih rok. Mladinske prostovoljne delovne akcije nosijo letos obeležje šestdesetletnice partije, SKOJ in revolucionarnih sindikatov.

SPREJEM KURIRČKOVE POŠTE – Takole so 28. marca pozdravili kurirčkovo torbico v novomeški osnovni šoli, ki nosi ime revolucionarke Katje Rupena.

*Socialistično
samoupravljanje se je
potrdilo kot
učinkovita pot
družbeno-
gospodarskega razvoja*

Socialistična federativna republika Jugoslavija, samoupravna skupnost šestih enakopravnih narodov in številnih narodnosti, je danes v vsakem pogledu trdnjša, kot je bila kadarkoli. Imamo stabilen političen položaj. Ta stabilnost in moč rasteta ravno iz politične in gospodarske enakopravnosti naših narodov in narodnosti, iz odločilnega položaja delavskega razreda v družbi in iz širine fronte borcev za socialistično samoupravljanje na čelu z ZKJ. Take družbe, opredeljene za osvoboditev človeka na temelju družbene lastnine proizvodnih sredstev, ne more nihče več premakniti iz smeri njenega socialističnega samoupravnega razvoja.

Socialistično samoupravljanje se je v vsem svojem razvoju, ob sproščanju ustvarjalnih pobud delavskega razreda in vseh delovnih ljudi, izkazalo in potrdilo kot učinkovita pot družbenogospodarskega razvoja, razvoja proizvodnih sil in izboljševanja življenjske ravni. Izkazalo se je kot učinkovita in demokratična pot za odpravljanje vseh, največjih družbenih konfliktov in navzkrižij z usklajevanjem interesov različnih in mnogih subjektov reprodukcije v okviru združenega dela in celotnega družbenega sistema.

Jugoslavija je v vsem povojnem obdobju dosegala vsestranski in hiter gospodarski razvoj in je do temeljev spremenila ekonomske in socialne strukture družbe. V preteklih 35 letih je Jugoslavija prehodila pot od nerazvite agrarne do srednje razvite industrijsko-agrarne države.

Stane Dolanc na zborovanju neapeljskih delavcev in komunistov ob 15. kongresu KPI

O skrbi za zdravje borcev

Januarja letos so mi omogočili enaindvajset dni klimatskega zdravljenja na prelepem otoku Rabu

Kot naročnik TV-15 z velikim veseljem preberem vse članke v tem tedniku in se s tem še bolj seznanim z borbeno potjo drugih partizanskih enot med narodnoosvobodilnim bojem. V vsaki številki je zaslediti, da je bilo v zadnjih letih namenjeno precej pozornosti skrbi za borce, kakor tudi ohranjanju in razvijanju revolucionarnih tradicij. Posebna skrb je namenjena bolnim in onemoglim borcem.

V zvezi s slednjim naj omenim, da prav v mariborskem dispanzerju za borce posvečajo veliko skrb zdravljenju borcev, za kar gre zahvala vodji tega dispanzerja dr. Valenti in drugemu zdravniškemu osebju.

Sam bolehan na bronhialni astmi in sem težji srčni bolnik.

Januarja letos so mi omogočili enaindvajset dni klimatskega zdravljenja na prelepem otoku Rabu. Ta otok je znan po dobri klimi, primerni predvsem za zdravljenje bronhialne astme, srčnih bolezni, alergij in podobno. Ker je v zimskem času na Rabu podnebje zelo ugodno za zdravljenje, da ne govorim o razmeroma nizkih zunajsezonskih cenah v hotelu Istra ali Kontinental, znanih po dobri hrani in postrežbi, slednje lahko vsakomur priporočam. Tu je še pokrit bazen, lepi sprehodi po borovem parku in obali ter križarjenje po morju.

Najbolj ganljiv je ogled pokopališča naših rojakov Slovencev, ki so trpeli v nekdanjem rabskem taborišču. Pokopališče je lepo urejeno in v sredini je velik spomenik, na katerem so med drugim zapisane naslednje besede: Saj smrt vas je življenju darovala.

Toliko o teh žalostnih spominih! Naj povem, da se je stanje moje bolezni precej izboljšalo, zato je priporočam vsakemu borcu, ki boluje za isto ali podobno boleznijo, da si omogoči takšno klimatsko zdravljenje. Že sedaj načrtujem, da konec letošnje sezone spet odidem na Rab na zdravljenje in seveda z večjo skupino, kar prinese popust. Če bi kateri borec želel informacije o tem klimatskem zdravljenju, mu jih zelo rad pismeno sporočim, in se z njim tudi pogovorim.

Uredništvu TV-15 pa se posebno zahvaljujem za redno dostavo tednika TV-15.

ANTON PAK
Ceršak 28
Sentilj pri Mariboru

Pajničeva mama

Čestitamo ji z željo, da bi še in še kazala svetlo pot naše svobode

Letos februarja je praznovala devetdeset let osvobodilnemu gibanju z vso vnemo predana Pajničeva mama s Hriba v Loškem potoku.

Rodila se je v obrtniški družini šestih otrok Kordiševih. S kmetom Pajničem se je poročila mlada in rodila dve hčeri in pet sinov.

Vsa družina se je ob vdoru okupatorja odločila za pravo pot: boj proti tujcu. Sinovi so med prvimi prišli za puško. Oče, mati in hčerke so aktivno in organizirano delali za OF. Hčerka je bila internirana v Gonars, pozneje je delala v partizanski bolnišnici Kanižarica.

Trpljenje Pajničevi mami s Hriba v Loškem potoku ni prizanašalo. Sin Albin je padel v borbi v Grahovem,

Pajničeva mama s Hriba v Loškem potoku z najstarejšim sinom pred domačo hišo

sina Antona je ubila »črna roka« na domačem pragu... Po roški ofenzivi so njihovo hišo spremenili v bunker. Okna so bile strelske line, in Pajničeve je tiraniziralo trideset domobrancev. Domačine, posebno Travničane in iz Bele vode, so zapirali v podstrešju in jih strahovali.

Življenje Pajničeve mame, očeta in najmlajše hčerke je bilo v veliki nevarnosti. OF jim je omogočila, da so jih evakuirali v Bari.

Pajničeva mama se je takoj po osvoboditvi z vnemo lotila ne samo obnove lastnega doma, ampak se je vključila v povojno graditev porušene domovine. Delala je v družbenopolitičnih organizacijah – povsod, kjer je bilo potrebno. Znala je svetovati, znala je prijeti za delo in bila priljubljena, neplačana aktivistka.

Za svoje delo je prejela medaljo zasluge za narod in priznanje OF občine Ribnice. (Ali je to dovolj za toliko dela in trpljenja?)

Pajničeva mama je na tekočem z vsem našim dogajanjem. Redno bere Delo, TV-15, posluša radio in gleda televizijo. Šestim vnukom in trem pravnukom pripoveduje svoje doživljanje, oni pa ji krajšajo njeno visoko starost.

Naši čili, bistri devetdesetletniki iskreno čestitamo z željo, da bi še in še kazala svetlo pot naše svobode.

CIRILA BAMBIČ
Ljubljana

O partizanki Kristini Furlan

Sedem dni je ležala pri Skapinovich na Velikem polju in sedem tednov so za njo skrbeli Staražinovi

V knjigi »Zublji na vrheh« Poldeta Renarja-Borisa, ki jo je pred kratkim založil občinski odbor ZZB NOV Sežana, sem zasledila sestavek, ki govori o napadu Gregorčičeve brigade na sovražnikovo kolono 2. februarja 1945. V napadu je bila udeležena tudi moja sestra, ki jo tovariš Raner imenuje ranjeno partizanko Marto Sorta. Ranjena partizanka je bila Kristina Furlan rojena Semenčič! Čudno se mi zdi, da se tovariši iz krajevnih skupnosti Vrabče in Štjak, ki so imenovano knjigo naročili in pregledali, niso prepričali o imenu ranjene partizanke. Sedem dni je ležala ranjena pri Skapinovich na Velikem polju. Nato so za njo sedem tednov skrbeli Staražinovi, prav tako z Velikega polja. Kako je prišlo do napake?

FRIDA AMBROŽIČ
Vipava 203
p. Vipava

Ne bodimo malenkostni

Prisrčno pozdravljeni. Že večkrat sem se pripravljala, da napišem prispevek za TV-15. Strah, da bom za morebitne pomanjkljivosti kritiziran, me je vedno odvrnil od pisanja.

Nič mi ni všeč, da ljudje na široko pišejo kritike oziroma pripombe na že objavljene članke. Ti popravki so največkrat grobo napisani. Užaljeni posamezniki bi se morali zavedati, na kakšne težave naletijo avtorji člankov ob zbiranju podatkov. Štiriinšestdeset let po končani vojni takrat še tako mladim partizanom ali aktivistom blede spomin. Tudi tisti, ki podatke daje, ni več prepričan, če je bilo natanko tako in tako. Nam bralcem take malenkosti ne povedo veliko. Malenkostne napake niso bistvene, temveč njihova celotna vsebina.

Prav strah pred takšnimi in podobnimi pripom-

bami je vzrok, da bo marsikateri fašistični zločin, storjen med vojno, ostal nezapisan. Tudi jaz bi rad opisal nekaj takšnih zločinov iz svoje rojstne vasi, a nimam poguma. Zato rečem vsem tistim, ki postavljajo avtorjem člankov piko na i: bodite obzirni in raje tudi sami kaj napišite.

Članek »Še o tehniki na Gočah« in še vrsta podobnih nevljudnih pripomb na objavljene članke vsekakor niso spodbuda za ostale avtorje.

Če bi, na primer, pri ZB NOV Bukovica-Volčja draga, oziroma avtor članka prečitati objavljeni zapis Angela Kosovela Obkoljena Babna gora, bi vedeli, da je bil »Črni Martin« iz Gradišča pri Prvačini in da živi v Tržiču (Italija). Vsaj tako mi je povedal nekdanji partizan, ki je govoril z njegovim stricem. Zelo zanimivo bi bilo raziskati vse zločine tega

»Črne Martina«! Predvsem tiste na Planini pri Ajdovščini. Na primer: umor naše partizanke, dalje smrtno obsodbo »Črne Petra«... grob je bil že izkopan, ko je bil o tem obveščen in je pobegnil k italijanskim fašistom. Tistim, ki jih je prve dni leta 1943 pripeljal na Planino in pokazal aktiviste OF: odpeljali so jih v zapor Coroneo v Trst, kjer so bili grozno mučeni.

Kako srečni so lahko kraji, kjer imajo (oziroma so imeli): Haceta, Svetino, Vidica in še vrsto drugih, ki osvetljujejo dni našega narodnoosvobodilnega boja. Pa brez zamere!

EDO ŠČEK
Gartanova 27
p. Nova Gorica

Predsedstvo republiškega odbora je v ponedeljek, 2. aprila pripravilo posvetovanje s predsedniki občinskih in medobčinskih združenj borcev v SR Sloveniji, da bi tako uresničilo, oziroma nadaljevalo začeto uresničevanje pobude za kontinuirano obveščanje in v širša obzorja družbenih prizadevanj obrnjeno delo borčevskih organizacij. Tako je o gospodarskem položaju Jugoslavije spregovoril inž. Andrej Marinc, o aktualnih zunanjepolitičnih dogajanjih in mednarodni politiki pa je izčrpno poročal tovariš Jože Smole; o vprašanih borčevske organizacije, njenem delovanju znotraj organizacije in zunaj v skupni fronti organiziranih socialističnih sil pa je spregovoril predsednik RO ZZB NOV Slovenije tovariš Janez Vipotnik.

★

Andrej Marinc je uvodoma ocenil notranji jugoslovanski politični položaj kot dober in stabilen, medtem, ko ni mogel dati enake ocene za gospodarski položaj v naši državi, zaradi česar so k reševanju gospodarskih vprašanj osredotočeni naporji tako v republiki kot tudi na zvezni ravni.

Ce bi naše trenutno stanje gospodarstva gledali skozi mednarodne gospodarske in družbene razmere, potlej bi bila podoba nekoliko spodbudnejša. Naš narodni dohodek se že giblje v spodnji meji srednjerazvitih industrijskih dežel, zato pa so še vedno prisotni »neplanirani odstopi« v gospodarstvu tisti, ki zavirajo načrtovan razvoj (rast cen, razkorak med razpoložljivim blagom in kupno močjo...). Zopet se kažejo težnje k ekstenzivnemu razvoju, česar si v danih razmerah ne bi smeli več dovoliti. Pri investicijskih vlaganjih v gospodarstvo je sicer stopnja le-tega visoka, povzroča pa marsikje težave zaradi prepovršnega pretehtanja resničnih potreb po vlaganju sredstev. Nadpovprečna vlaganja so bila vložena tudi v takomenovane gospodarske dejavnosti posebnega pomena (lani smo se že približali planirani 65 odstotni stopnji vloženih sredstev) v prihodnjih letih pa bi se morali rezultati take politike tudi že poznati. Vsekakor se bodo ta prizadevanja poznala še tem hitreje, v kolikor bo razumevanje združenega dela za tako osnovno gospodarsko politiko večje.

Tovariš Marinc je menil, da je predvsem treba doseči dosledno izvajanje dogovorov ter doseči, da bo kritika slabega našla pozitivne odmeve in učinek. Naša zunanjetrgovinska bilanca je še vedno v deficitu, vendar pa se stanje izboljšuje. Prav nič ni razveseljivo razmerje med uvozom in izvozom v prvih dveh letošnjih mesecih, kar bi nas moralo še bolj spodbuditi k odstranjevanju takih teženj zlasti še, ker se splošne svetovne gospodarske razmere slabšajo... Andrej Marinc je pregledno nanizal nekatere značilnosti sedanjega trenutka v jugoslovanskem gospodarjenju (poudaril potrebo po dolgoročnem planiranju energetskih in surovinskih potreb!), pri čemer je velikega pomena tudi priprava združenega dela na nove odnose v interesnih skupnostih za ekonomske odnose s tujino... Spregovoril je še o naši emisijski politiki, ki je še premalo izdelana in ne dovolj namenska. Tovariš Marinc je o bodočem planiranju dejal, da je treba načrtovati take razvojne možnosti, ki bodo omogočale dolgoročneje planiranje – tudi na osnovi sistemskega zakona o družbenem planiranju. Pri teh naporih pa lahko ZZB NOV odigra pomembno mobilizacijsko nalogo.

Po končanem pregledu stanja v našem gospodarstvu so se oglašali borci z vprašanji pa tudi s kritičnimi pripombami na določene pojave v gospodarstvu, ki so jih sami zaznali ali so v njihovem okolju očitni.

★

O mednarodnih političnih tokovih je v kratkih in zbranih obrisih spregovoril tovariš Jože Smole. Tako je orisal razmerje med velikimi silami in ga dopolnil s trenutnimi dogovori med temi silami, oris dogodkov v jugovzhodni Aziji, Iranu, na bližnjem vzhodu in v jugozahodni Afriki ter se povrnil k Jugoslaviji, odnosom s sosednjimi državami in na koncu (po podanem pregledu bližnjih dogodkov) ocenil še delo neuvrščenih dežel, črtal njihovo vlogo in mesto v svetovnih političnih dogajanjih.

★

Janez Vipotnik je v uvodu svojega referata ponovno opozoril na zadnje srečanje borcev s tovarišem Kardejem in njegove besede, da morajo borci ostati družbenopolitično aktivni, sicer bodo zgubili stik z mladimi generacijami, ostali le pri svojih specifičnih nalogah in se spreminjali v veterane.

Predsednik slovenske borčevske organizacije je v svojem govoru tudi dejal, da sedaj, ko se starostno povprečje v borčevskih vrstah že močno dviguje, ne smejo popustiti, ampak še naprej posvečati vse svoje moči ciljem, zaradi katerih so šli v narodnoosvobodilni boj.

»Dosedanje prakso in metode političnega dela želimo izpopolniti. Želimo prizadevnost najširšega števila ljudi na načelih dogovarjanja in sporazumevanja. Ta proces je stekel.

Delovni ljudje vidijo v njem svojo lastno in skupno perspektivo, možnost nadaljnega osvobajanja iz ozkosrčnega pisarniškega poslovanja in drugih spon ter možnosti najširšega uveljavljanja osebnosti, sposobnosti in znanja.

Titovo pobudo o nadaljnji uveljavitvi demokratskega kolektivnega vodenja, ki je svojska našemu političnemu sistemu, ocenjujemo kot pomemben prispevek k podružbljanju političnega odločanja. Naš demokratski sistem moramo razvijati tako, da se bodo v njem lahko izrazile vse sile, ki priznavajo socialistični karakter naše družbe in samoupravni položaj delavca in delovnega človeka v njej. To pomeni, da moramo storiti nove ukrepe za učinkovito praktično delovanje našega političnega sistema kot celote in vsakega njegovega dela posebej...«

Vsakdo izmed nas lahko našeje celo vrsto stvari, kjer bi lahko stali bolje. Na primer, produktivnost dela je še marsikje močno vprašljiva. Pri nagrajevanju po delu imamo še vedno velike težave. Marsikje več trošimo, kot zaslužimo. Na področju družbenih dejavnosti se združeno delo sooča s programi posameznih izvajalcev storitev s prekomernimi zahtevami. V ospredju naših gospodarskih naporov pa je že nekaj časa hitrejša stabilizacija. Nanjo vplivajo tako zunanji činitelji kot notranja gibanja v Jugoslaviji. Pretekla leta nam je uspelo zmanjšati stopnjo inflacije, dočim se zdaj spet pojavljajo pritiski v obratni smeri. Cene kmetijskih in industrijskih proizvodov so vzkipljive. Prepočasni prihajamo do kvalitetnih sprememb v gospodarjenju s

skupne odgovornosti. Seveda so razlike v odgovornosti in načinu vodenja kolektivnih vodilnih organov v družbenopolitičnih organizacijah na eni strani, v družbenopolitičnih skupnostih na drugi in v organizacijah združenega dela na tretji. Razlike so tudi v federaciji, v republiki in pokrajini in v občini. Prav tako so razlike pri uvedbi enoletnega mandata predsedujočega v posameznih družbenopolitičnih organizacijah, kot je SZDL, Zveza borcev, mladina, sindikati. Zato gre ta vprašanja temeljito proučiti in temu primerno pripraviti spremembe statutov do prihododnjih volivnih konferenc ali kongresov. Z dopolnjevanjem vodenja ne smemo dovoliti stihije namesto demokratičnosti, nestabilnost namesto večje trdnosti političnega sistema, večjo moč aparata namesto njegovega zmanjšanja in podobno. Kaj je pomembno? Da v delovanje Zveze borcev vključimo čimvečje število sposobnih in delavoljnih ljudi, ki lahko s svojim deležem v odborih, komisijah, delegacijah, svetih in drugod vnašajo sveže ideje, odpravljajo okostenele metode in se z učinkovitim zagonom bojujejo za uresničenje sprejetih sklepov...«

»Pred nami so priprave za oblikovanje občinskih konferenc SZDL. Ob tem je tudi naša odgovornost, da se uveljavi njihov frontni značaj, da se jasneje izrazijo delegatski odnosi, medsebojna razmerja in obveznosti, da bo sekcijski način dela in množičnost v njem prišel čimbolj do izraza, da občinska konferenca ne bo delovala samo kot forum itd. In ne samo to. Treba se je obrniti predvsem k sebi. Opredeliti tudi obveznosti naše organizacije, vlogo naših delegacij v SZDL, način nastajanja in oblikovanja njihovih stališč v sekcijah, komisijah, odborih in drugod do vprašanj, ki jih obravnavajo različna telesa SZDL. Zveza borcev mora imeti svoje stali-

nih ocen o obsegu in nujnosti posameznih problemov.

Žal moramo ugotoviti, da se v samoupravnih interesnih skupnostih zelo počasi uresničujejo in uveljavljajo posamezne socialne in druge pravice borcev. Čeprav smo pričeli ta vprašanja reševati na samoupraven način, velja to bolj za tiste rešitve, sprejete na republiški ravni, za one na občinah oziroma organizacijah združenega dela pa je še dosti formalnih zadržkov.

Zdravstveno varstvo borcev, ki ga rešujemo preko ambulant in dispanzerjev je v veliki večini občin zelo zasilno rešeno. Čakalna doba za zdravilišče je dolga. Počasi se uveljavlja tudi vloga krajevnih skupnosti v reševanju socialnih težav borcev. Pri tem mislim predvsem na sosedske odnose, patronažno službo, hitro reševanje socialnih primerov, težave starih in bolnih borcev in podobno. Nikakor ne smemo dovoliti, da bi osameli borci in na sploh naši ljudje ostali v mraku pozabe in zapostavljenosti. Bodisi doma, bodisi v bolnicah. Zato bi se bilo treba posebej organizirati, zlasti v krajevnih skupnostih, določiti skupino borcev, ki bi skrbela in opazovala na takšne primere in organizirala obiske in pomoč, da se nam ne bo zgodilo, kar se je že, da je nekdo umrl in je trajalo štirinajst dni, preden so mrliča odkrili.

V nekaterih občinah je še vedno prevladujoče mnenje, da je vsa skrb za borce stvar le naše organizacije. Odtod tudi ozki, ali celo sektaški odnosi do reševanja posameznih vprašanj, do sestava posameznih teles, komisij, odborov SIS. Prav tako ta telesa zelo počasi prihajajo do ustreznih lastnih programov.

Koristno bi bilo, da so občinske organizacije Zveze združenj borcev pobudnice, da se v občinah pripravijo stvarne analize stanja na posameznih področjih: stanovanj, zdravja, sociale, priznavalnin. Biti bi morali pobudniki, da vsak nosilec obveznosti izdelava konkretne programe. Predvsem pa bi se morali občinski odbori Zveze združenj borcev nenehoma zavzemati za podružbljanje borčevskih vprašanj, da se bodo ta obravnavala širše in javno, v skupščinah samoupravnih interesnih skupnosti, v občinskih skupščinah, v krajevnih skupnostih in v organizacijah združenega dela. Zavzemati pa tudi, da se interesi borcev bolj uveljavljajo v temeljnih planih in letnih programih.

Razprave o spremembah in dopolnitvah statuta Zveze združenj borcev gre izkoristiti, da nekatera vprašanja v zvezi z delom naših organizacij čimbolj razčistimo in razvijamo. Razpravo bo vodila posebna komisija, ki smo jo izvolili na Republiškem odboru.

Imamo že precejšnje število aktivov Zveze združenj borcev. Kot doslej gre tudi vnaprej usmerjati aktivne kot metodo dela in jih vključiti tesno v občinske ali krajevne organizacije Zveze združenj borcev. Vsebinska njihovega dela mora biti slej ko prej povezana z nalogami organizacij združenega dela, z uveljavljanjem njihovih pravic, z rekreacijo, s skrbjo za upokojene borce in podobnim. Predvsem pa jih gre usmeriti na izvajanje zakona o združenem delu, v pomoč sindikatom pri uveljavljanju njihovih programov, v povezovanju temeljnih organizacij združenega dela s krajevnimi skupnostmi in podobnim.

Opozoril sem že, da je za tempo našega razvoja odločilno, da vsakega dobronemernega posameznika kar najbolj vključimo v delovne in družbene procese. To terja tudi notranje kot zunanjepolitično stanje. Za borce, ki so zaradi svojega deleža v NOB ugledni ljudje to velja še posebej. Zato je toliko občutljiveje, da v politično delo vključimo vsakogar. Tako gre razumeti tudi pismo, ki ga je poslal tovariš Šetinc občinskim sekretarjem Zveze komunistov, naj skupaj z Zvezo borcev in Zvezo rezervnih vojaških starešin opravijo razgovore s tistimi člani Zveze borcev in rezervnih vojaških starešin, ki so iz teh ali onih razlogov izstopili iz Zveze komunistov. Za vsakogar, razen za izrazite sovražnike, se je treba bojevati, se prijateljsko pogovarjati, spoznati razloge, zakaj so izstopili iz Zveze komunistov in jih povabiti k ponovni vključitvi v Zvezo komunistov, in družbenopolitično življenje sploh.«

Predsednik tovariš Vipotnik je poudaril še utrjevanje enotnosti ne le med borci, ampak tudi z vsemi dobronamernimi graditelji samoupravljanja in še posebno z mladino. Podčrtal je pomembnost prenašanja najboljših človeških lastnosti, ki so se porodile med narodnoosvobodilnim bojem na mlade generacije. Kot sestavni del naporov za mir je pomembno, da je vsa družba od vrha do temelja organizirana po zamisli o oboroženem narodu, odraz tega pa je tudi akcija SZDL »Nič nas ne sme presenetiti«, za katero se mora tudi borčevska organizacija dobro pripraviti.

Treba je biti na tekočem

Posvetovanje z občinskimi in medobčinskimi predsedniki ZZB NOV o aktualnih vprašanih družbenega razvoja, zunanje politike in o vprašanih borčevske organizacije.

tem pa tudi prepočasni krepimo materialni položaj družbenega dela. Povečati gre akumulacijsko in reprodukcijsko sposobnost organizacij družbenega dela, brez česar ni večje produktivnosti in konkurenčne sposobnosti na mednarodnem trgu. Prepočasni uvajamo moderne dosežke sodobne znanosti in organizacije dela... in tako naprej. To so stvari, ki se jih vsi zavedamo, toda gre zato, da jih tudi hitreje, praktično urejamo.

Vsi prav dobro vemo, da sta materialni napredek in utrditev gospodarstva odvisna od tempa razvoja samoupravnih odnosov. Zato je neobhodno, da se vse ustvarjalne sile in posamezniki v njih bojujemo za praktično delovanje celokupnega samoupravnega sistema.»

O boju proti nepravilnostim v naši družbi je tovariš Vipotnik dejal:

»V boju proti monopolizmu, karierizmu, samovolji in podobnim zadevam, smo v naši družbi že doslej sprejeli celo vrsto načel in predpisov: rotacijo, reelekcijo, fleksibilni mandat, demokratizacijo kadrovske politike, samoupravne sporazume in družbene dogovore o kadrovski politiki, razvijanje SZDL kot politične osnove delegatskega sistema in razvijanje njene družbene kontrolne funkcije o javnosti dela, o nadzoru nad nosilci javnih funkcij, o boju proti izvenforamskemu delu in podobnem. Žal ta napotila še vse premalo izvršujemo v praktičnem vsakdanjem življenju. Temu bomo morali v bodoče posvetiti več pozornosti.

In iniciativa tovariša Tita nam lahko pri urejanju teh zadev veliko pomaga. Pri tem ne gre le za uvedbo enoletnega mandata, marveč za širše stvari. Uvedba enoletnega mandata je nujna tam, kjer vodi tudi h krepitvi individualne pobude in odgovornosti vsakega člana kolektivnega vodstva v sistemu

šče do vprašanj, ki jih obravnava SZDL, in mora ta stališča tudi usklajevati v okviru frontno organizirane SZDL pod idejnim vodstvom Zveze komunistov. Ob tem pa ne pozabiti, da bodo tudi aktualni problemi Zveze borcev vključeni v dnevne rede SZDL.

V okviru SZDL potekajo zdaj javne razprave o nekaterih pomembnih vprašanih, ki so povezana s problemi borcev. Gre za javno razpravo o zakonu o skupnih osnovah svobodne menjave dela, ter za osnutke posebnih zakonov za posamezna področja družbene dejavnosti, kot so izobraževanje, raziskovalna dejavnost, socialno varstvo, socialno skrbstvo, stanovanjsko gospodarstvo, akcijski program na področju kmetijstva, v kratkem se bo tem nalogam pridružil tudi zakon o zdravstvenem varstvu in nov sistemski zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju v Jugoslaviji in SR Sloveniji.

Nekatera teh področij zadevajo interese borcev, zlasti njihovo socialno varnost. Zato je vredno vključiti se v razpravo. Istočasno se moramo zavzemati, da se skrb za borce podružblja, zlasti da se pravice borcev čimbolj dosledno uresničujejo preko samoupravnih interesnih skupnosti, ter da se hitro in učinkovito rešujejo nekateri zgočji problemi.

Regijski posveti o izvajanju stališč Republiške skupščine in drugih institucij glede socialne varnosti borcev so v glavnem zaključeni. Posveti so bili koristni. Na njih so se soočili malone vsi izvajalci pravic borcev. Razgovori so prispevali k bolj stvarnim ocenam stanja v občinah, ter spodbudili k pripravi konkretnih programov za reševanje aktualnih problemov borcev.

Posveti pa so žal pokazali, da je premalo konkretnih analiz v občinah o uresničevanju pravic iz socialnega varstva borcev, ter stvar-

Uvodno besedo k drugi seji zveznega odbora je imel predsednik jugoslovansko borčevske organizacije, Kostja Nadj. Spregovoril pa je predvsem o aktivnosti borčevske organizacije po 8. kongresu ZZB NOV Jugoslavije in realizaciji sklepov s tega kongresa.

Vrsta zadanih nalog je že uresničenih, vrsta pa jih je v teku. To je bila osnovna misel referata tovariša Nadj, pri čemer pa je ponovno opozoril na pomen borčevske organizacije v skupni fronti organiziranih socialističnih sil.

Na tej, drugi seji Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije so bili sprejeti predlogi orientacijskega programa dela tega odbora, predsedstva in komisij za leto 1979, sprejeta je bila sestava komisij zveznega odbora, platforma za delo zveznega odbora do devetega kongresa ZZB NOV Jugoslavije, odločali so o številu, sestavi in nazivu komisij zveznega odbora za posamezna področja družbenopolitičnega delovanja, izbrali pa so tudi delegacijo zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije v zvezno konferenco in predsedstvo zvezne konference SZDL.

Z druge seje zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije

Prisotnost na vseh področjih

ga odbora ZZB NOVJ za letošnje leto pomembni tudi programi dela republiških in pokrajinskih odborov ZZB NOV, zvezne konference SZDL, Skupščine SFRJ in drugih organizacij ter organov federacije, s katerimi je zvezni odbor v tesnem sodelovanju.

Uresničevanje programa bo potekalo tako, da bodo del vprašanj predhodno obravnavale komisije, nato predsedstvo, ki bo zavzemalo stališča, medtem ko je predvideno obravnavanje nekaterih najobsežnejših in najpomembnejših vprašanj za seje zveznega odbora.

Akcijsko angažiranost zveznega odbora, pred-

nih tradicij, vprašanj splošnega ljudskega odpora in družbene samozasčite, gre za spremljanje in pobude najsprejemljivejših rešitev v socialno-ekonomski problematiki udeležencev NOB in tudi za angažiranje ZZB NOV na mednarodni ravni.

Ob vsem naštetem pa programi dela zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije in njegovih organov niso dokončni, saj lahko dajejo pomembne nove predloge tako člani zveznega odbora kot tudi republiški in pokrajinski odbori ZZB NOV, zvezna konferenca SZDL ter druge organizacije in organi v federaciji, da bi tako prišla na dnevni red določena aktualna druž-

čevski organizaciji od vrha navzdol in obratno, saj je le tako mogoče preprečiti vsakršne možne nepravilnosti in enostranska tolmačenja, skratka, enostransko obveščenost.

Prav v zvezi z zgoraj naštetimi pobudami, so v pripravi spremembe, oziroma dopolnitve Statuta ZZB NOV Jugoslavije, kar bo posledovalo tudi dopolnitve republiških in pokrajinskih statuten.

Slovenski predstavnik se je v razpravi zavzemal še za večjo prisotnost ZZB NOV na vseh področjih družbenega življenja in snovanja, kakor na primer pri oceni razvoja skupščinskega delegatskega sistema, pri resolu-

rodnoosvobodilnega boja posameznih republik – zlasti tistih del, ki so v originalu doživela širša družbena priznanja in bila nagrajena.

Prav tako pa se je zavzel za pravočasna predhodna posvetovanja z zveznim odborom, kadar gre za pripravo in organizacijo velikih proslav najširšega pomena, pri čemer pa velja upoštevati smernice socialistične zveze o varčevanju.

Eno od pomembnih, že dlje časa reševanih – pa še ne rešenih – je vprašanje odlikovanj tujih državljanov, ki so se borili z ramo ob rami z našimi partizani, oziroma sodelovali kako drugače v NOB jugoslovanskih narodov.

italijanskih partizanov (ANPI).

V nadaljnji razpravi, ki ni bila posebno dolga, ni bilo več posebnih predlogov ali zahtevkov po spremembah in dopolnitvah programov. Tako so bili orientacijski programi zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, predsedstva in komisij z manjšimi dopolnitvami sprejeti.

Izhodišča za delo

V »Platformi dela« za obdobje do naslednjega borčevskega kongresa so naloge zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije (poleg ožjega programa dela) vezane najbolj na tiste obveznosti, ki izhajajo iz dejstva, da ima socialistična zveza pri nadaljnjem razvoju socialističnega samoupravljanja in ustvarjanja vodilne vloge delavskega razreda z Zvezo komunistov Jugoslavije na čelu, velike naloge. Zveza združenj borcev si bo s svojo organizacijsko, politično in akcijsko dejavnostjo prizadevala za dosledno uresničevanje funkcije socialistične zveze kot fronte vseh organiziranih socialističnih sil v naši družbi.

Tako in v tem duhu so v izhodiščih opredeljene naloge ZZB NOV (tradicije, SLO in družbena sa-

Iz uvoda k programom dela zveznega odbora, komisij in predsedstva tega odbora za tekoče leto je razbrati, da so bile izhodiščne točke izbora tem orientacijskega programa dela tako zveznega odbora kot njegovega predsedstva in komisij – najnужnejše naloge iz sklepov 8. kongresa ZZB NOV Jugoslavije, kakor tudi platforma za delo zveznega odbora do devetega kongresa ZZB NOV Jugoslavije. To pa so v bistvu naloge, ki jih je pred Zvezo združenj borcev Jugoslavije kot družbenopolitično organizacijo in del skupne fronte organiziranih socialističnih sil družbe, postavil 11. kongres Zveze komunistov Jugoslavije.

Poleg kongresnih dokumentov pa so bili za načrtovanje dela zvezne-

sedstva in komisij je moč razdeliti v tri skupine:

V prvi gre za angažiranje pri vprašanjih, ki jih v okviru organiziranih socialističnih sil vzpodbudijo druge organizacije in organi, za katere pa je borčevska organizacija zainteresirana kot družbenopolitična organizacija in kot del socialistične zveze.

V drugi skupini so vprašanja, pri katerih je pobudnik zvezni odbor ZZB NOV Jugoslavije, (ki je tudi iskalec rešitev teh vprašanj). Tretja skupina vprašanj pa je tista, ki je najbolj problemsko vezana na delo in delovanje ZZB NOV pa vendar ni le ozko borčevska. Tu gre predvsem za vseobsežno zavzemanje – od pobude do akcije v skupni fronti pri ustvarjalnem delovanju negovanja in razvijanja revolucionar-

benopolitična vprašanja mimo utrjenih tem.

V razpravi, ki se je razvila ob predlogih orientacijskih programov, so sodelovali s svojimi predlogi tudi slovenski predstavniki, oziroma je v imenu slovenske delegacije nekatera stališča in predloge predstavil tovariš Miha Butara.

Tovariš Butara je podčrtal pomen pobude o kolektivnem vodenju, ki jo je podal tovariš Tito ter dejal, da je vsebina pobude v tem, da delovni ljudje in občani odločajo soodgovorno in skupaj, se dogovarjajo in sporazumevajo na delegatskih osnovah. Tako pobuda je pomembna in je koristno napotilo tudi za nadaljnje delo borčevske organizacije. Nadalje je tovariš Butara opozoril tudi na potrebo po kakovostnejšem informiranju v bor-

ciji o nadaljnjem razvoju krajevnih skupnosti, razvoja občine (na osnovi opredelitve v ustavi SFRJ), pri resoluciji o osnovah svobodne menjave dela in oblikah samoupravnega organiziranja, pri vprašanjih informiranja, vprašanjih o družbenih svetih, problematiki planiranja v jugoslovanskem prostoru in še vrsti drugih vprašanj. Tako obravnavanje tem, ki zadevajo celotno družbo in njen razvoj bi borčevsko organizacijo angažiralo v tolikšnji meri, da bi bila resnično prisotna v vseh pomembnih naporih za napredek celotne naše družbe.

Slovenski delegat je v razpravi sprožil tudi (že dlje časa prisoten) predlog, naj bi se v jugoslovanskem prostoru bolj intenzivno lotili prevajanja leposlovnih del s temo na-

Samo v Sloveniji je bilo takih udeležencev NOB več kot 5000! Iz Slovenije je bilo zveznemu odboru ZZB NOV Jugoslavije in zveznemu sekretariatu za zunanje zadeve poslanih 2000 predlogov za odlikovanja teh nekdanjih udeležencev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije – tujih državljanov, doslej pa je bilo rešeno le 250 predlogov. Tovariš Butara je poudaril pomembnost njihovega prispevka v NOB in obenem tudi povedal, da ti tovariši za svoje zasluge v veliki večini niso od vojne sem prejeli še nikakršnega odlikovanja SFRJ. Ob tem je tudi predlagal, naj bi na ozemlju SFRJ zgradili padlim udeležencem NOB – tujim državljanom skupen spomenik ter tudi pripomnil, da je prišla podobna pobuda že s strani vsedržavnega združenja

mozaščita, socialna in ekonomska varnost borcev, krepitev družbenopolitičnega pomena ZZB NOV, boljše informiranje članstva in kadrovska politika).

Po s statutom ZZB NOVJ določenemu mestu in vlogi borčevske organizacije bo delovanje potekalo tako znotraj ZZB NOV kot tudi aktivno v socialistični zvezi, vse to pa z vsestranskim sodelovanjem, dogovarjanjem in predhodno pripravo skupnih stališč z republiškimi in pokrajinskimi organizacijami ZZB NOV.

Sestavek o 2. seji zveznega odbora je pripravljen s pomočjo sekretarja RO ZZB NOV Slovenije tovariša Marjana Lenarčiča, ki se je tudi udeležil beograjske seje.

B. Ž. J.

V dogovoru z republiško konferenco SZDL Slovenije, republiškim odborom ZZB NOV Slovenije, republiškim komitejem za vprašanja borcev in vojaških invalidov ter koordinacijskim odborom pri Skupščini skupnosti socialnega varstva v SR Sloveniji za vprašanja borcev, so bili pripravljeni regijski posveti o izvajanju in nadaljnjem urejanju sistema socialne varnosti borcev in vojaških invalidov.

Vsi posveti, ki so v programu, še niso bili izvedeni, zato nekih skupnih, univerzalnih ugotovitev še ne moremo posredovati. Vsekakor pa bo po vseh zbranih podatkih s teh posvetov komisija za vprašanja borcev in vojaških invalidov pri Skupščini SR Slovenije pripravila analizo stanja tega varstva, pri čemer se bo pokazalo, katera vprašanja se nasplošno zadovoljivo rešujejo, katera področja dela prepočasno napredujejo ter tudi, kakšne so značilnosti za posamezne regije pri reševanju socialno-zdravstvene problematike borcev in vojaških invalidov.

Borci v Prekmurju

Na posvetovanju, ki je bilo 27. marca v Murski Soboti, so se zbrali predstavniki borčevskih organizacij in socialistične zveze občin Gornja Radgona, Lendava, Ljutomer in Murska Sobota, predstavniki skupnosti socialnega varstva in predstavniki RO ZZB NOV Slovenije, komijemza vprašanja borcev in vojaških invalidov, RK SZDL SR Slovenije in koordinacijskega odbora pri skupnosti socialnega varstva Slovenije. Predstavniki občinskih odborov so predstavili osnovne podatke o borcih v svojih občinah in načeli tista vprašanja iz svojih sredin, ki so, bodisi zelo dobro rešena, ali pa obratno, ostajajo še vedno na deklarativni stopnji.

Zajeli so vprašanja strokovnih služb v skupščinah občin, vprašanje podružbljanja celotne socialno-zdravstvene problematike borcev in s tem v zvezi z vključevanjem samoupravnih interesnih skupnosti, o dispanzerjih za borce in urejanju zdravstva za to kategorijo občanov nasploh, o stanovanjski problematiki, priznavalninah in še čem. Uvodno besedo k posvetu je podala pomočnica predsednika republiškega komiteja za vprašanja borcev in vojaških invalidov pri Skupščini SR Slovenije, tovarišica Malči Zitnikova. Spomnila je prisotne, do kod je prišlo samoupravno obravnavanje socialno-zdravstvenih vprašanj borcev in vojaških invalidov na republiški ravni v lanskem polet-

Posveti o nadaljnjem urejanju sistema socialne varnosti borcev NOV in vojaških invalidov

Ugotavljanje dejanskega stanja

ju in jeseni (seje zborov republiške skupščine, predsedstvo in RO ZZB NOV, svet republike ter IO RK SZDL...) ter, kakšne so bile ugotovitve. »Predvsem,« je naglasila, »je bilo ugotovljeno, da je imelo združeno delo do teh vprašanj veliko razumevanja, tudi pri zagotavljanju potrebnih sredstev.«

bruar) 62.900 upokojenih borcev. Kar zadeva podružbljanje te skrbi (v okviru republike) sta že vključeni v delo samoupravnih interesnih skupnosti za zdravstvo in skupnost stanovanjskih skupnosti. Še vedno pa velja ugotovitev, da ni realizirano priporočilo Skupščine SR Slovenije od lanskega poletja. Zanimiv in

O razmerah v Murski Soboti je najprej spregovoril Rudi Rapel-Savo.

Njihovo občinsko borčevsko združenje šteje 726 članov. Poglavitno skrb velja, tako je menil, posvečati ostarelim, osamelim in bolnim sotovaršem – ter za ilustracijo povedal, da je v njihovem združenju ta hip 80 bol-

Stanovanjska vprašanja borcev so v murskosoboški občini zvečine zadovoljivo rešili, je pa še nekaj takih, ki jih bodo v okvirih možnosti rešili.

Vprašanje mladoletnih udeležencev NOV se pri njih ne pojavlja, nastaja pa problem primerne kadrovske zasedbe v strokovnih službah skupšči-

no službo in posebej patronažno službo ter sosedsko pomoč.

Tovariš Brus iz Gornje Radgone je navedel, da je v njihovem združenju borcev 610 članov, od katerih jih ima polovica priznано posebno dobo v dvojnem trajanju, poleg tega pa živi pri njih še 18 Maistrovih borcev. Dvainsedemdeset borcev prejema občinske priznavalnine. Lani so uredili dispanzer za borce, s katerega delom so borci zadovoljni, urejajo pa še zobozdravstveno službo. Pri kadrovanju v strokovni službi pri skupščini občine imajo težave... v delu samoupravnih interesnih skupnosti se glede borčevskih vprašanj še ni nič premaknilo. Vrsta nedorečenih vprašanj, ki jim bodo morali v prihodnje posvečati več skrbi, je vezana na dejstvo, da je veliko število kmetov-borcev, med njimi precej takih (pred 9. 9. 1943), ki niso bili neprekinjeno zaposleni 10 let.

V Lendavi je v borčevsko združenje vključenih 388 borcev, ti pa so porazdeljeni v sedmih združenjih na terenu, oziroma v krajevnih skupnostih. V njihovih borčevskih vrstah prevladujejo kmetje in med njimi večina borci po 9. 9. 1943. Zato se pri njih pojavlja vprašanje participacije v zdravstvu. Le slaba petina ima pravice do brezplačnega zdravljenja. Stanovanjsko vprašanje so za borce kar zadovoljivo reševali, čeprav meni tovariš Devatak, da je tudi res, da so se kmetje le stežka (v večini primerov pa sploh ne) odločali za posojila, ker niso bili kreditno sposobni. V zdravstvu odseva vsesplošno pomanjkanje zdravstvenega kadra v občini tudi na urejanje zdravstva za borce. Že podatek, da imajo za nekaj tisoč prebivalcev v občini le tri zdravnike, je dovolj zgovoren.

Mirko Antalič je predstavil še stanje socialno-zdravstvene skrbi za borce v ljutomerski občini. Tudi tam se še niso prav lotili podružbljanja skrbi za borce, vendar pa imajo vrsto akcij v načrtu.

V razpravo se je priključil še tovariš Loštrek, predsednik koordinacijskega odbora pri Skupščini skupnosti socialnega varstva v SR Sloveniji, in iz povedanega o skrbi za borce v Prekmurju menil, da je bilo še vedno premalo poudarjeno **podružbljanje** ter, da gre v veliki meri za potrebo po boljši organiziranosti in razpodelitvi dela pri reševanju teh vprašanj, bolj kot za potrebo po novih sredstvih ali »instrumentih«. Prav posveti so bili organizirani zato, da bi prišli vsi zainteresirani do nekih kvalitetnih skupnih ugotovitev, ki bi koristile nadaljnjemu delu.

B. Ž. J.

In kako je v severnoprimeških občinah?

Tako kot je v republiki večina pravic varstva borcev in vojaških invalidov zvečine zadovoljivo urejena, tudi na območju štirih severnoprimeških občin ni glede tega posebnih težav. Sistem varstva borcev je v dograjevanju, saj se v ta proces že vključujejo samoupravne interesne skupnosti, mnoge pa se bodo vključile v kratkem. Da bi laže odpravili še nekatere pomanjkljivosti, ki so pri izvajanju varstva borcev in vojaških invalidov prisotne, bo koristno ustanavljanje (oziroma oživljanje) dela posebnih komisij pri samoupravnih interesnih skupnostih, pri SIS za socialno varstvo pa naj bi osnovali koordinacijsko komisijo.

V severnoprimeških občinah je zdravstveno varstvo borcev v glavnem zadovoljivo rešeno. Morda je najbolje urejeno v Novi Gorici, kjer imajo zanje na voljo devet ambulant in še dispanzer za borce z dvema zdravnikoma ter ustreznim številom sester. Tudi prostorskih težav tam nimajo. V Ajdovščini se ne morejo tako pohvaliti, vendar se tudi tam razmere izboljšujejo. Tolminci in Idričani rešujejo vprašanja na zdravstvenem področju borcev v okvirih splošnega zdravstva v obeh občinah. Vprašanja osamelih in ostarelih borcev pa bodo skušali reševati skupno s socialno in zdravstveno patronažno službo. Na Tolminskem so dosegli že lepe uspehe s takoimenovano sosedsko pomočjo.

Skupina ugotovitev na posvetu je bila, da bo problemov z onemoglostjo, zlasti pa z osamelostjo vedno več, ter, da je potrebno že sedaj razmišljati o

načinah, s katerimi bomo v družbi kos tej tegobi starejših ljudi. Vedno namreč ne bo mogoče teh vprašanj reševati z domovi za ostarele občane.

Predstavniki borčevske organizacije in zveze vojaških invalidov so povedali tudi to, da skrbno izpolnjujejo naloge v zvezi z omogočanjem klimatskega zdravljenja svojih članov. Kritično so pripomnili, da so čakalne dobe mnogokrat predolge, potem, ko je bila napotnica že potrjena.

V zadnjem času vse temeljiteje rešujejo tudi vprašanja kmetov-borcev, zatika pa se še tu in tam (zlasti na Tolminskem) s posojili za obnovo stanovanj, saj gre zvečine za vprašanje pomanjkanja sredstev. Kar zadeva stanovanjsko vprašanje še zaposlenih borcev, je v tolminski občini stanje zadovoljivo.

V zadnjem času so ugotovili porast zahtevkov za obnovo postopka pri uveljavljanju posebne dobe, kar organizacije zveze borcev vestno in sproti rešujejo.

Tudi v severnoprimeški regiji je posvet koristno odmeval! Na osnovi bogate razprave bodo do konca aprila ugotovili in ocenili, kako se v praksi uresničuje sistem socialne varnosti borcev in vojaških invalidov – ter ustrezno ukrepali. Posebno pozornost bodo namenili kar najširšemu informiranju borcev za uresničevanje pravic iz zdravstvenega varstva ter za poznavanje normativnih aktov s tega področja.

Mile Gojković

Nekaj podatkov o številu nekdanjih borcev, številu upokojenih borcev ter potrošenih zveznih sredstev za reševanje borčevskih vprašanj daje vsaj okvirno podobo družbene skrbi zanje. Po podatkih za leto 1977 je bilo v Jugoslaviji 344.000 upokojenih borcev, po izračunu že za letošnje leto pa bo za borce porabljenih štirinajst odstotkov sredstev iz zveznega proračuna. V Sloveniji je (po podatkih za letošnji fe-

hkrati osupljiv je bil podatek, da kar 72 odstotkov borcev v SR Sloveniji prejema zajamčene pokojnine, pri čemer se odpira vrsta vprašanj in ne navsezadnje tudi vprašanje vrednotenja minulega dela.

V živahni razpravi, ki je sledila, so se nizali podatki, vprašanja in odgovori o skrbi za socialno in zdravstveno varnost borcev v občinah Lendava, Ljutomer, Gornja Radgona in Murska Sobota.

nih, na posteljo vezanih borcev, ki si sami ne morejo pomagati, se ne morejo sami oskrbovati niti negovati. Tega vprašanja še niso zadovoljivo rešili. V kratkem pa bodo pri skupščini občine osnovali posebno komisijo, ki si bo prizadevala podružbiti reševanje tega vprašanja, oziroma usmerjati reševanje problemov osamelih in bolnih borcev v krajevnih skupnostih in ožjih okoljih, kjer ti tovariši živijo.

ne občine, kjer obravnavajo borčevska vprašanja. Strokovni delavci, ki so doslej zasedali ta mesta (in so zvečine borci) odhajajo v pokoj in borci se sprašujejo, ali jih bodo mlajši nasledili dovolj uspešno, ali bodo imeli primerno razumevanje in pristop do borčevskih problemov... Dispanzer za borce v Murski Soboti v kratkem obdobju od ustanovitve dobro deluje, primerno pa bodo morali urediti še zobozdravstve-

Razmerje sil in položaj Jugoslavije pred letom 1941

Nemški in italijanski fašizem sta bila na agresivnem pohodu po Evropi. Hitler je iztegoval roke po Čehoslovaški in Avstriji ter hlepel po vzhodni Evropi, ki jo je razglasil za življenjski prostor nemškega naroda. Mussolini, ki je že razglasil svoj »imperij« v Afriki, je hotel Albanijo, Grčijo, Dalmacijo itd. Fašistične sile osi so napovedale preureditev Evrope in sveta ter uvedbo »novega reda«.

V dvajsetih letih svojega življenja kraljevina Jugoslavija ni napravila skoraj ničesar za svoj napredek. Jugoslovanska vlada se je tudi po začetku druge svetovne vojne v Evropi izrekala za nevtralnost države. Gospodarsko in tudi v drugih pogledih se je vedno bolj opirala na Nemčijo. V njej je videla silo, ki jo lahko obvaruje italijanskega napada. Italija se je namreč že od leta 1939 pripravljala, da si podvrže Jugoslavijo. Ko so si namreč fašistične sile Nemčija, Italija in Japonska razdelile svoj vpliv v svetu, je Jugoslavija postala vplivno območje Italije; Nemčija si je zagotovila le nekatere predele Slovenije.

Od druge polovice leta 1940 je bila Jugoslavija vedno bolj obkoljena s strani fašističnih sil. K osi Rim-Berlin so že novembra 1940 pristopile Madžarska, Romunija in Slovaška, Bolgarija pa čez nekaj mesecev, tj. 1. marca 1941. Pod pritiskom javnega mnenja je Jugoslavije navezala diplomatske stike s Sovjetsko zvezo, ki naj bi ji pomagala k ohranitvi državne celovitosti. S tem tedaj Jugoslavija ni ogrozila dobrih odnosov z Nemčijo, ker je tudi ta bila povezana s SZ z znanim paktom med Hitlerjem in Stalinom.

V prvih mesecih leta 1941 si je Nemčija prizadevala, da pritegne k trojnemu paktu tudi Jugoslavijo, seveda z obljubami, kot sta spoštovanje teritorialne celovitosti in pristanišče Solun, ki bi ji ga izročila, brž ko bi opravila z Grčijo. Jugoslovanska vlada je klonila in 25. marca 1941 na Dunaju podpisala pristop k trojnemu paktu. Jugoslovanski narodi so to imeli za izdajstvo in kapitulacijo pred fašističnimi silami. Svoje nezadovoljstvo in svoj gnev so izrazili z množičnimi demonstracijami, ki so bile v Beogradu in po vsej državi. »Bolje rat, nego pakt! Bolje grob nego rob!« so bila gesla demonstrantov. Veliki Britaniji naklonjeni častniki jugoslovanske vojske so 27. marca izvedli državni udar, razglasili kralja Petra II. Karadjor-

Dr. Tone Ferenc o začetku druge svetovne vojne

Raje grob kot suženjstvo

djevića za polnoletnega, odstavili regentski svet in vrgli vlado Cvetković-Maček. KPJ je pozvala novo vlado, ki jo je sestavljal general Dušan Simović, naj demokratizira jugoslovansko družbo in naj se s prijateljsko pogodbo poveže s Sovjetsko zvezo. Slednje je jugoslovanska vlada storila šele v noči pred napadom fašističnih sil na Jugoslavijo.

Množične demonstracije in padec Cvetkovićeve vlade sta pomenila za Hitlerja izziv, čeprav je nova jugoslovanska vlada razglasila, da ostane zvesta trojnemu paktu. Zato je še istega dne sklenil, da napade Jugoslavijo in jo razbije kot vojaško silo in državo. Z obljubami, da bo nekatere dele Jugoslavije odstopil sosednjim državam, članicam trojnega pakta, si jih je pridobil za takšno ali drugačno sodelovanje pri napadu na Jugoslavijo in njenem uničenju. Madžarska in bolgarska vojska sicer ni sodelovala neposredno v vojaških operacijah proti Jugoslaviji, sta pa omogočila nemški vojski operacije z njunega ozemlja in seveda bili pripravljeni zasesti dele Jugoslavije.

Šestega aprila se je začela »akcija 25« (Unternehmen 25), kot je Hitler imenoval napad na Jugoslavijo. Vojna, ki se je začela z velikim letalskim napadom na Beograd, tedaj razglaseno odprto mesto, je bila kratkotrajna; trajala je le enajst dni.

Med zgodovinarji še ni enotnega mnenja, ali je Hitler res moral zaradi napada na Jugoslavijo odložiti začetek operacije »Barbarossa«, tj. napada na Sovjetsko zvezo, za pet ali šest tednov. Večina sicer misli, da je to moral storiti, nekateri pa menijo, da je to samo predvideval, ker je mislil, da bo vojna z Jugoslavijo zanj trši oreh, kot je v resnici bil. Hitri zlom Jugoslavije ga je namreč presenetil.

Vojaške operacije na slovenskem ozemlju

Slovenija je bila operacijsko območje dveh sovražnih armad: druge nemške in druge italijanske armade. Njima nasproti sta bili v Sloveniji

le dve diviziji jugoslovanske vojske, planinski odred in nekaj posadnih bataljonov ob meji. Pravih vojaških operacij v Sloveniji niti ni bilo, pač pa le nekaj posameznih kratkotrajnih spopadov in bojov, predvsem ob meji, z žrtvami na obeh straneh. Do 8. aprila je nemška vojska že zavzela severni del Slovenije z mesti Murska Sobota, Dolnja Lendava, Ptuj, Maribor itd. Pravi prodor nemške in italijanske vojske pa je sledil šele 11. aprila, potem ko je prejšnji dan nemška vojska zavzela Zagreb in prodirala od tam na jug proti Karlovcu. Tako sta nemška in italijanska vojska šele 11. aprila in naslednje dni zasedli večino Slovenije, tudi Ljubljano, Celje, Novo mesto, Črnomelj itd.

Udeleženci demonstracij v Beogradu 27. marca 1941

Zgodovinarji bodo šele morali po pred kratkim dosegljivih nemških in italijanskih virih ugotoviti vzroke nesinhronega delovanja nemške in italijanske vojske v Sloveniji. Zanimivo je namreč, da je bila nemška vojska v Sloveniji od 6. aprila dalje v nenehnem napredovanju, italijanska pa le v zgornji savski dolini, medtem ko je njena glavnina čakala ob meji vse do 11. aprila, ko je prodrla do Ljubljane. Novi nemški in italijanski viri nam omogočajo tudi izdelati natančnejšo in popolnejšo podobo aprilske vojne v Sloveniji, kakor pa jo imamo se-

daj. Šele pred kratkim dosegljivi britanski viri pa izčrpnje prikazujejo prizadevanja Velike Britanije, da bi Jugoslavijo pritegnila v vojno na svoji strani.

Vzroki hitrega zloma jugoslovanske vojske

Kraljeva jugoslovanska vojska je kapitulirala v manj kot dveh tednih. Ni bila pripravljena na vojno. Ukrepi, ki bi jih morala izvesti pred začetkom te vojne, so bili prepozni in pomanjkljivi. Sicer pa, kakršnikoli bi že bili, bi jugoslovanska vojska morala slej ko prej kloniti pred silno premočjo številčno in tehnično bolj pripravljenih italijanskih

obrambi domovine so zlasti odpovedali vršički jugoslovanske buržoazije in višji oficirski krogi. Nasprotno pa so delovni ljudje takrat pokazali veliko mero domovinske ljubezni, ki pa ni mogla biti učinkovita.

Reakcija zunanjih sil ob napadu na Jugoslavijo

Fašistične sile: Nemčija, Italija in njune zaveznice so nagel zlom Jugoslavije razglasile za veliko zmago Nemčije in Italije. Zahodne sile: Velika Britanija in Združene države Amerike so to imele za tragedijo, zlasti še Velika Britanija, ki si je prizadevala, da bi pritegnila Jugoslavijo v vojno proti Nemčiji in Italiji; po zlomu Jugoslavije in Grčije je bila nekaj tednov edina vojskujoča se država proti silam osi v svetu. Zato je npr. Churchill v demonstracijah in vojaškem udaru 27. marca videl častno dejanje Jugoslovanov.

KPJ – edina vsejugoslovanska stranka po zlomu Jugoslavije in edini organizator osvobodilnega boja proti okupatorjem

Jugoslovanska vojska je kapitulirala 17. aprila 1941, ko je nasprotnik zasedel že večino jugoslovanskega ozemlja. Kapitulacija sta v Beogradu pred visokimi nemškimi častniki podpisala bivši zunanji minister Aleksander Cincar-Marković in general Radivoje Janković.

S fašistično okupacijo je jugoslovanske narode zadela najhujša nesreča, ki more zadeti nek narod. Še zlasti je bila fašistična okupacija veliko zlo za slovenski narod. Zgodilo se je to, pred čemer je svaril že Manifest ustanovnega kongresa KPS na Čebinah aprila 1937. Ta je namreč poudaril, da lahko pomeni fašistična okupacija uničenje slovenskega naroda, in opozoril, da lahko razkasan in notranjepolitično razbit slovenski narod

»podleže nasilnim fašističnim raznarodovalnim metodam, ki po svoji brezobzirnosti in po svojem cinizmu nimajo primere v zgodovini«.

Fašistični okupatorji so res slovenski narod obsodili na narodno smrt. Vsi trije, tj. nemški, italijanski in madžarski, so si zasedene slovenske predele tako ali drugače priključili k svojim državam in na njih začeli uvajati fašistični sistem. Nemški okupator je nameraval opraviti s slovenskim narodom kar hitro; v nekaj letih, italijanski in madžarski pa v nekaj desetletjih. Vsi trije pa so bili trdno prepričani, da bo slovenski narod v nekaj desetletjih le še zgodovinski pojem.

Velika in neminljiva zgodovinska zasluga KPS je, da je brez vsakega oklevanja, pomislekov in strahu takoj po fašistični okupaciji nadaljevala svojo ljudsko-frontno politiko zbiranja naprednih sil v Sloveniji in kmalu oblikovala temeljnopolitično in bojno organizacijo Osvobodilno fronto. Slovenski komunisti so temeljito pripravljeni prevzeli odgovornost za usodo slovenskega naroda na svoja ramena.

Tudi v drugih predelih Jugoslavije je KPJ razkrinkovala namene in ukrepe okupatorjev in kvislingov, ki so med drugim netili nacionalno in rasno nestrpnost in mržnjo. Začela je pripravljati jugoslovanske narode na oborožen upor. Bila je namreč edina sila, ki je to lahko storila. Bila je edina jugoslovanska stranka, ki je imela nepretrgano organizacijsko mrežo po vsej okupirani državi, in to v ilegali, ter je tudi po začetku fašistične okupacije delovala naprej. Njena temeljna-politična usmeritev, njena pripravljenost na dogodka, ki so prišli, so ji omogočili kontinuirano delovanje tudi v novih razmerah okupacije in razkasanosti države. Tudi njen tehnični aparat, npr. tiskarne, zveze, javke, itd., navajen delati v ilegalnih razmerah, je lahko brez zastoja delal dalje. Nenehna povezanost z delavskim razredom in ljudskimi množicami, ki je bila izvor njene moči, ji je tudi v usodnih dneh fašistične okupacije omogočila, da je prevzela vodstvo jugoslovanskih narodov v osvobodilnem boju.

Nasprotno pa je okupacija temeljito pretresla meščanske politične formacije. Dotedanjim legalnim meščanskim političnim strankam kot celotam so okupatorji in kvislingi onemogočili delovanje. Predstavniki teh strank so se z večjim ali manjšim krogom somišljenikov vdinjali okupatorjem ali čakali na nadaljnji razplet dogodkov ali pa v emigraciji sodelovali z jugoslovansko bégunsko vlado.

Ob drugi zbirki Kurirčkove zgodovinske slikanice

Zgodovinski dogodki v slikanicah

Kdor zna pozorno prisluhniti otrokom, je že opazil, kako zgodaj skušajo ugotoviti, v kakšni družbi živijo, na katerem koščku Zemlje so prišli na svet. Že v nadvse rosnih letih skušajo prepoznati posamezne značilnosti in dosežke okolja, v katerem žive. Naši otroci so na primer ponosni, da imamo Planico. Sprašujejo nas, ali so smučči, ki jih izdelujejo pri nas, najboljše na svetu. Samozavest jim dviga sleherni dosežek, s katerim se lahko identificirajo, ki jim moralno godi, in ne nazadnje so ponosni na tip svobodne družbe, v kateri žive, in na njeno zgodovinsko izkušnjo.

Bistveni del te izkušnje temelji na štiriletnem razdobju naše NOB in našega odporniškega gibanja, na dotlej gotovo najbolj tesni skupni usodi vseh jugoslovanskih narodov. Če Združene države Amerike po dveh stoletjih svoje državnosti še vedno na vseh močih ravneh zajemajo iz zgodovine pionirskih časov naseljevanja velike celine, potem je razumljivo, da naša družba petintrideset let po slavnih, a tudi nadvse krutih časih, čedalje bolj vrta v takratno dogajanje in ga skuša razmotriti z različnih zornih kotov ter ga kritično nanovo ovrednotiti.

Učitelji v šolah in pa starši vedo, da imajo učenci kmalu potem, ko obvladajo umetnost črk, nadvse radi partizanske zgodbe, že zato, ker so junške in premorejo dosti dramatičnega dogajanja. Partizanski junaki pa so mladini tudi za vzor in se z njimi zlahka enačijo. V teh zgodbah se prav tako kot v klasičnih pravljicah odigrava boj med dobrim in zlim.

Založba Borec je skušala tej vedoželjnosti, tej sli po junaških časih, ustreči z dokaj razkošno zasnovano Kurirčkovo zgodovinsko slikanico. Prva zbirka petih knjig je izšla pred letom dni, zdaj pa je pred nami druga zbirka. To je pet slikanic, natisnjenih v največjem formatu. Slikanice lahko v nekem smislu primerjamo s praznikom, s slovesnostjo. Zato imajo te knjige eleganten, lahkoten videz, od prve do zadnje strani so poslikane v živih barvah. Barvni predlisti pa tako kot uvertura na koncertu povedejo bralca in gledalca v raz-

položenje snovi slikanice. Natisnjene so na umetniškem papirju, predvsem pa so delo izbrane deveterice besednih umetnikov in umetnikov čopiča. Oglejmo si jih pobliže.

Pisatelj Anton Ingolič, ki je bil med zadnjo vojno sam izgnan v Srbijo, je avtor slikanice BILA SEM IZGNANKA. Na primeru hčerke iz zavodne štajerske učiteljske družine je nazorno popisal, kakšen je bil začetek načrtne germanizacije slovenskih krajev. Njegovo dramatično pripoved je z živahnimi podobami dopolnil slikar Marjan Amalietti.

Pesnik in pisatelj Branko Šömen, ki je zadnji čas doživel lep uspeh s svojim mladinskim vojnim romanom Med v laseh, je tokrat napisal zgodbo o

igralcih Frontnega gledališča, torej partizanskega gledališča. V knjigi, ki jo je z virtuosnim slikarskim humorjem poslikal Božo Kos, je nazorno prikazano vse, kar je predstavljalo GLEDALIŠČE POD SMREKAMI: partizanska pesem, mitingi sredi sovražnih rafalov, navdušeno občinstvo.

Znani mladinski pisatelj Leopold Suhodolčan je v zgodbi MARKOV MAJ prikazal osvoboditev Ljubljane in Maribora ter poslednje boje na slovenskem Koroškem. V prepričljivi in dosti napevni zgodbi je strnil pripoved o toliko pričakovani osvoboditvi, o času, ki naj bi se vsidral tudi v zavest prihajajočih rodov. Njegovo zgodbo je s trdno in barvito realistično ilu-

stracijo opremil slikar Aco Mavec. V njej bo tudi marsikateri odrasli bralec našel asociacije na slavne in srečne dni.

Pisatelj Ivo Zorman je avtor slikanice z naslovom OF. Čeprav delo organizacije z znano kratiko ni neznano, je avtor pripovedi s spretno in jedrnato besedo razkril ves obseg njenega delovanja, od propagandnih akcij metanja listkov sovražniku pod nos do skrbi za prehrano borcev in nege v partizanskih bolnišnicah. Slikar Marjan Amalietti pa je poskušal z razsežnimi barvnimi podobami upodobiti veličino OF in zlo mrkost njenega nasprotnika.

Končno je pred nami še knjiga pisatelja Mileta Pavlina, avtorja številnih knjig o NOB, med katerimi so bile še posebej opazene mladinske. Njegovo UPORNO MESTO je zgodba o ilegalni Ljubljani, ki jo je italijanski okupator prav zaradi njene upornosti obdal z bodečo žico. V slikanici je v živi zgodbi, v kateri nastopa tudi mladina, prikazano podtalno uporiško delovanje. Slikar mlajše generacije Matjaž Schmidt je njegovo zgodbo dopolnil z zanimivim in privlačnim slikarskim prikazom uporiškega delovanja.

Zares razkošno opremljene slikanice so izšle v nakladi po 15.000 izvodov, vse skupaj v 75.000 izvodih. Založba se je potrudila, da bi bile slikanice zares dostopne kar največjemu krogu učencev osnovne šole, po njih pa bodo gotovo posegli tudi odrasli, ki bodo ob živih barvah obujali svoje spomine na zgodovinske čase. Ni treba posebej poudarjati, da je zbirka petih slikanic smiselno in lepo darilo otrokom, darilo trajne vrednosti.

Založba Borec pa ne namerava zaključiti svojega podviga z desetimi zgodovinskimi slikanicami, ampak že pripravlja naslednjo, tretjo zbirko, ki bo izšla prihodnje leto. Temam iz slovenske NOB bo dodala zgodbe o revolucionarnih dogodkih v drugih naših republikah. Zbirka bo poslej segla tudi v čase pred zadnjo vojno in v čase po njej. Ne nazadnje bodo v njej našle svoje mesto velike patriotske teme in naši veliki ljudje.

Janez Kajzer

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELE

Rudi Simčič v galeriji Borec

Rudi Simčič: Partizani ob ognju, akvarel z umetnikove razstave, ki je bila v galeriji Založbe Borec na Titovi 17 v Ljubljani.

Pričevanja o herojstvu Kozare

V našem narodnoosvobodilnem boju in naši socialistični revoluciji je Kozara poleg Sutjeske, Neretve, Romanije, Kadinjace in drugih bojišč, eno najbolj opevanih območij naše domovine. Vemo, da je pesem spremljala revolucijo in bila njen sestavni del. Slavna Kozara je spodbudila tudi raziskovalca profesorja Milivoja Rodića, po rodu s Kozare, da je pričel zbirati in tolmačiti partizansko ljudsko pesem.

In tako je nastal zbornik »Ljudske partizanske pesmi s Kozare«, s katerimi je Rodić izpolnil občutno praznino.

V Rodičevem zborniku je tudi šopek najlepših verzov o tovarišu Titu, Mladenu Stojanoviću, Josipu Marazu-Šoši in drugih junakih, o podvigih mladih v narodnoosvobodilnem boju, fašističnih zločinih v tem delu Bosanske krajine, o obnovi in izgradnji dežele. O tem še danes nastajajo ljudske pesmi na Kozari. Ustna ljudska pesem je bodrila borce in narod, da so vzdržali in vztrajali v boju proti sovražniku v minulem vojnem viharju. Podobe hrabrih junakov so prikazane toplo, iskreno, realno in navdahnjeno. Osrednja podoba v ljudski poeziji tega obdobja je Titova osebnost. Tovariš Tito je opevan kot resnični ljudski voditelj, »neustrašen in vizionarski junak, simbol boja, svobode, mladosti in moči, bratstva in enotnosti, vere v lepše dni«.

Čustvene, lepe v izražanju in močne v sporočilu, so tudi pesmi o junaku in vstajniškem vodji Kozare doktorju Mladenu Stojanoviću. Za njega pravijo, da je bil človek, »kakršni sele bodo ljudje«. In kadar se spominjajo vstaje na Kozari, potem mislijo na doktorja Mladena.

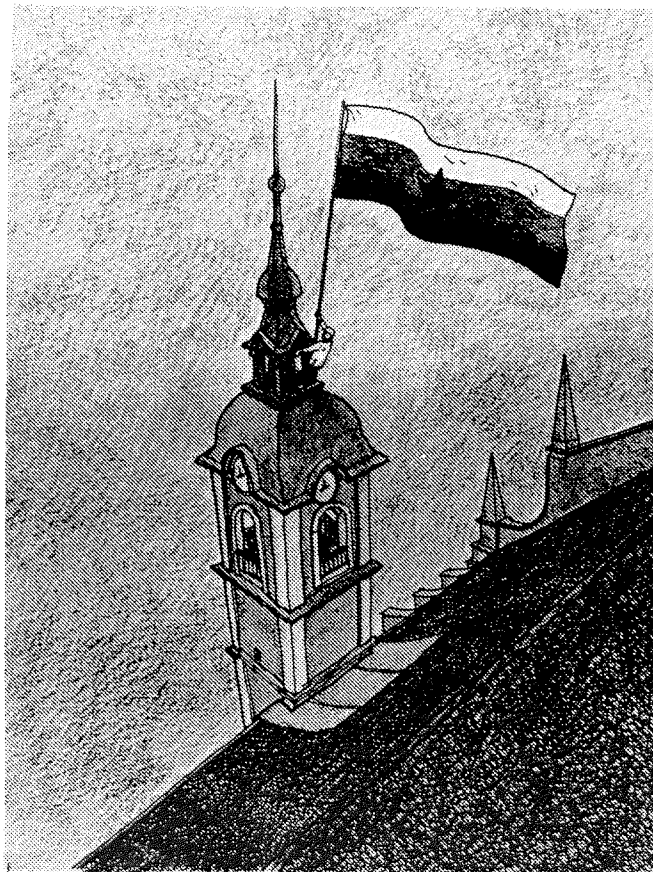
Kozarčani so najraje peli – to se vidi tudi iz te zbirke – o junaštvu svojih borcev, pogumu, hrepenenju po svobodi, o zanosu in gorečnosti bojevnikov, o vodilni vlogi komunistične partije in Tita – peli so modro, zanosno, iskreno in bojevitost. Zaradi tega so partizanske pesmi v Rodičevem zborniku pomembne kot pričevanja in dragocen dokument – kot večni spomenik nekemu herojskemu času.

Razen predgovora na 54 straneh je Milivoj Rodić zbral 187 ustnih partizanskih pesmi, ki jih je uvrstil v enajst tematsko-kronoloških poglavij.

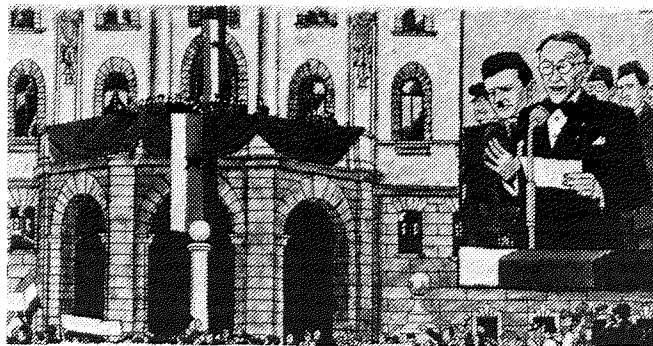
Zbornik »Ljudske partizanske pesmi s Kozare« je izdal Spominski park Kozara v sodelovanju s prijedorskimi borci.

M. S.

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELE

Podvig ilegalcev: zastava na franciškanskem zvoniku (ilustracije Matjaža Schmidta v slikanici Mileta Pavlina Uporno mesto)

Osvoboditev Ljubljane: Župančičev pozdravni nagovor na balkonu univerze (ilustracija Aca Maveca v slikanici Leopolda Suhodolčana Markov maj)

Spomin na tragedijo v Makoši

Sveže nasuta pot in smerokazi so vabili v Makošo, kjer so počastili spomin padlih partizanov. V Makošo je lahko pripeljal okupatorjeve vojaške resnično le izdajalec, sicer Nemci 25. marca 1944. leta ne bi mogli odkriti, kje počivajo izmučeni partizani.

Izdajalski prst je bil kriv za odkritje tega zavetja in za tragedijo 3. bataljona 9. SNOU brigade. Borci tega bataljona so se bili nekaj mesecev okoli Ribnice in po okoliških gozdovih. Zaradi utrujenosti so odšli v Makošo, kjer je dotlej počival 4. bataljon iste brigade. Ta njihov premik so zasledovale izdajalske oči. V obliki podkve so stisnili obroč okupatorjevi vojaki okoli Makoše. Z dveh strani, iz Kočevja in Ribnice, so jih tja pripeljali izdajalci. Okupatorjevih vojakov je bilo štirikrat več. Ko so zaregljale strojnice, je bilo jasno, da se izmučeni in do onemoglosti utrujeni partizani ne bodo mogli upirati štirikratni premoči. Padlo je 17 partizanov, 16 je bilo ranjenih in 63 so jih ujeli.

»To je bila ena najbolj žalostnih bitk slovenske partizanske zgodovine,« je poudaril v svojem slavnostnem govoru na počastitvi 35-letnice te bitke komisar 9. SNOUB Franci Kolar. Njegove besede, namenjene okoli 900 nekdanjim borcem in gostom, so bile pretresljive. Franci Kolar se je spominjal svojih soborcev, tragično padlih izdanih junakov, kot vsi drugi tovariši, ki so prišli obudit spomin na tisti strašni dan.

Kljub trem desetletjem in pol je bilo med nekdanjimi tovariši čutiti žalost, tudi solze so bile na licih ostarelih mož, ko so polagali vence umrlim tovarišem. Spoštovanje so čutili vsi!

Pred spomenikom v Makoši, ki so ga postavili pred 20 leti, je zapel dolenjevaški moški pevski zbor »Lončar«, igrala je godba na pihala, predstavniki nekdanjih bataljonov so med recitacijami šolarjev polagali vence.

Milovan Dimitrić

Med govorom Francija Kolarja v Makoši

Ob 30-letnici obrambne vzgoje

V okviru vsejugoslovanske akcije proslav 30-letnice organizirane vzgoje mladine za obrambo in zaščito, so tudi v radovljiški občini pripravili vrsto tekmovanj in drugih prireditev.

Pri OK ZSMS Radovljica so ustanovili poseben odbor za organizacijo jubilejnih proslav na vseh osnovnih in srednjih šolah. Ta je izdelal obsežen program dejavnosti, s katerimi bodo spodbujali mlade k množičnemu sodelovanju in krepitvi vseh oblik ljudske obrambe in zaščite v svojem okolju.

Od 26. marca do 3. aprila so se s slovesnim začetkom zvrstila tekmovanja v vseh šestih osemletkah in v Šolskem centru Radovljica, na katerih je sodelovalo 866 učencev osnovnih in 280 iz srednjih šol. Šestčlanske tekmovalne ekipe so se pomerile v streljanju, reševanju topografskih nalog in preskusnih vprašanj iz zgodovine NOB in SLO, v razstavljanju in sestavljanju vojaške puške, v metanju ročne bombe in v hoji s pomočjo karte in kompasa. Vse te naloge so ekipe morale opraviti na orientacijskem pohodu v določenem času. Osnovnošolci so tekmovali na tri in pet, srednješolci pa na šest kilometrov dolgem pohodu.

Najuspešnejše osnovnošolske ekipe se bodo za prva mesta potegovala na občinskem tekmovanju 7. aprila v Radovljici, srednješolske pa 15. aprila na Bledu. Zmagovalni ekipi bosta predstavljali radovljiško mladino na nadaljnjih regionalnih in republiških tekmovanjih. V aprilu bo v okviru te akcije izobraževalna skupnost občine Radovljica organizirala širši posvet, na katerem bodo ocenili dosednji potek, izkušnje in kakovost pouka za obrambo in zaščito vse šolajoče mladine.

V maju bo odbor za proslavo 30-letnice obrambe in vzgoje mladih v sodelovanju z oddelkom za ljudsko obrambo pri občinski skupščini, ki tudi sicer nudi vsestransko pomoč organizatorjem, pripravil razstave o dosežkih 30-letne organizirane vzgoje mladih. Bogato razstavno zbirko bodo predstavili na Bledu, v Bohinjski Bistrici in v Radovljici. Na svečanostih ob tej priložnosti bodo sedmim najprizadevnejšim mentorjem za obrambno vzgojo podelili posebna zvezna priznanja.

Po vseh osnovnih in srednjih šolah bodo na začetku prihodnjega šolskega leta 1979/80 ustanovili obrambne krožke kot dopolnilno obliko praktičnega usposabljanja mladih za SLO in družbeno samozastito.

Vse jubilejne prireditve imajo velik vzgojno propagandni pomen, zato so jim prizadevni organizatorji in mentorji v vseh šolah posvetili izjemno pozornost in veliko truda.

JR

Resnično uspešna aktivnost RVS

To so strnjene misli letne občinske konference ZRVS Maribor, katere se je poleg številnih predstavnikov udeležil tudi Janez Japelj, predsednik republiške konference ZRVS Slovenije.

V občini Maribor ima skoraj vsak rezervni vojaški starešina več zadolžitvev, bodisi v družbenopolitičnih organizacijah, v organizaciji združenega dela ali pa kako drugače, res pa je, da je med njimi tudi nekaj takih, ki še niso dovolj družbenopolitično angažirani.

Lani so sprejeli v ZK 47 RVS in je sedaj že 35 odstotkov RVS v vrstah ZK. Število članov ZK se vedno večja.

Ob vojaško strokovnem izobraževanju so obdelali temi: »Obramba mest in splošno ljudska obrambna vojna« ter »Priprave in izvedba mobilizacije v občini«. Razen tega so posamezni člani proučevali še sestavke, ki so obravnavali zunanje in notranje politične dogodke, vojaško strateške orise naše in tujih armad. Izvedli so 68 taktično-orientacijskih vaj z izpiti z vojaške teorije, reševanje taktičnih in topografskih nalog ter streljali s PA in MK puško ter s pištolo.

Udeležba pri strokovni vzgoji je bila nekaj več kot 73-odstotna, s čimer še niso povsem zadovoljni. Deloma je za to treba iskati vzrok v tem, ker je bilo precej RVS večkrat klicanih na vojaške vaje v njihove enote in se strokovnega izobraževanja niso mogli udeležiti. Neglede na to pa je bilo še vedno nekaj RVS, ki so neopravičeno izostali.

RVS v občini Maribor so s svojimi in z mladinskimi ekipami sodelovali na raznih republiških in regijskih tekmovanjih. Na republiškem taktičnem orientacijskem tekmovanju so zasedli 14 mesto, na tekmovanju med mariborsko in varaždinsko regijo med 10 ekipami 4, na tekmovanju »Po poteh heroja Kebeta« v Dražgošah pa med 54 ekipami 14 in na strelskem tekmovanju ljubljanskega armadnega območja med 180 ekipami 33 mesto.

Sodelovanju z mladino je bila posvečena precejšnja pozornost, saj je pri raznih vzgojno obrambnih akcijah, ki so jih izvajale organizacije ZRVS sodelovalo 2164 mladink in mladincev. Pri tem so ugotovili, da posamezne mladinke in mladinci topografijo in streljanje obvladajo tako dobro, da celo prekašajo posamezne RVS.

V preteklem letu so bili v občini Maribor izvedeni po vseh šolah obrambni dnevi, v 21 šolah pa so se obrambnemu dnevu priključile tudi druge obrambne strukture. RVS v občini Maribor si prizadevajo, da bi obrambni dan šole postal obrambni dan vseh obrambnih struktur krajevne skupnosti.

RVS so tudi sodelovali pri neposrednem preoblikovanju krajevnih skupnosti iz večjih v manjše.

Lani je v občini Maribor 227 RVS napredovalo v višji čin, z raznimi odličji je bilo odlikovanih 69, nagrajenih je bilo 13, pohvale in priznanja je prejelo 85, plakete ZRVS je dobilo 14 RVS, javna priznanja in plakete je prejelo tudi 7 krajevnih konferenc ZRVS.

Drago Miklaveč

Temeljni kamen za zdravstveni dom

Ravno tako kot že vrsto let so tudi letos občani ribniške občine svečano proslavili občinski praznik 26. marec. Ta dan jih živo spominja na 26. marec 1943. leta, ko so borci slovenskih narodnoosvobodilnih udarnih brigad izbojevali eno izmed najbolj veličastnejših in za tisto obdobje narodnoosvobodilnega boja tudi najpomembnejših zmag v Jelenovem žlebu nad Ribnico. V tej bitki s sovražnikom je bila v celoti in dosledno uporabljena partizanska iznajdljivost in odlična vojaška taktika. Sovražnik je imel v tem boju precejšnje izgube, saj je izgubil preko 300 vojakov in oficirjev. Zaplenjeno je bilo več kot 120 pušk, večje število lahkih in težkih strojnic, radijski postaji in večje količine nabojev in ostalega vojnega materiala.

Orožje, zaplenjeno v tem boju, je pripomoglo k boljši oborožitvi enot, saj je množično prihajanje novih borcev v brigade terjalo tudi večje potrebe po orožju.

Ob letošnjem praznovanju je bilo več prireditev in proslav. Na slavnostni seji občinske skupščine so podelili plaketo »26. marec« ing. Francu Malešiču, Urbanovo nagrado moškemu pevskemu zboru »Slemen« iz Sv. Gregorja in občinska priznanja ing. Milanu Miheliču, Janezu Žnidaršiču, Janezu Šmalcu, Ivanu Fajdigi, Cirilu Bambiču in dr. Metodu Mikužu. V obratovanje so izročili nekaj novih obratov. Položili so tudi temeljni kamen za bodoče poslopje zdravstvenega doma, ki bo stal v bližini Gorenjske ceste.

Viktor Dragoš

TV-15

uprava
61001 LJUBLJANA p. p. 598.

NAROČILNICA

Priimek in ime

Natančen naslov

Pošta

Podpis naročnika

Letna naročnina je 180, polletna 90, za četrtoletje je treba odšteti 45 dinarjev, plačate pa na naslov:
Založba »BOREC«, časopis TV-15, Ljubljana,
Miklošičeva 28/I, štev. računa: 50100-833-30005.

V času, ko na televizijskih zaslonih gledamo vratolomne spuste smučarjev skozi nekakšna ozka vrata, ki jih ne smejo zgrešiti (četudi se to zgodi, pa... nič zato), nismo mogli niti sanjati, da se bomo prav s takšnim, vratolomnim slalomom med bori in jelkami spuščali in vzpenjali s teren-skim vozilom po Zlataru (kjer »vratca« nikakor ne bi veljalo zgrešiti). Bil je to, kakor smo se prepričali, edini način, da od vasi Akmačica, do koder seže asfalt iz Nove Varoši, pridemo do zaselka Radijevića, globoko skritega v planini.

Da pridemo na obisk k Jegdi Purić.

Z nami sta šla od spodaj, iz Nove Varoši, tudi njen sin Simo (o njem več kasneje) in mladi zdravnik Mile Bojović (o njem bi lahko takoj pisali). Doktorju je v nekaj dneh to menda že četrti obisk matere Jegde (mami ji pravijo vsi, pa ji bomo tudi mi). Pravkar je prebolela pljučnico, ki je v njenih letih (osemindevdeset jih je napolnila) lahko še kako nevarna. Po zdravnikovem razpoloženju, potem ko je starko pregledal, vidim, da je mati še enkrat zmagala. A mi smo, glejte, vso to dolgo pot prevozili zato, da bi pisali o njenih mnogih, malih in velikih, (vselej težko izbojevanih) zmagah.

Ni ji bilo lahko (dobro se spominja) že neke davne devetnajstodvanajste (1912), ko so Turki zažgali vas in ko je s svojim Nikodinom in svojimi nebogljenci, ki so se komaj rodili, morala na pogorišču postaviti nov dom. Komaj je minila ena vojna, je prišla druga, še strašnejša. Prišle so nove vojske in z njimi nova grozodejstva (zdaj so ji Avstrijci odpeljali Nikodina v ujetništvo, tja do Madžarske). In nove skrbi so se zvalile na slabotna Jegdina pleča.

Sama, z otroki, v dolgih vojnih letih.

Drug za drugim so se rodili. Najstarejšemu je šele devet let. Takrat jih je bilo šestero (in še jih bo v nadaljevanju zgodbe).

Devetnajste se je Nikodin vrnil iz ujetništva. Zasukali so rokave in začeli, kdo ve kolikokrat že, izpočetka. Otroke so dali učiti obrti, v šole ali pa jih pustili doma, da so pomagali staršem obdelovati skopo zlatarsko zemljo. Devetindvajsetega leta se je rodil sedmi sin (malo prej smo omenili Simo), njun enajsti otrok. Poslednjič je bila vsa družina zbrana leta 1937 (nekaj let nazaj je umrla hčerka Vedra). Že naslednje leto, samo – da je končal osnovno šolo, je eden izmed sinov (Vasilije, o katerem bomo še govorili), krenil v svet s trebuhom za kruhom. Stisnilo se je materino srce, a kaj je mogla? Siromaštvo in glad na predvečer usodnih dogodkov, ki so sledili, sta vse močnejše pritiskala Purićevo družino.

Partizanska mati Jegda

ali: zgodba o junaški družini Purić iz vasi na Zlataru

Mati Jegda na svojem dvorišču

Z najmlajšim sinom Simeunom, ki je bil leta 1941 komandant prvega pionirskega odreda v naši deželi

In potem – enainštirideseto.

Drugega za drugim je spremljala k partizanom. Četvero se jih ni vrnilo. Bila je vojna.

Strahinja

(ali, kakor ga je iz ljubezni klicala mati, Straja) je zatekla v gimnazijskih klopih, v sedmem razredu. In že enainštiridesetega je postal član Komunistične partije Jugoslavije, eden od organizatorjev vstaje v zlatarskem kraju. V proslavljeni Tretji proletarski (sandžaški) brigadi kmalu postane pomočnik komisarja čete.

Nekega dne (bilo je poletje, se spominja mati Jegda) v drugem vojnem letu je v Radijeviće prišla žalostna vest (prinesli so jo borci-domačini). Strajo je še z osmerico svojih tovarišev (med njimi je bil tudi narodni heroj Momir Pucarević) padel v bojih za osvoboditev Livna.

Razpletla je mati lase in pred hišo vsako jutro štirideset dni objokovala. Sina – Strajo.

Ni minilo leto dni, ko so partizani v Radijeviće prinesli mrtvega tovariša.

Miljka

sina Jegde in Nikodina Purića, komunista in borca, ki je padel junaške smrti v boju proti okupatorju in njegovim pomagačem v Prijepolju. Pokopali so ga tu, v domači vasi. In spet je mati dneve jokala, sina objokovala.

Svojega miljenca – Miljka.

Ko je prišlo četrto vojno leto, so četniki iz zapora v Novi Varoši pripeljali

Milojka,

»nevarnega« komunista iz »rdeče družine Purić«. Peljali so ga na ledi-

Neko decembrsko jutro leta 1941 na Zlataru je prišlo v zgodovino pionirske organizacije Jugoslavije. Strahinja Purić, borec Zlatarske partizanske čete, je zbral trideset otrok iz svoje vasi Radijevića in ustanovil prvi pionirski odred v naši deželi. Za komandanta je postavil svojega najmlajšega brata, enajstletnega Simeuna.

Deklice in dečki so, kakor nam je pred kratkim povedal Simeun, napravili lesene puške in na kape prišili rdeče peterokake zvezde. Naloge jim je največkrat dajal Strajo, ki jim je tudi pomagal, da so jih uspešno opravili. Po okoliških vaseh so zbirali prispevke za partizane, organizirali prireditve in pozneje, ko je bila v vasi partizanska bolnišnica, so otroci skrbeli za ranjence. Prinašali so mleko, nalagali ogenj v pečeh. Skoraj vse dneve so preživeli z njimi in poslušali zgodbe o borbah, pohodih, zmagah.

Partizani so se morali februarja leta 1942 pred sovražnikovo ofenzivo umakniti v Bosno. Otroci so jih pospremili s solzami v očeh. Simo se spominja, da jim je Strajo ob slovesu rekel: »Vrnili se bomo«...

no pri mestu in mu, po svojem krvniškem zakonu, sodili s kamnom (spet je bilo poletje, se spominja mati Jegda). Drugi dan ga je, tako ubitega, našel najmlajši sin, brat Simo. Preplašen in objokan je pribežal k svojim, da pove strašno novico.

Je imela mati še toliko moči, da prenese smrt svoje hčerke

Dušanke,

matere petero otrok, ki so jo četniški hudodelci ubili na pragu njene hiše, v vasi Vranešima?

Veliko srce je imela mati Jegda.

Velika je bila njena žalost.

Velika – kakor upanje.

Upala je brezmejno. Če Milutin preživi nemško taborišče... Če se Vasilije vrne nekega dne... Slišala je, že v prvih vstajniških dneh, da se bori nekje v Bosni. Samo kje? Je še živ?

Milutin se je vrnil iz nemškega taborišča. Vpraševal je za brata

Vasilija.

Pisal je na vse strani. Pisal je tudi v Ključ. Nekega novembrskega dne (1945) je prišel iz Ključa odgovor. Pisala je uslužbenka okrajnega ljudskega odbora:

»Dragi tovariš Milutin! Zjutraj sem prišla v pisarno in našla tvoje pismo, ki me je globoko pretreslo. Dolgo sem jokala. Moja sestra je skupaj z Vladom (tako so klicali Vasilija) delala v trgovini. Ko so partizani leta 1942 osvobodili Ključ, smo odšli k partizanom. In Vlado je bil z nami vse do leta 1943, do četrte ofenzive. Takrat smo se umaknili v Liko. Vlada je bil v Trinajsti krajiški brigadi, ki je držala položaje v okolici Ključa. Padel je v Čadjavici leta 1943. Dan in mesec imam zapisan na fotografiji našega dragega Vlade, ki je pri moji mami v Banjaluki in ti je ne morem poslati...«

Mati Jegda ni mogla do konca poslušati pisma.

Odšla je na dvorišče, snela ruto, razpletla lase...

In objokovala četrtega sina.

Zdaj nam z žalostjo v očeh pove, da je dolgo dolgo želela v Bosno, v Čadjavico. Želela je videti Livno, kjer sta padla dva sina.

Dve njeni jablani.

Vasilije in Strajo.

– Pot je dolga in jaz sem ostarela, sinko...

★

V Jegdini hiši živi desetčlanska družina. Gospodinjstvo vodi najstarejši sin Njeguš (oče Nikodin je takoj po vojni umrl, izčrpan od mučenja okupatorjev in domačih izdajalcev). Njeguš, ki je tudi aktivno sodeloval v narodnoosvobodilnem

gibanju ves vojni čas, je že davno napolnil sedemdeset let. Tu, v Radijevićih je tudi Jegdina šestdesetletna hči Milojka. V Beogradu živi upokojeni (od lani) sin Milutin; v Novi Varoši dela kot sekretar občinske samoupravne interesne skupnosti za vzgojo in izobraževanje najmlajši sin Simeun (leta 1941 in leta 1942 komandant prvega pionirskega odreda v naši deželi). Sekretar vodi, razumljivo, točen družinski pregled: mati Jegda ima danes šestnajst vnukov, petnajst pravnukov in tri prapravnike (najstarejši Dejan že hodi v šolo).

Želimo se posloviti. Mati Jegda nas ne pusti. Brez kave?! In ko pijemo kavo, občudujem starko, katere roka s skodelico kave ni niti enkrat zadržala.

Ob slovesu vpraša:

– Ste bili v Livnu, ste videli Čadjavico?

Predsednik Tito je mati Jegdo odlikoval z Medaljo zaslug za narod.

Peter Damjanov
Prevedla: M. Š.

LENDAVA

Predvidene aktivnosti ZRVS

Iz programa aktivnosti ZRVS in štaba TO skupaj z OK ZSMS Lendava je za letošnje leto razvidna delovna vna. ZRVS načrtuje strokovna predavanja in ogled filmov po OO ZSM v KS, vključitev praznovanja in sprejema štafete mladosti, pripravo obrambnega dneva na osnovnih šolah, srednji šoli v KS in TOZD, predavanja o vojaških poklicih, sodelovanje pri vzgoji mladincev teritorialcev-prostovoljcev in taktično orientacijski pohod.

Štab TO pa pripravlja evidentiranje mladincev prostovoljcev, ki bodo sodelovali na sedemdnevni vzgoji s ciljem idejnopolitičnega in vojaškega usposabljanja, enodnevni pohod in obisk spomenikov ter obeležij iz NOB, kjer se bodo seznanili z zgodovino krajev iz NOB. Pripravili bodo srečanje mladincev teritorialcev prostovoljcev vzhodno štajerske regije. Sledili bodo obrambni dnevi s predavanji z vojaško strokovnega področja in strelske vaje.

JOŽE ŽERDIN

DOVJE-MOJSTRANA

Organizirani in pripravljeni

Na zadnji razširjeni seji izvršnega odbora krajevne konference SZDL Dovje-Mojstrana so člani v osrednji točki dnevnega reda govorili o aktualnih nalogah s področja ljudske obrambe in družbene samozaščite. Orisali so dosedanje delo na tem področju in opozorili na nekatere slabosti, ki še vedno zavirajo uresničevanje načrta vseljanske obrambe in družbene samozaščite v krajevni skupnosti. V zadnjem obdobju v krajevni skupnosti Dovje-Mojstrana niso zanemarili teh področij. Uspešno izveden obrambni dan je natančno pokazal, kako so organizacije in delovne organizacije z območja TOZD pripravljene na vsesplošni ljudski odpor. Na seji izvršnega odbora krajevne konference SZDL so še posebno poudarili odgovorne naloge v okviru akcije »Nič nas ne sme presenetiti«. Zatem so ustanovili koordinacijski odbor za ljudski odpor in družbeno samozaščito, ki bo deloval pri krajevni konferenci SZDL Dovje-Mojstrana. Sestavljajo ga vsi predsedniki krajevnih družbenopolitičnih organizacij, društev sveta krajevnih skupnosti in vodje temeljnih in drugih delovnih organizacij v krajevni skupnosti.

JANKO RABIČ

TOLMIN

Severnoprimorsko okrožje iz NOB bo zaživel

Lani so aktivisti nekdanjega severnoprimorskega okrožja ustanovili posebno komisijo za zgodovino OF za severnoprimorsko okrožje. Člani komisije zbirajo spomine in gradivo o delovanju tega okrožja med NOB. Poleg tega bodo zbirali tudi gradivo in podatke o delovanju članov KP in članov organizacije TIGR od končane prve svetovne vojne do leta 1941.

V sredo, 21. marca, je imela komisija svojo drugo sejo. Na seji so se dogovorili, da bodo do konca tega leta zbrali vse gradivo in spomine. Potem bodo skušali dobiti tovariša, ki bi zbrane podatke in spomine obdelal in jih pripravil za izdajo v knjigi. Med že zbranim je več gradiva, ki so ga pred leti zbrali po vaseh učenci višjih razredov osnovnih šol. To gradivo pa je zelo pomanjkljivo in zgodovinsko netočno, zato ga bo treba natančno pregledati in urediti.

V zvezi s protifašističnim delovanjem med obema vojnama ima Tolminska bogato zgodovino. Organizacija TIGR je imela veliko vlogo pri ohranjanju narodne zavesti in širjenju slovenskih časopisov in knjig med prebivalstvom. V Volčah pri Tolminu so člani KP izdajali celo ilegalni časopis »Zvezda«. Pokojni Joža Srebrnič je večkrat s kolesom prihajal na Tolminsko, kjer je imel ilegalne sestanke s člani KPI v okolici Ciginja in v Zatoiminu. Tako je bilo na Tolminskem že pripravljeno za začetke oboroženega upora. Prvi, ki je začel z organiziranjem in pripravi na oborožen upor že leta 1941 je bil čevljar Franc Šavli-Medved iz Zatoimina. V Volčah je upor organiziral Franc Grbec, v Baški grapi pa Andrej Brovč-Janko. V februarju 1942 pa sta prišla na Tolminsko še Albin Kovač-Jaka in Tone Šturm.

A. P. – OGAREV

Skica poti Kurirčkove pošte 1979

MURSKA SOBOTA

Kurirčkova pošta 1979

V dneh od 2. do 5. aprila letos so pionirji murskosoboške občine odnesli letošnje pozdrave tovarišu Titu za rojstni dan pod naslovom »Kurirčkova pošta 79 – 60 let SKOJ – 87 let tovariša Tita.«

Sprejeli so jo od mladih nosilcev pošte občine Lendava 2. aprila ob 10. uri v Bogojini. Prvi večer v murskosoboški občini je ostala v Gornjih Petrovcih na Goričkem, naslednji dan v Cankovi in 4. aprila v Bokovcih pri Murski Soboti. Pionirji soboških treh osnovnih šol so jo pozdravili 4. aprila okrog 12. ure, 5. aprila pa jo bodo pionirji murskosoboške občine predali na petanjskem mostu čez reko Muro pionirjem-kurirjem občine Gornja Radgona.

FILIP MATKO

MARIBOR

Borci o družbeni samozaščiti in varnosti

»Izoblikovati moramo tak sistem družbene samozaščite in varnosti, v katerem bo večina naših občanov vedela, kako ravnati v določeni situaciji,« so poudarili na seji občinskega odbora ZZB NOV Maribor.

V Mariboru in njegovi okolici je sicer precej borcev, ki so že zakoračili čez 60 let, več kot 3000 pa je bolnih. Kljub temu so člani družbenopolitično aktivni. V delegatskem sistemu je zastopano več kot 60 odstotkov vsega članstva.

Borci v veliki meri neposredno sodelujejo pri obrambnih pripravah in pri izvajanju družbene samozaščite, saj so marsikje predsedniki odborov za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito v krajevnih skupnostih in organizacijah združenega dela. So tudi načelniki narodne zaščite, štabov civilne zaščite, medtem ko so v štabu teritorialne obrambe KS komandanti ali pa komisarji. Precej borcev je delalo ali pa še dela v JLA in v organih za notranje zadeve. Po splošni oceni je tako na področju obrambnih priprav kakor pri uveljavljanju družbene samozaščite in varnosti storjen precejšen korak. Sodelovanje borcev pri tem je organizacijsko izoblikovano tako, da pri predsedstvu občinskega odbora ZZB NOV Maribor deluje komisija za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito, borci pa so v KS povezani z njihovimi podobnimi komisijami. Prizadevajo si, da bi po soseskah ustanovili podobore za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito ter s tem še bolj podružbili obrambne priprave.

Stremijo tudi za tem, da bi zadržali borce-kmete in ostalo prebivalstvo na obmejnih in hribovskih predelih. To bodo nakazali tudi v srednjeročnem načrtu občine Maribor za obdobje 1980/85.

Tudi v akcijo »Nič nas ne sme presenetiti« se bodo borci občine Maribor vključili v veliki večini.

DRAGO MIKLAVEC

LJUBLJANA

Delovanje odbora Cankarjeve brigade

Jelenov žleb, Javorovica, Trebnje, Štampetov most in Bosiljevo so zgodovinsko povezani s slavno in zmagovito potjo Cankarjeve brigade. Nekdanji borci se prav v teh krajih iz leta v leto srečujejo, obujajo spomine in skušajo mladini vcepiti svetle vzore tedanjega obdobja.

Na nedavnem sestanku odbora borcev Cankarjeve brigade in pozneje na seji sekretariata tega odbora so poročali o opravljenem delu in si zastavili program za letošnje leto. Razen sekretariata delujejo pri odboru tudi tri komisije: za tradicije NOB in zgodovino, za proslave in srečanja borcev ter za gospodarstvo in finance.

Do sedaj so imeli več uspešnih proslav, srečanj in odkritij spominskih obeležij. Lansko 35-letnico zmage pri Jelenovem žlebu so posebej slovesno proslavili v Ribnici ob njihovem občinskem prazniku. Odbor brigade je tedaj dobil tudi spominsko plaketo. Prejšnja leta so nekdanji borci obletnico ustanovitve brigade obeležili s tovariškim srečanjem v ljubljanskem domu JLA. Ob 35-letnici ustanovitve je v Grosupljem brigada dobila svoj drugi domicil (že prej ga je namreč imela v Črnomlju). S tem jubilejem je bila povezana tudi slovesnost v Dolžu, rojstnem kraju padlega komandanta brigade Alojza Dragana, ki so mu borci ob tej priložnosti odkrili spominsko ploščo. Odbor brigade je bil pobudnik lani vgrajene spominske plošče padlemu namestniku komandanta Alojzu Popku-Vandeku pri Sv. Križu v Vivodini.

Iz letošnjega programa je treba omeniti najprej slovesnost, ki jo pripravlja odbor ZZB krajevnih skupnosti Sentjerne ob 1. maju pri Javorovici. Sredi maja bo ob občinskem prazniku v Trebnjem večja proslava, na kateri se bodo posebej spomnili 35-letnice napada Cankarjeve brigade. Skupaj z borci 12. brigade bo konec junija srečanje v Bosiljevem, saj sta prav ti dve brigadi tam izvojevali veliko zmago. V okviru pomembnejših obletnic 15. divizije se bodo nekdanji borci Cankarjeve brigade udeležili slovesnosti v Selih Šumberk in v Litiji. Natančni datumi in ostale podrobnosti bodo znane in objavljene pozneje.

Odbor nekdanjih borcev Cankarjeve brigade je dal v tisk – ob finančni podpori mnogih delovnih in družbenopolitičnih organizacij – posebno brošuro z naslovom »Ob zori krvavi«, posvečeno tragičnim dogodkom, na Javorovici. Predvidoma bo brošura izšla pred prvomajsko slovesnostjo, kjer jo bodo svojci žrtev prejeli v spomin. Pozneje bo knjižico nudilo turistično društvo Sentjerne, kjer si prizadevajo, da bi uredili spominski park Javorovica. Na seji so še podprli zamisel o ustanovitvi 18 pododborov, ki naj bi skrbeli za čim natančnejšo evidenco nekdanjih borcev, za zbiranje gradiva, za izhajanje občasnega biltena o življenju borcev, za sodelovanje z dominilnima krajema ter za pripravo zaščitnega znaka brigade in novih značk.

D. Š.

SOLČAVA

Samo temeljni kamen?

Organizacija ZB NOV Solčava je imela 25. 3. 1979 sestanek članov. Tega sestanka se je udeležilo več kot 60 članov.

Kljub velikim napredkom kraja v povojnih letih je še vedno mnogo odprtih vprašanj, ki nas tarejo in jih skušamo reševati. Sem spadata dva glavna problema: urbanizacija kraja z Logarsko dolino in gradnja trgovskega objekta – samopostrežne trgovine, kjer bi imeli prostore še pošta, ambulanta, gostišče z nekaj tujskimi sobami in družbene organizacije.

Temeljni kamen, ki že stoji od septembra 1976, ko je bil občinski praznik občine Mozirje v Solčavi, je še vedno obdan samo z obljubami predstavnikov občine in investitorja kmetijske zadruge.

SOLČAVANI

GRIZE

Tekmovanja, pohodi

Ob odhodu Titove štafete iz Raven je Planinsko društvo Zabukovica organiziralo orientacijsko tekmovanje za pokal Homa. Tekmovanja se je udeležilo 16 pionirskih ekip z 61 člani, 2 mladinski ekipi in 4 članske ekipe. Med vprašanji, ki so jih morali rešiti tekmovalci, so bila tudi vprašanja iz zgodovine NOV. Tekmovanja so se udeležila 3 planinska društva in JK – sekcija na osnovni šoli Grize.

Tekmovanje je bilo 24. 3. 1979.

Naslednji dan so planinska društva Prebold, Polzela, Zabukovica in Zalec organizirala množično udeležbo na spominskem pohodu na Porezen. Bilo je več kot 160 udeležencev iz teh štirih društev. PD Zabukovica je organiziralo udeležbo na pohodu skupaj z OO ZB Grize.

FRANC JEŽOVNIK

Dve, morda tri leta je tega, ko so se borci v Logatcu odločili, da bodo začeli sistematično zbirati zgodovinsko gradivo, pisati spomine na dni med NOB z namenom, da bodo dokončno oblikovali kroniko medvojne- ga logaškega rajona, ki je obsegal območje današnje občine Logatec in krajevni skupnosti Unec ter Ivanje selo, ki sodita sedaj v cerkniško in Planina, ki je v postojnski občini.

Med pobudniki te pomembne akcije sta Jože Simšič-Jelen iz Laz, ki sedaj živi v Ljubljani in Roman Gorjan, upokoje- ni ravnatelj osnovne šole na Uncu, ki je že uspel zbrati vrsto prispevkov, med njimi tudi te, ki jih objavljamo.

Privoščil sem mu

Po kapitulaciji Italije so se interniranci sestrđani vračali v svoje domove. Kogar so dobili Nemci, se mu ni dobro pisalo. Na lipe ob cesti med Uncem in Rakekom so obesili štiri študente in jih več dni pustili viseti. Med doma- čini je to vzbujalo grozo, vendar jih ni odrvnilo od tega, da bi sodelovali s partizani. Nasprotno, so- vraštvo do okupatorjev se je še povečalo in še bolj so bili pripravljeni poma- gati ljudem, ki so se vra- čali iz zaporov.

In tako je prišel nekega poznega jesenskega po-

Dokler je glava na vratu, ni še nič izgubljenega

Tončka in Alojz Slabe iz Ivanjega sela pri Rakeku se še dobro spominjata nekaterih dogodkov iz NOB v njihovem kraju

ki smo jih imeli shranjene za rezervo.

Za večerjo smo jedli žgance. Vsi iz ene skleda, tako kot je pri nas na kmetih bilo takrat v nava- di. Z nami je jedel tudi tisti begunec. In prav pri večerji je žena dejala naj gre ta fant spat k sinu To- netu in ne na otavo, kot smo prvotno menili, da bi bilo najbolje. S sinom sta kaj kmalu zaspala. Ko smo se že nadejali miru, je ponovno vdrl v kuhinjo prav tisti nasilnež, ki je že prej zahteval vile in vodo. Tokrat je zahteval atlas. Dal sem mu tistega, ki so ga otroci uporabljali v osnovni šoli. Kaj hitro je našel Evropo in meril raz- daljo od Moskve in Kije- va do velikega reicha. Ko se je prepračal o tej veliki razdalji tudi sam na last- ne oči, je globoko vzdih- nnil, da bi se mi skoraj zasmilil, čeprav sem mu v srcu zelo privoščil.

tulirala in partizani so si okrepili svojo bojno moč prav z njihovim orožjem.

Iz Želš so grmeli parti- zanski topovi. Cilj je bil železniška postaja na Ra- keku, kjer so Nemcem pred postajnim poslop- jem delili hrano. Parti- zanskemu streljanju so se celo posmehovali in mir- no jedli svoj obrok. Kar naenkrat pa je mednje treščila granata in pri pri- ču ubila šest Nemcev. Že v naslednjem trenutku so bili vsi v kleti železniške postaje.

Partizani so ob tem uspehu poslali tudi svoje patrulje v Ivanje selo z namerom, da bi vaščene spodbudili k sodelovanju s partizani.

Tone Urbas je sprejel naročilo patrulje naj va- ščani onesposobimo že- lezniško progo za promet.

Kmalu se nas je zbralo okoli 15 domačinov. Dela smo se kaj kmalu lotili. Vinka Urbasa in Janeza Milavca smo poslali na stražo, da nas ne bi pri delu Nemci presenetili. Začeli smo odvijati vijake na štirih desnih tračni- cah, jih zvlekli v grmovje, vijake pa razmetali po okoliškem grmičevju. Po končani akciji smo s To- netom, Matevžem in Ja- nezom Urbasom odšli proti Lazam, kjer smo na cesto Laze-Ivanje selo-Rakek podrli okoli 30 dreves.

Po tej akciji smo se ra- zbežali na vse strani. Na- slednji dan pa je skozi Ivanje selo pridrvel blin- diran avto poln Nemcev.

Svojci nas »grešnikov«, ki smo sodelovali pri ak- ciji, so začeli bežati v gozd, ker so se bali, da bodo Nemci vas požgali. Toda Nemcem je bilo kaj malo mar za ljudi. Lotili so se podrlih dreves čez cesto.

Že naslednji dan je namška posadka na Ra- keku dobila izdatno po- moč. Partizani so se ne- koliko umaknili, mi žele- ničarji smo šli v službo, ostali pa so nekaj dni oprezali iz gozda kaj bo.

Takrat sem delal v Bo- rovnici in ker proga med Ivanjim selom in Rake- kom še ni bila popravljena, sem odšel na vlak na Planino. Ko so me zagle- dali sodelavci so se čudili, da me še niso obesili, pož- gali hiše...

Da se je stvar z razdrto železnico za nas tako srečno končala, je uspeh vseh vaščanov, saj med nami ni bilo niti enega iz- dajalca, niti enega, ki bi klonil številnim zaslišev- vanjem, obljubam... Vsi so vztrajno molčali. Ne- kaj zaslug pa ima nedvo- mno, kot sem to zvedel pozneje, tudi postajena- čelnik na Planini, ki je v zapisnik napisal, da so progo razdrli neznani lju- dje in ne tako kot mu je po telefonu sporočil zme- deni čuvaj, da smo progo razdrli Ivanjci.

Umirali so mladi, toda delo je bilo treba nadaljevati

»Iz Ivanjega sela je od- šel prvi v partizane,« se v svojih napisanih spomi- nih spominja Slabetova

mači in sosedje so že jeli nositi iz hiše vse kar bi se dalo skriti ognjenim zub- ljem.

Janez in Franjo sta do- bila zvezo. Tretjega maja 1942. leta smo se poslovili. Še velikokrat smo se sestali. Tudi njihova ma- ma in sestra Micka ter moja mama in jaz smo se še velikokrat sestali v gozdu nad vasjo. Italija- nom se nismo zdeli sum- ljivi, kajti prav tam smo imeli senožeti, kamor smo odhajali na »delo«. Tudi hrano smo jih nosili.

Prvega junija 1942. leta je odšel v partizane tudi moj najmlajši brat Franc skupaj s Stanetom Šte- fančičem in Tonetom Klančarjem. Blizu Rad- ljeka so na poti v partiza- ne naleteli na italijansko zasedo. Franca so smrtno zadeli. Za to novico smo zvedeli že naslednji dan, preko vaščanke Mihove Micke, ki je delala v go-

drugi. Vedno več jih je bi- lo. Začeto delo je bilo tre- ba nadaljevati. Kdo ve kolikrat sem tem fantom nosila hrano v Grahovše in pa v gozd tam gori nad železnico.

Solze za bratom Fran- cem se že niso posušile, ko se je iz internacije ves izmučen vrnil brat Janez.

Želeli smo, da bi bil vsaj nekaj časa doma, da bi si malo opomogel. Toda Ja- nez nas je prišel samo pozdravit predno je nada- ljeval v partizane. Na hi- tro smo se poslovili, vide- li pa šele po končani voj- ni, ko je prišel s svojo enoto skozi vas. Toda do- bro leto po svobodi in še predno se mu je rodil sin Janči, je umrl za posledici- cami pretepanja v ljub- ljanskih zaporih.

V 1944. letu so se začeli v naši vasi pojavljati zna- ki črne roke. Tudi na na- ših vratih so bili. Nihče ni vedel, kaj te čaka nasled- njo noč. Ko tako sedim v temni kuhinji nekdo po- trka na vrata. Prižgem luč in grem odpirat vrata. »Ugasnite luč«, slišim iz teme. Svetilka mi je padla iz rok, pred menoj pa je stal mlad fant partizan Je- len iz sosednje vasi. Dala sva mu kar sva namenila za partizane. Jelen pa je tiho izginil v temo kot je prišel.

Pri nas so se večkrat oglašali kurirji in borci VDV. Če so bili utrujeni, so v topli sobi na peči in ob njej na tleh malo počli-

Tončka in Alojz Slabe iz Ivanjega sela ob praznova- nju zlate poroke pred dobrima dvema letoma

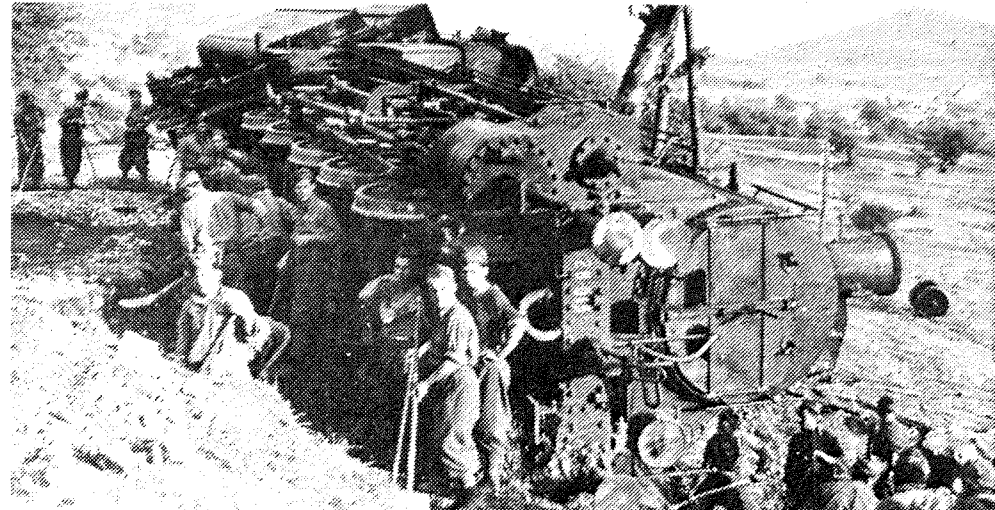
poldneva mlad fant. Vra- čal se je iz internacije, do- ma pa je bil nekje na Do- lenjskem. Prosil je za pre- nočišče. Komaj je prestopil prag naše hiše, so se že znašli v kuhinji štirje Nemci, ki so v vas prijez- dili na konjih. Med temi Nemci je bil eden, ki je bil še posebno nadut. Zagra- bil je mojega sina, takrat mu je bilo komaj 13 let in ga vlekel ven. V slabi nemščini sem ga vprašal, kaj sploh hoče pa mi je zabrusil naj mu takoj da- mo gnojne vile. Dali smo mu jih. Nekaj minut za tem je ponovno prišel z dvema vedri in zahteval vode. Vode takrat v Iva- njem selu ni bilo. Tekla je samo nekaj ur dopoldan. Kaj vem s čem nam je grozil tako dolgo, dokler nisem stopil v klet in mu dal vodo iz tistih posod,

Odložil je atlas in že ho- tel oditi, ko je vprašal kdo da je bil tisti, ki je z nami večerjal? Sprva sem bil v veliki zadregi, vendar me je rešila žena, ko je hitro odgovorila, da je to njen brat. Toda hotel je tudi vedeti kje je zdaj, sredi noči. Žena je mirno odpr- la vrata sobe v kateri je spal. Nemec si ga je po- drobno ogledal, pogledal je tudi ženo in ker sta se mu zdela podobna, je od- šel iz hiše.

Naslednje jutro je inter- niranec odšel od nas po prav tako negotovi poti, po kateri je prišel do nas. Nemci pa so iz vasi odšli že pred svitom.

Enotni v akciji

Jeseni 1943. leta je bilo. Italijanska vojska je kapi-

Predno je okupator ponovno usposobil progo med železniškima postajama Pla- nina in Rakek, je imel veliko dela z iztirjeno lokomotivo, »delo« Kozlješke čete

mama, »Ivan Slabe, ki je odšel od doma 26. decem- bra 1941. leta. Moja dva bratranca Janez in Franjo Kranjc pa sta bila Italija- nom sumljiva že od vsega začetka. Iskali so ju pov- sod. Zadrževala pa sta se največ pri nas. Ponoči na senu, čez dan pa v bun- kerju na Stajah.

Italijani so slutili, da se v naši hiši nekaj dogaja, vendar nam niso nič mo- gli dokazati. Ponoči je okoli naše hiše tudi po uro in več oprezala itali- janska patrulja. Še isto noč sta Franjo in Janez odšla v Grahovše, kamor sem jim nosila hrano in iskala zvezo za odhod v partizane.

Italijani so hoteli, po- tem, ko niso uspeli dobiti v roke Janeza in Franja, požgati njihovo hišo. Do-

stilni Gabrenja na Rake- ku in imela redne stike z našimi aktivisti.

Stane Štefančič in Tone Klančar sta se sicer za ne- kaj časa vrnila domov, odšla za tem ponovno v partizane, kjer sta tudi padla.

Brata Franca smo po- kopali v Novi vasi na Blo- kah. Na pogrebu smo bile le dve teti, mama in jaz. V Novi vasi pa se nam je pridružila še tovarišica Lavričeva. Karabinjerji so nenehno oprezali za nami in zaradi bližajoče se policijske ure smo pre- nočili na Bloški polici pri Mlakarjevih in teh dobrih ljudi se še sedaj dobro spominjam.

Fantje so se borili, umi- rali v najlepših letih. Na njihova mesta so prihajali

vali, se najedli, če smo kaj imeli in odšli.

Ob tem se spominjam nekega dne, ko je bila polna hiša partizanov. Poleg Jelena je bil še Lenčkov Ivan iz Unca s soborci. Sami hrabri fant- je so to bili. Pod oknom pa je italijanska patrulja več kot uro oprezala in iskala partizane. Tako kot vedno, so se tudi tokrat znašli in se kmalu zatem razšli po svojih borbenih poteh, zavedajoč se načela, ki se je rodilo v partiza- nih, da dokler je glava na vratu ni še prav nič izgub- ljenega!«

Spomine zapisala:

**TONČKA IN ALOJZ
SLABE**
iz Ivanjega sela
pri Rakeku

Inž. franci Einspiller, član izvršnega odbora zveze slovenskih organizacij v Celovcu in predsednik gospodarskega odbora

Našim pravicam se ne bomo nikoli odrekli

Vprašanje: Tovariš Einspiller, v čem vidite srž slovenski manjšini nenaklonjenih struj v demokratični republiki Avstriji?

Odgovor: V bistvu gre za socialno gospodarska vprašanja, ki so povezana z narodnostnim vprašanjem in narodnostnim bojem naše skupnosti na Koroškem. Vsi ti procesi germanizacije, pritiski na naše ljudi, poskusi asimilacije imajo socialno ekonomski izvor. Nekoč je bil naš kmečki človek gospodarsko neodvisen, kar je pomenilo osnovno za naše široko politično, kulturno in drugo delovanje. V zadnjih treh desetletjih se je vse to spremenilo. Sprememba je bila najhujša v zadnjih dveh desetletjih, ko je začelo agrarno področje zaradi gospodarskih procesov razpadati. Naš kmet, ki ima zelo neugodno posestno strukturo, je začel izgubljati svoje gospodarske osnove. Moral je zapuščati zemljo. Postal je gospodarsko odvisen ter socialno podrejen in zapostavljen. Vse bolj je prihajal pod pritiske mehanizmov, ki delujejo v smeri asimilacije. Če nekomu odvzamejo gospodarske osnove, mu odvzamejo tudi osnove za narodnostno priznavanje in delovanje v tem smislu.

Vprašanje: Očitno je sad tega našega spoznanja tudi pomoč matične domovine, pomoč različnih oblik, tudi gospodarske?

Odgovor: Mi se skušamo izogibati besede »pomoč« matične domovine. V bistvu ne gre za pomoč, pač pa za vključevanje gospodarstva tega dvojezičnega prostora na Južnem Koroškem v gospodarske odnose s Slovenijo in Jugoslavijo. Želimo, da naše gospodarstvo iz teh procesov črpa tisto osnovno gospodarsko moč, ki jo vsaka manjšina in tudi vsak narod, potrebuje, če se hoče uspešno razvijati in obdržati.

Razumljivo, da so vzroki, ki sem jih omenil v prejšnjem odgovoru, pri-

peljali do tega, da smo se začeli v zadnjih nekaj več kot pet letih intenzivneje ukvarjati z vsemi temi procesi in vprašanji. Šlo je za to, da bi v resnici ustvarili pogoje in možnosti za tiste naše ljudi, ki so izgubili samostojnost. Z zagotovitvijo delovnih mest se bomo narodnostno okrepili.

Ti koraki v zadnjih letih so bili narajeni predvsem po zaslugi matičnega naroda, ki nas je v vseh naših prizadevanjih intenzivno podprl. Akcije smo zastavili tudi na turističnem področju.

Vprašanje: Težave, ki jih imajo s tem v zvezi Slovenci na Avstrijskem Koroškem, so očitne!

Odgovor: Da. Naleteli so na zelo močan odpor predvsem pri nacionalističnih organizacijah, pri koroškem heimatdienstu. Te organizacije se dobro zavedajo, da so predvsem ekonomska vprašanja tista, ki segajo tudi v socialno področje človeka, ki živi v južno koroškem območju Avstrije. To pomeni, da se lotevajo tudi nemško govorečih državljanov. To pa lahko v veliki meri prekriža načrte heimatdiensta in vseh tistih, ki bi želeli vprašanja Slovencev na Avstrijskem Koroškem rešiti na svoj način in po hitrem postopku. Na osnovi gospodarskih programov, ki so bili v zadnjih nekaj letih pri nas že uresničeni, dobivajo zaposlitev tudi nemško govoreči državljani in manj demokratično osveščeni ljudje. Mi ne želimo ustanavljati »geto« tovarn. Napad na takšna delovna mesta, na takšne gospodarske programe torej ne čutijo samo Slovenci, pač pa tudi ostali, ki postajajo tako naši naravni zavezniki v bazi. To zavezništvo pa ni manj vredno od solidarnostnega gibanja v Celovcu in drugod v Avstriji.

Vprašanje: Deželne volitve so zaključene. Nekateri menijo, da takšne volitve tudi cepijo slovensko manjšino.

Odgovor: To vprašanje je treba gledati širše. Naša organizacija se je, kar se tiče volitev in tudi nastopa samostojnih volilnih list, zelo jasno opredelila. Opredelitev je frontovska. Želimo nadaljevati politiko naše predhodnice Osvobodilne fronte, ki je med vojno na Koroškem uspešno delovala. Tej je sledilo obdobje, ki je to fronto zoževalo. Šlo je za vključevanje v avstrijske politične stranke, tudi naše organizacije. Usemrili smo se v SPÖ, kar pa nam ni prineslo željenih rezultatov.

V našem frontovskem gibanju želimo zajeti vse tiste ljudi, ki so pripravljeni sodelovati v naši organizaciji za uresničitev našega programa. Pri tem ni odločilno politično prepričanje posameznika. Tako smo nastopali tudi v odnosu do volitev. Slovencev ne vidimo samo na slovenskih listah. Prav zaradi naše prejšnje politične usmeritve so Slovenci integrirani v raznih političnih strankah Koroške. In če smo rekli, da podpiramo vse demokrate in da želimo imeti v občinski politiki čim več demokratično usmerjenih ljudi, moramo upoštevati tudi člane drugih političnih strank.

Ne navsezadnje je pa naš končni cilj doseg pravic, ki gredo slovenski manjšini na osnovi člena 7 avstrijske državne pogodbe. Mislim, da bodo morala biti vsa prizadevanja v bodoče še bolj določeno usmerjena v doseg tega cilja. Kot je znano, nam prav sedmojuljska zakonodaja zožuje naše pravice, ki se jim ne bomo nikoli odrekli. Želimo doseči popolno enakopravnost z večinskim narodom v Avstriji!

Silvo Teršek

Koroška

Je ogenj, ki ga ni mogoče pogasiti

Janez Wutte-Luc

Žena mu je postregla z večerjo pa s kozarcem domačega vina, on pa kot bi pozabil na to. Na dan je potegnil načrt in začel govoriti, kot bi se poznala že dolgo vrsto let. »Glej, tu bomo zasadili drevesa. Položiti bo treba plošče, utrditi dvorišče...!«

Kdo ve koliko časa že ne govori o živini, o gozdu, o delu na polju, čeprav tudi to postori, kot je treba v teh pomladanskih dneh. Ampak nekatere zadeve so pomembnejše. Če recimo petdeset let čakaš na kulturni dom, če si vroče želiš, da bi ne igrali iger le v domači gostilni, da bi pevci ne peli samo sredi vasi ali pod kozolcem, je to kaj lahko razumeti.

Leto in pol si je Luc prizadeval, da so dobili zemljo in začeli graditi. Toda kaj bi on sam, če bi ne bilo še drugih, ki so goreli za to stvar. »V tem domu bodo vrela naša narodnostna prizadevanja,« pravi. Graditi so začeli lansko jesen,

udarniško. Celo mladinska delovna akcija je bila organizirana. Sestavljali so jo mladi iz obeh strani meje. Ampak tudi zvrhana mera idealizma je bila premalo. Po vsej Avstriji so nabirali denarno pomoč.

»Letos bomo odprli dom,« pravi Luc, da se mu oči zaiskrijo. »To bo najlepši kulturni dom. Dvesto sedežev bo imel, moderen oder, prostore za pevске vaje, prostore za najrazličnejše oblike naše dejavnosti.«

Razmišljam o Lucu, Janezu Wutteju, ki še vedno gori, kot je gorel v najtežjih časih. V zahodno koroškem bataljonu je partizanal. Najtežje trenutke je preživljal z borci na Svinjski planini. O tem bi lahko napisal roman. Sedemnajst jih je bilo, ki so odšli čez Dravo kot prostovoljci. Samo trije so ostali živi.

»Tudi danes bijemo boj,« pravi Luc. »Svoje otroke pogledam, ozrem se po drugi mladini in vidim, da nas ne bodo strli. Preklete, da ne!«

Igra, sreča, materin jezik

Milena Gröblacher: »Omo- gočiti našim otrokom predšolsko varstvo v slovenskem jeziku!«

Milena Gröblacher je predsednica zveze slovenskih žena v Celovcu in članica slovenskega šolskega društva v Celovcu. Sem jo srečal tistega dne po naključju? Sploh ne! Živi v St. Primožu. Dodal bi lahko, da z vsem svojim bistvom. Ponosna je na kraj, kjer sta kat dve prosvetni društvi (Danica in Vinko Poljanec!), na kraj, kjer jim je uspelo postaviti tudi dvojezični otroški vrtec.

»Z akcijo smo začeli pred dvema letoma,« je navdušeno pripovedovala Milena. »Brez pomoči iz Slovenije, bi je prav gotovo ne zmogli. V škocjanski občini smo Slovenci zastopani z dvema mandatarjema; lani smo imeli tri. Nimamo dvojezičnega statusa, čeprav bi ga morali imeti. Toda tudi tako skromno slovensko zastopstvo v občinskih organih je doseglo, da je prišlo do postavitve tega otroškega vrtca.

Že pred gradnjo smo pričakovali, da bo prišlo do različnih pritiskov nam nenaklonjenih ljudi v tem delu Avstrije. Ob upoštevanju socialnih težav naših ljudi pa tudi nismo pričakovali, da bi

Ogenj, ki ga ni mogoče pogasiti

Sreča v dvojezičnem vrtcu

znamenja

so med vojno partizanili na Koroškem in so jim bili aktivisti v nenadomestljivo pomoč. O sebi Milena ni hotela govoriti. Poudarila pa je, da so ženske na Koroškem že leta 1943 aktivno delale v AFŽ, pomagale partizanom in žrtvovale svoja življenja v boju proti nacizmu.

»Dandanes zveza slovenskih žena na Koroškem samo nadaljuje tradicije AFŽ,« je poudarila tovarišica Milena. »Po vojni pa je bila naša naloga, da smo ljudem dvigale moralo, da smo pomagale vsem kulturnim in političnim organizacijam na tem območju. Prizadevale smo si, da bi na tem območju usposobili ženske do tolikšne mere, da bi lahko delovale kot enakopravni faktor z vsemi ostalimi. Da pa je prav v tem dvojezičnem območju pomembnost žensk pri vzgojnih vprašanjih še posebno poudarjena, je razumljivo.

Vsako leto si zadamo v zvezi slovenskih žena določeno nalogo. Naša stalna naloga je, da agitiramo pri slovenskih družinah, da bi le-te prijavljale svoje otroke k dvojezičnemu pouku. Prizadevamo si dvigati slovensko zavest, približevati slovensko kulturo, spoznavati zgodovino matičnega naroda in jo predvsem posredovati mladini. O slednjem je še precej nepoučena!

V letošnjem letu, letu otroka, smo si zadale nalogo, da se napolnijo otroški vrtci s slovenskimi otroki (gre za tri vrtce na Koroškem!). Še večja in predvsem težja naloga pa je, da bi v že obstoječe vrtce na Koroškem vpeljali dvojezičnost.

Lepo je živeti, delati in se igrati pa zvečer zatisniti oči ob materini govorici. Njena govorica in materina roka sta najbolj nežni ter dragoceni dotiki.

S hvaležnostjo se spominjamo NOB

Peter Kuhar je imel 15 let, ko je postal partizan. Živi v Železni Kapli in je med drugim tudi član izvršnega odbora zveze slovenskih organizacij v Celovcu

Na belem pročelju hiše, najbolj belem, kar jih je v tisti kratki ulici, so bile črno zarisane številke sedem in pod njimi kačasti vprašaj. »Menda ne misliš, da sem to sam napisal,« mi je rekel, ko sem zastal pred njegovim pragom.

Nejevoljen je, sem si mislil. Začel sem pripovedovati, koga vse sem v teh dneh na Koroškem obiskal. On pa: »Si se pripeljal čez Jezerško?« Zdaj je stresel svojo jezno ploho nad cesto na naši strani, ki jo krpanje lahko spravi samo še v smeh. Za nameček je še neprevozna. Na nekem mestu jo je skoraj polovico zdrsnilo po bregu. Po njej se lahko pripelješ samo z osebnim avtomobilom in še to na lastno odgovornost.

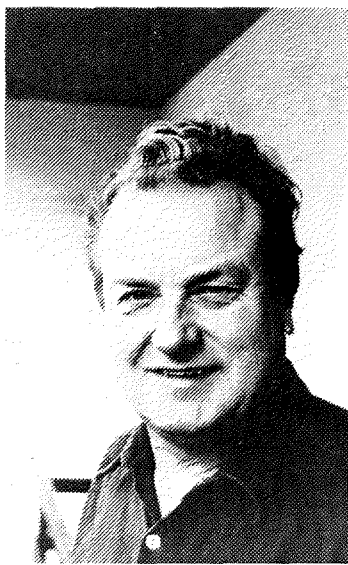
Ampak jaz sem že pri Petru. Nespretno ga vprašam, kaj sicer dela. On pa: »Prelopatal bom vrt!« Nič drugega ne dela, ker ne more delati. Zaposlen je bil v tovarni celuloze v Rebrci, ki je že sedem mesecev zaprta. In s Petrom vred ne dela 240 ljudi. Vsi so bili odpuščeni. Zdaj čakajo na pravično rešitev. Izvem, da je na tržišču padla cena celuloze za 200 odstotkov, da lastnica tovar-

ne ni delala drugega kot izžemala delovno silo, da ni ničesar vlagala v obnovo proizvodnje, da...

»... Rešitev? Edina možna rešitev je povezava avstrijskega gospodarstva s sosednjo Slovenijo in Jugoslavijo. Mislim, da v tem primeru ne bodo zmagali nemški nacionalisti. Odpor proti takšnemu sodelovanju prihaja od tistih nekaj, ki jih je Hitler pozabil tu pri nas na Koroškem.«

★

Nič več kot 15 let ni imel Peter, nekdanji pekovski va-

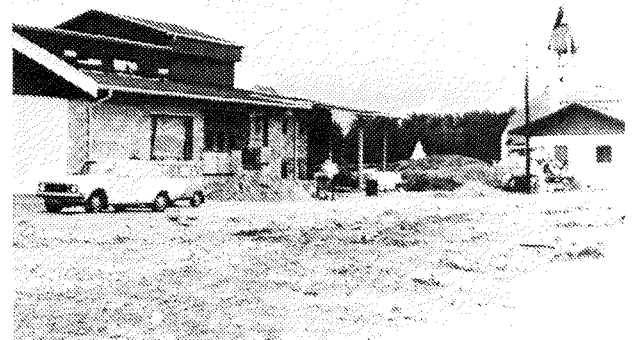
jenec, ko je prišel med partizane v štab 5. rejalnega sektorja in na kurirsko postajo K 9. Bilo je to maja 1944.

Pred tem je v Železni Kapli s tovariši kradel iz nemškega skladišča strelivo in bombe za partizane. V zadnjem trenutku se je izmuznil aretaciji.

Tistega dne sva ves čas govorila o partizanskih časih. Petra je ob tem minila jeza.

Opisoval mi je dogodke, ko so požgali Solčavo in srečanje z materjo na Veliki planini, trenutek, ko je bil na Pohorju leta 1945 ranjen in zaradi česar ima sedaj šest centimetrov krajšo nogo. Po opravljeni gozdarski šoli se je vrnil domov. Bil je eden izmed obnoviteljev prosvetnega društva Zarja v Železni Kapli, kjer še vedno aktivno dela.

»... Veš, mi se še vedno izredno hvaležno spominjamo našega narodnoosvobodilnega boja,« mi je rekel, ko sva se poslavljala. »Še posebno vesel je človek, ko vidi mlade ljudi, ki delajo vse bolj zagnano pod zastavo teh naših idealov. Pa pozdravi naše na oni strani!«

V St. Primožu raste, poleg dvojezičnega otroškega vrtca, tudi imeniten kulturni dom

Milan Wutte je triindvajsetletni kmet in mladinski aktivist, doma iz Vesel

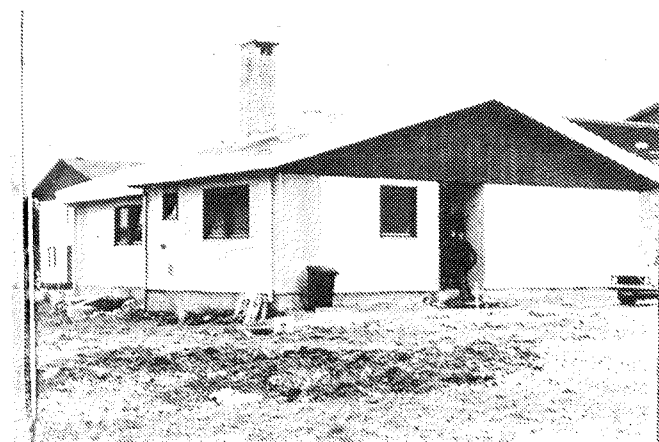
Mladi moramo biti steber in uresničevalci naprednih idej

Kdor v teh dneh povnraša po tem ali onem zavdnem Slovincu v St. Primožu in vaseh naokrog, mu rečejo: »V združnem domu dela ali pa ureja okolico novega dvojezičnega otroškega vrtca!«

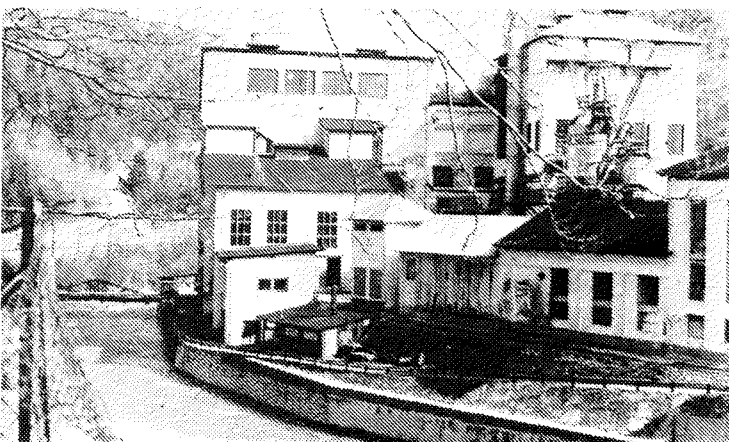
Tudi Milan je prišel od tam. Pravo veselje ga je bilo poslušati. Govorica kot čista slovenska studenčnica. Morda bi lahko rekel – kot brzica. Skoraj povsod, kjer se mladi zavzemajo za svoje narodnostne pravice, je zraven tudi on. In tako je bilo leta 1976 na mladinski demonstraciji v Celovcu pa v Škocjanu in v Pliberku...

»... Seveda, najlažje je ponemčiti mladega človeka in tistega, ki si prizadeva priti do kruha. Naše narodnostno vprašanje je tesno povezano z gospodarskim in socialnim vprašanjem. Na Koroškem se s tem v zvezi izvajajo na nas Slovence hudi pritiski. Tod imamo dvanajst in pol odstotno brezposelnost, največjo v vsej Avstriji. Mi mladi nismo in ne bomo nikoli brezbrizni do teh vprašanj. Aktivni smo v naših prizadevanjih in bomo aktivni še bolj! Menimo, da je mladinska organizacija, zasnovana tako kot je naša, edina možnost za vključitev študentske, delavske in kmečke mladine, kar je na moč pomembno. Naša organizacija je zgrajena na osnovah NOB, na izročilih te svetle revolucije in njenih idealih. Nekateri mladinske organizacije prepovedujejo svojim članom delovanje v krajevnih odborih. To dokazuje njihovo ozkost. Mi pa vemo, da je mladina na Avstrijskem Koroškem že toliko samostojna, da ve kaj je prav in kje je resnica. V našem kraju je recimo vse več članov naše mladinske organizacije. V Bilčovsu smo na naši delegatski konferenci sklenili, da bomo širili to osveščenost mladih še predvsem na podeželju, kjer še ni kot bi moralo biti. In tudi s stanjem na slovenski gimnaziji v Celovcu ne moremo biti zadovoljni. Na terenu bomo mi prevzeli politično delo. Kulturno delovanje pa je eden najprimernejših načinov, za narodno osveščanje ljudi. V našem pevskelem zboru je povprečna starost pevcev trideset let. Zdaj, ko gradimo kulturni dom v St. Primožu, se nam obetajo še boljši časi. Jasno je, da ga v lastni režiji ne bomo uspeli zgraditi. Pomoč matične domovine je velikokrat odločilna.

Mi mladi moramo biti steber naprednih idej in uresničevalci le-teh. O tem ni nobenega dvoma!«

In vrtec v St. Primožu je postal skoraj premajhen

Tovarna celuloze v Rebrci je onemela. In kaj je z delavci?

ZZB NOV ob mednarodnem letu otroka

Za še lepši jutrišnji dan

Leto 1979 je Organizacija združenih narodov razglasila za mednarodno leto otroka. Povsod v svetu naj bi preverjali, kako uresničujejo deklaracijo OZN o otrokovih pravicah in pripravili programe za doseg ciljev, ki so v njej opredeljeni. Razlogov za to je več, najpomembnejši je – da so otroci naše največje bogastvo. Na njih gradimo prihodnost, ki naj bi bila svet miru, svobode, človekove ustvarjalnosti in socialne varnosti.

Tudi na tretji seji republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, ki je bila 22. marca letos, je Dragica Rometova, podpredsednica republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, opozorila na »letošnje« mednarodno leto otroka in se zavzela, da se naloge s tega področja vnesejo v akcijski program borčevske organizacije.

In kakšne so načrtovane naloge?

Vemo, da je organizacija ZZB že doslej v svojih programih posvečala veliko skrb vzgoji mladega rodu, ki temelji na osnovah domoljublja, bratstva in enotnosti ter prijateljstva med vsemi ljudmi in bila pobudnica mnogih zakonov in družbenih akcij za zdravo in lepo otroštvo.

»Ob mednarodnem letu otroka in tudi v prihodnje pa bi se morali še bolj kot doslej, prizadevati – v vseh delegatskih sredinah in okoljih, kjer živimo – za poglobljeno, odgovorno in dosledno družbeno skrb za otroka, za izenačevanje pogojev razvoja in rasti vseh naših otrok, z razvitih in manj razvitih področij,« je v pogovoru poudarila Dragica Rometova, tudi članica republiškega odbora za mednarodno leto otroka. »Prizadevati si moramo, da dosežemo za vse otroke minimum kompletne družbene skrbi, ki smo jo na današnji stopnji ekonomskega razvoja zmožni nuditi mlademu rodu. Kajti, vsi otroci preraščajo v občane in delavce, ki z rastjo v zrele osebnosti, prevzemajo našo revolucionarno dediščino ter s tem tudi skrb in odgovornost za bodoči razvoj naše samoupravne socialistične družbe, za prijateljsko sožitje med narodi in narodnostmi, za še lepši jutrišnji dan.«

Znano je, da so borci aktivno prisotni v delegatskih sredinah! Topa

nudi priložnost analize in hitrejšega odkrivanja tistih področij iz obdobja otrokove rasti, ki včasih povzročajo zavore pri oblikovanju socialistične osebnosti človeka. »Še kako se zavedamo,« je v nadaljevanju poudarila tovarišica Rometova, »da vzgoja socialističnega domoljubja in prijateljstva med vsemi ljudmi je in ostane še v naprej nenačrtovljiv, izredno pomembni vzgojni dejavnik. Poleg staršev, vzgojiteljev, učiteljev in družbenega okolja, kjer žive in delajo, lahko člani ZZB NOV veliko prispevajo pri uresničevanju deklaracij in drugih predpisov, namenjenih blaginji in sreči vseh otrok.

V imenu slednjega naj bi se člani ZZB ob mednarodnem letu otroka še naprej prizadevali za hitrejše izenačevanje pogo-

Dragica Romet

jev, za rast in razvoj otrok, predvsem pa za razvijanje socialističnega domoljubja, humanizma in kulturnih vrednot naše revolucije.

V ta prizadevanja lahko že uvrstimo ustanovitev osrednjega pevskega zbora Kurirček, ki bo pod pokroviteljstvom Partizanskega pevskega zbora iz Ljubljane zlasti negoval partizansko in narodno pesem.

Muzeji narodnoosvobodilnega boja naj bi še posebno pozornost posvetili aktivnosti otrok in mladine med vojno, pionirski, mladinski in skojevski organizaciji ter partizanskemu šolstvu na njihovem območju – kar velja tudi za pristojne znanstvene institucije. Še bolj kot doslej naj bi vzpodbujali ustvarjalno umetniško in založniško, tu mislimo na čim širši izbor otroških knjig, pesmaric, grafičnih in likovnih del, gramofonskih plošč, kaset, risank in filmov na temo življenja in trpljenja

otrok med narodnoosvobodilnim bojem.

»Prizadevali si bomo,« je v nadaljevanju pogovora povedala podpredsednica republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, da bi, na primer, v radijski oddaji »Še pomnite tovariši«, kot v drugih priložnostnih radijskih in televizijskih stvaritvah, pa v pionirskem, mladinskem kot drugem tisku, tudi v TV-15, pogostejše govorili o spominih na junštva otrok v okupirani domovini. O ilegalčkih, o otrocih-partizanih, o trpljenju otrok v zaporih, internacijah, pregnanstvu, ukradenih otrocih, o otrocih, ki so končali v plinskih celicah in tistih, ki so se učili prvih črk med pokanjem pušk, bombardiranjem in požiganjem domaćij.

Tu je še natečaj »Svoboda v mladih srcih« za najboljšo pesem, najboljši spis ali likovni izdelek otrok do štirinajstega leta starosti, ki naj bi ga razpisali: Kulturna skupnost Slovenije, Izobraževalna skupnost Slovenije, Zavod za šolstvo SRS, Zveza prijateljev mladine Slovenije, TV-15, JLA in ZZB. Če ta predlog ne bi bil sprejet, bo republiški odbor ZZB NOV Slovenije sodeloval z nagrado pri srečanju pionirjev-zgodovinarjev na temo »partizanska saniteta«.

Ob slednjem je treba omeniti že utečeno sodelovanje borčevske organizacije z Zvezo prijateljev mladine Slovenije, šolskimi in društvenimi vodstvi ob priložnostnih proslavah, obiski obeležij iz narodnoosvobodilnega boja, Kurirčkovim pošti, taboru Sutjeska in predvsem pri Kurirčkovem festivalu.

Naj ob tej skromni predstavitvi prizadevanj borčevske organizacije, da se vključi v splošna družbena prizadevanja – namenjena skrbi za vzgojo mladega socialističnega rodu in s tem njegovi sreči – dodamo, da je za beleženi program v svoj delovni program vključil Svet za razvijanje revolucionarnih tradicij pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije. (S programom so bili v pisni obliki seznanjeni tudi občinski odbori ZZB NOV!)

Da se bodo tega dela lotili zavzeto in borbeno, ne gre dvomiti. Za te cilje so se borili že med narodnoosvobodilnim bojem.

M. Š.

Letna konferenca ZB v Črni na Koroškem

Najvažnejša vprašanja rešena

Najvažnejša vprašanja borcev so že rešena, tako so ugotavljali na svoji letni konferenci črnski borci, ko so v obširnem dnevnem redu zajeli celotno področje svojega minulega dela.

V poročilih je bilo nazorno prikazano delo na področju socialne in zdravstvene varnosti borcev, kjer pa se je pokazalo, da je sicer za borce priznan statusom borca (v dvojnem trajanju) dobro poskrbljeno, da pa je še vrsta tistih, ki zanje zdravstveno varstvo ni ustrezno rešeno. Konkreten primer težav v zdravstvu je pri njih zobozdravnik. Ta bo bojda odšel iz Črne, ker mu ne nudijo ustreznih stanovanjskih pogojev. Borci se že sedaj vprašujejo, kako bo

poslej z ureditvijo zobozdravstvene službe.

Vso pohvalo in odlične ocene so namenili tamkajšnjemu dispanzerju za borce na Ravnah, ki ga vodi dr. Metod Oblak. Številni borci so odhajali skozi vse leto na pregled. Črnski borci so ob pohvali dela dispanzerja vendarle menili, da je njihov zdravnik z delom v še drugih ambulantah preobremenjen in ne more posvetiti borcem vsega svojega časa, bolnih in zdravnikov potrebnih borcev pa je vedno več. Za več kot 1400 borcev, kolikor jih je v vsej ravenski občini, je dvakrat tedensko odprt dispanzer premalo.

Na svoji letni konferenci ZB Črna so borci med drugim sprožili vprašanje, kaj je z gradnjo

zdravstvenega doma in lekarne v njihovem kraju, o kateri se že leta govori, pa je niso našli niti v srednjeročnih načrtih.

Poleg nekaterih tekočih manjših nalog in vprašanj so borci v Črni posvetili precej besed vprašanju ostarelih in osamelih članov ZB, obiskih na domovih kmetov-borcev ter obiskih članov, starejših od 70 let.

Sklep letne konference na Črni je bil, da bodo v bodoče posvečali intenzivnejšo skrb in pozornost bolnim in ostarelim članom na kmetih in jim nudili potrebno pomoč. Žal se za dom v Dravogradu, kjer je še prostor, le stežka odločijo starejši borci, vajeni svojih skromnih domov.

Ignac Zdovec

Letna konferenca ZB Stadion v Ljubljani

Zadovoljni z delom v 1978. letu

Na letni konferenci Združenja borcev v krajevni skupnosti Stadion v Ljubljani, ki je bila 15. marca, se je 200 zbranih borcev strinjalo, da so v lanskem letu uspešno delali. Iz poročila, ki ga je podal predsednik odbora Slavko Kokalj je bilo razvidno, da je bilo poglavito vodilo prilagoditev sklepom 11. kongresa ZKJ in zlasti navodilom in sklepom 8. kongresa ZZB NOV Jugoslavije.

Iz poročila je tudi izzvenelo, da je sodelovanje z organi v krajevni skupnosti dobro in v mnogih primerih tudi usmerjevalno. Delo v sami organizaciji pa je potekalo v komisijah (11).

Predsednik ZB Stadion je v svojem poročilu poudaril še aktivnost njihovega članstva v kulturnoumetniškem delu v krajevni skupnosti. Pri tem je posebne pohvale deležen ansambel »Mandolina«, ki že pet let uspešno dela in se razvija in je dokaz, da je tudi

med borci aktivno umetniško udejstvovanje.

Združenje borcev v KS Stadion šteje 532 članov, odkar je bila reorganizirana krajevna skupnost in je v zadnjem obdobju umrlo 12 članov.

Predsedniki posameznih komisij, ki so podali poročila o delu na določenih področjih, so zaokrožili podobo uspešnega dela ZB Stadion. To velja tako za področje dela v komisijah za socialno varnost, zdravstvo, kakor še posebno za komisijo za negovanje in razvijanje

revolucionarnih tradicij, pri čemer je ta slednja navezala tesne stike z mladino, ki bo morala prevzeti počasi mase skrbi za čuvanje in negovanje spomenikov NOB.

Ob sklepu konference so borci predlagali, naj bi letos ali prihodnje leto zgradili spomenik (obeležje) na Dermotovi in Triglavski 36. Novoizvoljeni predsednik odbora ZB Stadion je Jože Penca, podpredsednika pa Miha Čerin in Slavko Kokalj.

Josip Osredkar

Kdo se spominja Cirila Keržiča-Metoda

Prosimo vse, ki se spominjajo tovariša Metoda – predvsem pa je zaželena njegova fotografija – da to takoj sporoči na: uredništvo TV-15 Ljubljana, Miklošičeva 28, tel. 327-780.

Hvala!

Ustanovljen je bil v začetku septembra 1943 v Gorenjskem odredu. Vse tri mesece je preživel v taborišču v Selški dolini, v hribu Hrastrnik. Domačini so temu kraju pravili »na Krbuli«. Stirinajst borcev je štel vod, dve borki pa sta skrbeli predvsem za kuhinjo in higieno, čeprav jima je tudi puška trdno stala v rokah. Komandir voda je bil Jože Rebolj-Planinc. Švabi so ga dobro poznali. V Begunjah so ga v zadnjem letu okupacije imenovali »Črni Jurij«. Pokojni Rado Pintar-Milan je bil komisar.

Breda, brzostrelka in mavzerice, zraven pa še električni induktor – taka oborožitev je bila za nas že pravo bogastvo. Druge enote so nam lahko zavdale. Pa tudi življenje v našem taborišču se je precej razlikovalo od življenja v drugih enotah. Čudno, švabi nam niso odkrili, pa bi nas lahko, saj smo videli naravnost v njihovo postojanko v Selca. Pazili smo, da je ogenj pod kotlom gorel vedno brez dima. Zato smo kurili samo suhe bukovke ali brezove veje. Drva so postajala vsak dan večji problem. Nanje imam slabe spomine, predvsem zato, ker smo sklenili, da bo vsak, ki bo izrekel najmanjšo kletev, lahko potem »klež« po bukvah.

Živeli smo pod štirimi šotori, narejenimi iz platnenih rjuh. Pozimi smo jih pokrili z mrežo iz smrekovih vejic, vhod pa smo zaprli s smrekovimi deskami, ki so nam jih domačini radi odstopili. Ležišča smo omehčali s tesno zloženimi smrekovimi vejami, toda po dveh mesecih je od take žimnice ostala le še hosta in štrleče korenine. Ko je snežna odeja prekrila šotore, je bilo v njih kar prijetno toplo. V vsakem šotoru smo spali po štirje. Imeli smo vsak eno odejo. Dve smo položili na tla, z dvema pa smo se pokrili. Ležali smo tesno drug ob drugem. Najbolj toplo je bilo srednjima dvema, zato smo vsak večer menjali mesto.

Imeli smo samo eno stražarsko mesto; podnevi kakih sto metrov od taborišča, ponoči pa v taborišču. Največkrat smo jedli »mešto«, ki nam ni nikoli presedala, posebno še, če je bila porcija zabeležena s tremi žlicami zabele. Lačni pa nikoli nismo bili.

Prava težava je bil kuhar. Kuharska funkcija je bila takrat ena glavnih, kuhati pa ni znal nihče. Pa se je odločil tovariš Miloš. Prvič je svoje kuharske sposobnosti pokazal, ko je kuhal ješprenj. Nasul ga je toliko, da smo z njim napolnili vso posodo in smo ga jedli tri dni zapored. Potem pa je Planinc ukazal, da se mora umakniti s programa.

Ušli nam niso delale preglavice, ker smo se redno umivali in prali. Še najteže smo se ubranili mraza. Ogenj je bil za vse premajhen, zato smo upo-

Minersko sabotažni vod Grintovec

rabili za ogrevanje drugo metodo, in sicer rokoborbo. Brez črnice na obrazu je bil malokdo.

S terenci smo se dobro razumeli, posebno s Kukavico in Srečkom. Ko smo nekega novembrskega večera šli v gostem dežju v Bitnje po vola, smo na zvezo s Kukavico čakali dobro uro. Ko se je končno prikazal, je vodja patrolje zakričal: »Stoj! Kdo gre?!« Tako je bil presenečen, da je še lep čas ponavljal svoj ku-ku.

Dober streljaj pod taboriščem je bila vas Knapa pa Ševlje. Z vaščani smo se dobro razumeli. Nekateri so ob nedeljah hodili k nam »vasovat«. Najpogostejša gosta sta bila učitelj v Bukovščici Lojze Hrastr in njegova žena.

Ko smo se odpravljali na Stol, sta se nam na poslovnem mitingu v Knapih pridružila učitelj šestnajstletni sin in njegov sosed Bojan, v Čebulah pa še ne šestnajstletni Cvetko. Odsvetovali smo jim, pa smo morali popustiti. Taka odločnost je lahko samo sad tesnega in zavestnega sodelovanja ljudi. Prali so nam, pekli so nam kruh, dekleta so nam delala triglavke... Patrolne službe v glavnem nismo poznali, ker smo od ljudi izvedeli za vsak sovražnikov premik.

Naša osnovna skrb je bila čimbolj moteno delo železniške proge od Radovljice do Škofje Loke. V akcije smo odhajali popoldne, vračali pa smo se drugega dne dopoldne.

Vsako jutro smo imeli zbor. Izobesili smo zastavo in razporedili naloge za cel dan. Nazadnje pa je sledila kritika in samokritika. Tu se je razkrilo vse, kar je posameznika ali skupino težilo.

Največji vojaški uspeh je vod doživel 20. septembra, ko je pred postajo Škofja Loka pretrgal tračnice. Eksploziva takrat še nismo imeli, čeprav smo se imenovali »minerski vod«. Ko je strojevodja videl luči na postaji, je dodal paro. Vlak je iztiril.

Pomanjkanje eksploziva nas je vrglo na noge, ko so nam kurirji sporočili, da je v bližini Mohorja še nekaj celih avionskih bomb. Ostale so od takrat, ko so Nemci »pozdravljali« ustanovitev Prešernove brigade. Naš-

li smo samo eno. Bila je precej velika. V njej smo odkrili več manjših. Kmalu za tem smo dobili eksploziv s Primorske.

Veliko večerov smo prebili na železniški progi. Ko še nismo imeli eksploziva, smo premikali tračnice ali pa je naš mitraljezec Martin pričakal transport, pomeril v okno, vlak pa je peljal skozi cel rafal. Dosti lažje je šlo z eksplozivom. Marko nas je naučil, da smo minirali vsako tračnico dvakrat na razdalji dveh metrov, z leve in desne strani. Minirala sta navadno dva borca, dva pa sta bila v zasedi. Po konča-

nem postavljanju min smo stopili na primeren kraj in čakali na vlak. Ponoči osebni vlaki zaradi policijske ure niso vozili, zato ni bilo treba izbirati časa. Za nas so prišli v poštevi tovorni vlaki. Imeli smo le 30 metrov izolirane žice, ki je vezala induktor z mino. Glede varnosti je bilo to malo, saj je včasih frčala odtrgana tračnica mnogo dlje. Pa tudi švabi so se znašli. Svoje lokomotive so zavarovali pred našimi minami tako, da so spredaj vpenjali pa dva vagona, polna gramoza. V trenutku, ko je Marjan obrnil prekinjevalec, je divje za-

grmelo. Zico je navadno zvijal kar med umikom.

Nekoč se je tovorni vlak ustavil tik preden je prišel na kraj miniranja. Zaslišali smo nemško govorico in zagledali svetle karbidovke. Takrat breda ni odpovedala. Precej karbidovk so se skotalilo proti Savi. Sklenili smo, da pri Besnici počakamo čez dan. Namestili smo se kakih sto metrov v grmovju nad progo. Sumljivo se nam je zdelo, zakaj so po progi tako pogoste patrole. Popoldne so švabi zakurili ogenj in nič ni kazalo, da bodo odšli. Včasih je kdo od njih prišel v našo bližino po drva. Sredi popoldneva smo se negotovosti že naveličali in Planinc je sklenil, da gre pogledat, kaj delajo že cel dan na progi. Bil sem ravno na straži. Planinc se je kot podlasica zvil med skalami. Istočasno je eden od švabov spet prišel po drva. Gledal sem, kako se bližata drug drugemu, ne da bi za to vedela. K sreči je Planinc švaba prvi opazil. Pritisnil se je k zemlji in čakal. Potem je tiho stopal za njim. Ko se je progi približal, je videl, da švabi nosijo slamo in poleg proge delajo nekakšne bunkerje. Vrnil se je. Vedeli smo, da bodo zelenci noč prebili tu in naše miniranje je šlo po vodi.

»Gremo domov,« odloči Planinc. Po par sto metrih smo zaslišali nemško govorico. Pritajili smo se pod večjo skalo. Bilo nas je pet. Videl sem dva Nemca, ki sta se nam bližala. Na 15 metrov razdalje se ustavita. Opazila sta me. Z obrazoma obrnjenima stran od nas sta šla mimo skale, le par metrov pred cevjo našega puškomitraljeza. Odšli smo dalje po stezi in prišli na pogozdeno raven. Sprednja dva sta opazila večjo kolono švabov in sta nas potegnili nazaj pod breg. Počakali smo, da se je umaknila, potem pa je Planinc odločil, da bomo prečkali ravnino in cesto mimo zadnje hiše, kar je bila zadnja ovira pred gozdom. Nič hudega sluteč se približamo hiši v dolini. Ko prvi pogleda čez pobočje, ga vrže nazaj. Planinc je pokazal novo smer. Ko zadnja pogleda čez pobočje, opaziva več nemških tovarnjakov in okrog njih nekaj Nemcev. Opazili so naju. Skočila sva v kritje. Naš mitraljezec je že ležal pod

drevesom, da bi naju ščitil. Mehka zemlja se nama je lepila na čevlje. Čakala sva na strele, pa sva prišla čez njivo, cesto in travnik, ne da bi počilo. V grmovju smo si oddahnili.

V naših štirimesečnih pohodih po progi smo se s švabi večkrat srečali. Težko hajko smo doživeli 11. novembra 1943 v Lavtaršnjem vrhu. Pripeljali smo 28 mobilizirancev. Da ne bi izdali našega taborišča, smo se utaborili v goščavi Lavtaršnjega vrha. Med hudim napadom ni sicer nihče padel, ostalo pa nam je le pet mobilizirancev, ki smo jih prepeljali v Martinji vrh, medtem ko smo ostale vrnili v taborišče.

V vseh štirih mesecih smo izgubili le enega borca, in sicer Franca Dornika iz Mengša. Bil je pogumen in močan fant.

Novembra je bila na našem območju velika hajka. Imeli smo srečo, da je novi sneg prekril naše sledi. V vaseh pod taboriščem je bilo dva dni polno švabov in Italijanov. Niso nas izsledili. Izvidnico smo imeli v plotu takoj nad hišami, od koder smo opazovali vse premike. Pa tudi ljudje so nas opazovali z izobesanjem rjuh, barvastih brisač in lučjo ponoči.

Kadar v bližini ni bilo druge operativne enote, nas je teren uporabljal tudi za naloge, ki sicer niso bile naše. Tako smo zadnji teden pred novim letom nosili pakete iz Bitenj proti bolnišnici Franji. Pripravili so jih terenci iz Kranja in okolice. Mučila nas je radovednost, kaj je v njih, pa si nismo drznili niti enega odpreti. To je bilo za naše ranjence!

Naš mali kolektiv je bil složen. Kadarkoli je kdorkoli kje kaj dobil, je bilo last vseh. Razen obleke in orožja privatne lastnine nismo poznali. Panike nismo prenašali.

Z novim letom so nastale spremembe. Cel vod se je podal pod Stol, kjer se je oblikovala 3. četa Gorenjskega odreda. Že v februarju oziroma marcu je prerasla v bataljon. Vsi minerci so v tej četi in pozneje v bataljonu prevzeli vodilne položaje. Pred odhodom pod Stol je bilo določeno, da na območju Medvod ostanejo Krstan, Francelj in Jože, ker so od tam doma in teren poznajo. Slovo jih je prizadelo. Besede so se jim zatikale v grlu.

Po 35 letih nas je živih le še šest. Ampak resni še tako dolgo, ko smo bili razigrano mladi.

Sklenili smo, da letos v maju obiščemo našo Krbulo. Toda nimamo Franceljevega naslova. Rekli smo mu tudi Kmet. Želim, da se oglasi na naslov: Jože Rebolj, Moste pri Žirnovnici, 64274 Žirnovnica.

Anton Zupan

Polovica moštva minersko sabotažnega voda Grintovec

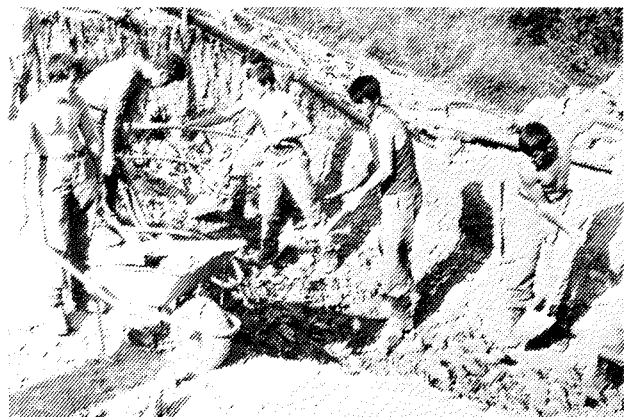
Bojna patrolja s triglavkami na glavi, levi partizan pa že ima titovko.

NOVA GORICA

Brigadirjem pomagajo vojaki JLA

Na republiškem posvetu o pripravi in izvedbi programov interesnih dejavnosti na letošnjih mladinskih delovnih akcijah v Sloveniji so se dogovorili, da je treba uskladiti republiške in občinske programe.

V Novi Gorici je bil posvet o interesni dejavnosti na letošnjih MDA v Sloveniji. Organizirala ga je republiška konferenca ZSMS v sodelovanju z novogoriško konferenco ZSMS in skupščino MDA Kozbana. Posveta so se poleg mladincev udeležili predstavniki družbenih in družbenopolitičnih organizacij, ki bodo sodelovali v letošnjih mladinskih delovnih akcijah.

Lanskoletna MDA na Goriškem

Udeleženci posveta so se v petih skupinah dogovorili o nalogah na področjih družbenopolitičnega usposabljanja, kulture in tečajev, splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite ter informiranja in propagande.

Na področju kulturne dejavnosti se bo letos treba zavzeti za kvalitetnejše razvijanje kulturne dejavnosti na delovnih akcijah kot doslej. Več pozornosti bo treba nameniti amaterskim skupinam. Brigadirji, ki na akcijah obiskujejo tečaje za šoferski izpit, za radiooperaterje in fotografske inštruktorje naj bi dobili ob uspešnem zaključku tečaja spričevala.

Brigadirji naj bi letos na akciji oragnizirali svojo enoto civilne zaščite, ki bo skrbela za varnost brigadirjev in njihovih naselja. Prav tako bo treba informacijsko dejavnost na akcijah boljše organizirati in poskrbeti tudi za boljše obveščenost širše javnosti o dagajanju na delovnih, o dosežkih in udarništvu brigadirjev.

MILE GOJKOVIČ

ZGORNJA POLSKAVA

Zadnji okupatorjev zločin

V gozdičku Gaj pri Zgornji Polskavi med Slovensko Bistrico in Mariborom je koncem marca 1945 okupator izvedel še enega svojih grozljivih zločinov. Nacisti so postrelili v Gaju kar 30 talcev.

Prebivalci Zgornje Polskave, Slovenske Bistrice in mnogi izpod Pohorja so se poklonili spominu na žrtve. Obujali so spomine na mračne trenutke, ki so mlada življenja vgradili v temelje zmage.

FRANJO HOVNIK

TREBNJE

Po poteh Zapadnodolenjskega odreda

Odbor Zapadnodolenjskega odreda je sprejel samoiniciativni program ZSMS Trebnje, da na lastno pobudo organizira samostojni pohod po poteh Zapadnodolenjskega odreda, in sicer prvič po 37 letih, ob prazniku dela 1. maja, ob praznovanju krajevnega praznika KS Šentrupert in ob skupni 36-letnici napada na to postojanko.

Pohod bo 1. maja ob 7.30 uri iz Mirne na Migolico-Sajenico-vas Selo-Brglez-Pečice-v nekdanji partizanski tabor ZDO pod Zaloko. V Pečicah bi se pohodnikom pridružili preživeli borci Zapadnodolenjskega odreda in pohodno brigado odpeljali v nekdanji tabor. V Šentrupertu bi se pridružili ostalim krajanom, borcem NOB.

Odbor Zapadnodolenjskega odreda prosi vse preživle pripadnike ZDO, da se pridružijo pohodni brigadi v čim večjem številu in prenašajo tradicije na mladino.

Odbor Zapadnodolenjskega odreda

LJUBLJANA

Naj mladina spoznava junaštvo

Bilo je 19. marca ob 36-letnici bitke 1. bataljona Dolomitskega odreda, ki je obkoljen s številčno nadmočnim sovražnikom bil boj na življenje in smrt. S svojimi žrtvami in izkazanim junaštvom postaja pri mladih velika vera, da se gibanja, ki se bori za novi svet ne da uničiti.

Dolga kolona učencev osnovne šole Janeza Kalana je s praporom in venci hitela na prizorišče poslednjega boja bataljona v Belški grapi. Z njimi so bili tudi učenci in učenke doma srednješolk iz Maribora, ki nosi ime po narodni heroini Liziki Jančar-Majdi, ki je tu preživela zadnji boj. Več kot besede predsednika krajevnega skupnosti so povedale pesmi in recitacije iz ust mladih.

In že je kolon čez kopasti Goljek hitela na Belo, da se tam spomni svoje junakinje Majde, ki so jo belogardisti po boju v Belški grapi ujeli in jo še istega dne ubili na Lenartovi domačiji. Mladi Mariborčani so izvedeli tudi za veliko resnico, ki jo je Majda izrekla sovražnikom pred svojo smrtjo: »Mene boste uničili, toda osvobodilnega gibanja ne morete!«

Srednješolci iz Maribora so učence osnovne šole Janeza Kalana s Katarine povabili na obisk ob dnevu mladosti. Takih srečanj si mladi želijo. Žal so organizatorji pogrešali delegacije šol, ki nosijo ime po 1. bataljonu in Dolomitskem odredu.

ZDRAVKO VIDRIH

TRBOVLJE

Kurirčkova pošta v Zasavju

Akcija letošnje Kurirčkove pošte v Zasavju je na pobudo občinske zveze prijateljev mladine že stekla. Odbor za pripravo in organizacijo se je sestal že prve dni marca ter obravnaval in sprejel predloženi program. Ta množična akcija je namenjena rojstnemu dnevu maršala Tita, letošnji jubilejni 60-letnici SKOJ in vključevanju pionirjev v priprave na SLO, varnost in DSZ.

Zasavje je letos s kurirčkovo pošto vključeno v koroško progo »K«. Na pot iz Raven na Koroškem je odšla 17. marca 1979. Trboveljski pionirji jo bodo sprejeli od hrastniških 23. aprila ob 10. uri v Čečah, predali pa jo bodo zagorskim kurirjem 3. maja ob 10. uri na Čebinah. Od časa sprejema do predaje bo Kurirčkova pošta opravljena v osnovni šoli Trbovlje.

V okviru Kurirčkove pošte bo razpisan natečaj za najboljše naloge na temi: a) 60-letnica SKOJ za pionirje 6. in 7. razredov in b) Žena-borka... za pionirje nižjih razredov.

Razpisniki natečaja so: Svet za delo s pionirji pri občinski ZPM, občinske konference SZDL, ZSMS in ZRVS ter občinski odbor ZZZB NOV Trbovlje. Najboljše spise bodo nagradili s knjižnimi nagradami. Predvideno je tudi tekmovanje za najboljši spis (raziskovalno nalogo) na temo Življenje skojevca med NOB - v času obnove.

Odbor za organizacijo Kurirčkove pošte je v zvezi s to tradicionalno akcijo sprejel še vrsto konkretnih zaključkov in sklepov v zvezi z obujanjem, negovanjem in razvijanjem tradicij NOB.

RUDI MATKO

MARIBOR

Življenjskost koroških borcev

V Mariboru so se na letni konferenci sestali koroški partizani, ki imajo v Mariboru svoj področni odbor z 69 člani in članicami.

Na konferenci so pregledali dosedanje delo odbora, ki ga vodi Alojz Vilič-Gams. Lani so se udeležili več srečanj z zamejskimi Slovenci in borci in sodelovali na številnih proslavah.

Precej pozornosti so namenili letovanju otrok borcev. Imeli so kar 16 srečanj z učenci na mariborskih šolah. Konferenca se je udeležil tudi predstavnik tabornikov »Samorastniki«, ki ima nekaj več kot 200 članov. Taborniki aktivno sodelujejo s koroškimi borci.

Koroški partizani na območju Maribora in bližnje okolice načrtujejo za letošnje leto še vrsto nalog. Med drugim bodo organizirali več srečanj s koroškimi partizani onstran meje, obiskali nekatere partizanske grobove in jih uredili.

Še naprej bodo ugotavljali imena padlih borcev ter jih vnašali v seznam. Iskali bodo koroške partizane, ki še niso včlanjeni v njihovo organizacijo. Borci in aktivisti bodo zapisovali svoje doživljaje med vojno.

FRANJO HOVNIK

NOVA GORICA

Seminar za mlade na Lokvah

Sredi marca je novogoriška konferenca ZSMS organizirala na Lokvah seminar za mladince iz krajevnih skupnosti, šol in delovnih organizacij v občini, ki delujejo v komisijah za splošni ljudski odpor in družbeno samozaščito v osnovnih mladinskih organizacijah. Seminarja se je udeležilo 75 mladih iz novogoriške občine, ki so se seznanili s področjem dela splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite, vlogo mladih na tem področju in z dogajanjem doma in v svetu. Seminar je zajel tematiko od vojaških šol in možnosti zaposlovanja, vloge in organiziranosti Zveze rezervnih vojaških starešin v naši družbi do obrambnih priprav v krajevni skupnosti in temeljni organizaciji združenega dela, področja družbene samozaščite in varstvene situacije v SFRJ in v svetu. Udeleženci so se seznanili tudi z usmeritvijo mladinske organizacije po desetem kongresu ZSMS in s sklepi ter nalogami mladih v osnovnih mladinskih organizacijah na področju splošnega ljudskega odpora.

O vojaških šolah in možnostih šolanja ter o organiziranosti in vlogi ZRVS v naši družbi je mladim govoril predsednik občinske konference ZRVS Marino Bastijančič.

MILE GOJKOVIČ

ŠENTVID PRI STIČNI

Ohranjati zgodovino kraja

Konec februarja je krajevna organizacija ZB Šentvid na konferenci podala poročilo o svojem delu v letu 1978. Organizacija je sodelovala pri vseh proslavah ter se zanimala tudi za ostarele člane. V prihodnje bodo morali

S konference ZB Šentvid

obnoviti partizanska obeležja in dokončno urediti grobišče prvih talcev v Radahovi vasi. Člani ZB Šentvid bi morali dati več poudarka zgodovini svojega kraja in jo prenašati na mladino. Nekaj članov bo namenilo pozornost samo temu delu.

JOŽE KRIŠTOF st.

KOPRIVNA

Kako zaustaviti migracijo

V Koprivni se je 25. marca zbralo večje število borcev na svoji letni konferenci. V lanskem letu so imeli 6 sej odbora. Koprivna ima še 63 borcev in članov ZB. Ob novem letu so obiskali 7 svojih bolnih članov. Pionirjem v Koprivni so nabavili prapor. Zdravstvenega pregleda v borčevskem dispanzerju se je iz Koprivne udeležilo 21 članov.

Borci iz Koprivne so zaskrbljeni zaradi odhajanja mladih iz kraja. Marsikako kmečko poslopje razpada. Če se bo to nadaljevalo, bo čez nekaj let Koprivna propadla.

Občinski odbor združenja borcev v Ravnah si prizadeva, da bi odseljevanje zaustavil. Kmetje-borci v Koprivni in splot na obmejnih območjih naj bi dobili borčevsko posojila. Tudi otrokom borcev naj bi odobrili borčevsko posojilo.

Pogovor je tekkel še o nedograjeni asfaltni cesti do Lipolte in o pretvorniku za 1. in 2. program. Sredstva naj bi zbrali s krajevnim samoprispevkom, katerega referendum bo 22. aprila letos.

IGNAC ZDOVC

Letos mineva že trideset let od tistih prvih začetkov poučevanja mladine za vseljudsko obrambo na šolah vseh stopenj v naši državi. To je nedvomno zelo pomemben delovni jubilej na področju vzgoje in izobraževanja, kakor seveda tudi na področju znanstveno raziskovalnega dela. Ta delovna praznovanja bodo obeležili tudi na naših fakultetah. Odbor za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito ljubljanskega univerzitetnega sveta, je že dal ustrezna priporočila vsem fakultetam.

Odbor za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito fakultetnega sveta fakultete za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani je že izdelal osnutek programa s priporočili in delovnimi nalogami za obeležitev tega pomembnega praznovanja.

Kratek čas, ki nam je bil namenjen za pogovor, smo izkoristili s predavateljem docentom Milkom Brožičem in študenti te fakultete Magdo Budič, Tonetom Omejcem, Edvardom Kobalom in Minko Vraničar.

Kako tovariš docent ocenjujete teh trideset let vzgoje in izobraževanja in znanstveno raziskovalnega dela na področju vseljudske obrambe?

»Če bi hoteli teh trideset let razdeliti na pomembnejša obdobja vzgoje in izobraževanja študentske mladine, potem bi sodilo prvo obdobje nekako do 1955. leta, drugo obdobje od 1955. do 1975. leta, tretje obdobje od 1975. leta do danes, ko že lahko načrtujemo četrto obdobje, ki se bo glede na predvidene inovacije vzgojnoizobraževalnega ter znanstveno raziskovalnega dela vseljudske obrambe in družbene samozaščite pričelo s prihodnjim študijskim letom!«

Nedvomno je bilo vsako obdobje tovrstnega izobraževanja prilagojeno razvoju naše socialistične samoupravne skupnosti in ostalih dejavnikov v svetu?

»Res je! V prvem obdobju so se pedagogi kar najbolj trudili prenašati izkušnje naše NOB in revolucije na našo mlado generacijo in s tem izoblikovali mlade, da so se opredelili za pot neodvisnosti, za samoupravljanje, ne glede na številne ovire.

To obdobje je bilo tudi najbolj obremenjeno v iskanju lastne poti, zato je še toliko bolj pomembno znanstveno raziskovalno delo na področju vzgoje in izobraževanja za potrebe vseljudske obrambe.

V drugem obdobju je bil program vzgoje in izobraževanja zasnovan predvsem za potrebe oboroženega boja. Zato so se tudi vse aktivnosti pedagoškega kadra usmerile na to vrsto obrambne aktivnosti.

S študijem zasnove in doktrine naše vseljudske obrambe in družbene sa-

Nenehno iskanje novih poti

Tri desetletja vzgoje in izobraževanja študentske mladine za vseljudsko obrambo naše domovine

mozaščite se je začelo tretje obdobje vzgoje in izobraževanja s posebnim poudarkom na znanstveno raziskovalnem delu vseljudske obrambe.

– Študiju predmeta »Temelji vseljudske obrambe«, ste nedvomno tudi na vaši fakulteti namenili posebno pozornost. Do kakšnih spoz-

nanj nas vodi ta študij?

»Študij tega predmeta nedvomno veliko prispeva k oblikovanju osebnosti, predvsem zavesti in osveščenosti ter prepričanju o pravilnosti marksistično-materialističnega pogleda na svet. Hkrati pa mladim tudi omogoča, da pridejo do spoznanja, da so vse obrambne ak-

tivnosti v nenehni dialektični povezanosti in odvisnosti, da je pglavitna aktivnost oborožen boj, za katerega se kot subjekt vseljudske obrambe tudi pripravljamo. To pa tudi pomeni, da vzgoja in izobraževanje v šoli, posebno še na univerzi, ni zgolj nekdanja predvojaška vzgoja, kajti študij te-

ga predmeta ima tako vzgojnoizobraževalno kot tudi strokovno funkcijo.

Izkušnje in pridobitve naše revolucije in razmere v svetu pa so nam narekovale, da si sami poiščemo pot, pot, ki vodi k razumu in varnosti!«

– K čemu pa po vašem mnenju teži to zadnje, četrto obdobje vzgoje in

Docent Milko Brožič

Minka Vraničar, Edvard Kobal, Magda Budič in Tone Omejec

Napotilo za akcijo

Krajevna organizacija ZB NOV »24 talcev« Poljane, ki sodi v občino Ljubljana Center, se je že tvorno vključila v akcijo »Nič nas ne sme presenetiti«. Komisija za splošno ljudsko obrambo in družbeno samozaščito, je že pri koncu z dokaj obsežnim delom pri izdelavi obrambnega načrta krajevene organizacije. Na letni konferenci pa so vse člane seznanili z nalogami borčevske organizacije v akciji »Nič nas ne sme presenetiti.« V zvezi s to akcijo so za slehernega člana pripravili posebno gradivo, kot prispevek k čimboljši aktivnosti v akciji in po njej ter pri krepitvi in razvijanju SLO in družbene samozaščite v vsakem bivalnem okolju – v hiši, bloku, skupini hiš, ulici, TOZD, naselju in krajevni skupnosti. Tako se prav sleherni posameznik lahko tvorno vključi v akcijo »Nič nas ne sme presenetiti«, ki jo organizirajo in vodijo hišni sveti, štabi civilne zaščite, odbori ali podobori ter komisije za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito v okviru samoupravno organiziranih delovnih ljudi in občanov.

Poleg tega pa je ob koncu minulega meseca komisija za SLO in družbeno samozaščito borčevske organizacije »24 talcev« na Poljanah, organizirala za vse člane tudi predavanje »O vsebini, oblikah in metodah sovražne dejavnosti proti SFRJ« ali o tako imenovanem »specialnem vojskovanju«.

Vsi borci so predavanja spremljali z velikim zanimanjem. Še posebno pa so bili zadovoljni z načinom posredovanja gradiva, zlasti še spričo dejstva, da je celotno gradivo prepletala »rdeča nit«, ki je povezovala mesto in vlogo Jugoslavije v svetu.

Vrsta pojavov, oblik in metod sovražnega delovanja, o katerih so govorili na predavanju, ni taka, da bi lahko ogrozila ali bistveno ovirala naš socialistični razvoj, kontinuiteto naše revolucije, naše notranje ter zunanje politike. Vendar tudi tega naša

družba ne sme zanemarjati, kajti Jugoslavija je nenehno v pripravljenosti proti silam, ko so sovražno razpoložene proti naši družbi, proti tujim pritiskom, nasilju in diverzijam, ki morda trenutno niso, utegnejo pa biti sestavni del širših akcij, seveda tudi z eventualno uporabo oboroženih sil.

In prav v zvezi s tem, so borci na predavanjih dobili obilico zanimivih informacij, tako, da lahko sedaj sorazmerno hitro uporabijo ustrezne metode in oblike naše neposredne borbe in zoperstavljanja sovražniku v posameznih akcijah in naših skupnih prizadevanjih in ne le v sedanji akciji, ki je pred nami z imenom »Nič nas ne sme presenetiti!« Poleg tega pa je naš osrednji odpor in pglavitna moč naše pripravljenosti v našem vsakdanjem življenju, razvijanju in krepitvi samoupravne organiziranosti in delovanja delovnih ljudi in občanov, kar je tudi temelj našega sistema SLO in družbene samozaščite nasploh.

S posebnim zanimanjem pa so borci prisluhnili predavatelju, ki jih je opozoril na besede tovariša Tita, izrečene na osmem kongresu ZZB NOV Jugoslavije:

»V tistem trenutku, ko je vsakdo od nas pristopil k revoluciji, je hkrati tudi zaprisegel, da ji bo služil do konca. Če bi kdo hotel razvrednotiti tisto, za kar smo se borili in kar smo z našim delom in prizadevanju tudi ustvarili, bi izneveril samega sebe in svoje življenje. Mi moramo biti vedno na višini naše naloge, vendar na braniku pridobitev naše revolucije. Za nas torej ni počitka. Do zadnjega diha moramo izvrševati tisto, kar od nas pričakuje naša socialistična skupnost!«

Te besede tovariša Tita so bile hkrati tudi osnovno napotilo za akcijo borčevske organizacije »24 talcev« na Poljanah v Ljubljani.

Ahmed Hamzić

izobraževanja, ki ste ga že na začetku omenili?

»V tem četrtem obdobju vzgoje in izobraževanja naše mladine si želimo in si prizadevamo uresničiti tak sistem vzgoje in izobraževanja, ki bo med drugim mlade usposabljal za delo, za obvladovanje družbenih ciljev in za kulturno življenje...«

Vse te aktivnosti v snovanju ustreznih programov, ki se jih loteva fakulteta za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani, sodijo v akcijo »Nič nas ne sme presenetiti«, ki pri nas v Sloveniji poteka že nekaj časa.

V pogovoru s študenti fakultete za naravoslovje in tehnologijo Magdo Budičev, Tonetom Omejcem, Edvardom Kobalom in Minko Vraničarjevo smo zvedeli, da se mladi v to akcijo vključujejo na več »frontah«, da je ponekod delo dobro, ponekod pa še slabo zastavljeno. Kar zadeva obrambnih dni in podobnih priprav, ki sodijo v skupno akcijo »Nič nas ne sme presenetiti«, so bili po besedah študentov najbolj aktivni v osnovni šoli in gimnaziji in da se na fakulteti v manjši meri vključujejo v tovrstna prizadevanja.

Edvard Kobal pa je še posebej poudaril in opozoril na akcijo, ki se je bodo lotili letos jeseni, vendar jo že sedaj do podrobnosti načrtujejo.

»Kot člani republiškega koordinacijskega odbora »Gibanje-znanost mladini« pripravljamo jeseni«, pravi Edvard, »posebno akcijo na Kozjanskem, kamor bomo odšli kemiki, biologi, etnologi, sociologi... in s tistimi sredstvi, ki nam bodo tam na voljo, raziskovali vodo, zemljo, gozd. Skupina raziskovalcev bo ostala v naravi in se poizkušala na tistem območju kar najdlje zadržati s tem, da bo koristila hrano, vodo in vse potrebno za življenje, kar si bodo našli in kar jim bo nudila narava.

Posebna skupina bo delala dokaj zahtevne kemične in druge analize hrane, vode, zemlje itd., seveda s tistimi pripomočki, ki jih bodo našli na Kozjanskem. Pri tem imajo v mislih, da jim bodo priskočili na pomoč s potrebnimi pripomočki tudi tamkajšnji zdravstveni domovi, TOZD in krajan.

Že sedaj pripravljajo prvo številko »Mladega raziskovalca«, na Kozjanskem pa bodo pripravili drugo številko in kot jo sami imenujejo – Posebno številko – na katero bodo, seveda, če bo uspela, še posebno ponosni, saj bo izšla v zares posebnih pogojih!

Ob koncu pogovora pa so študenti še posebej poudarili, da na fakulteti pogrešajo konkretnih akcij, da bi se bolj smelo vključili v akcijo »Nič nas ne sme presenetiti«, kajti pripravljenost je tu in če bi to zaživel na kar se pripravljajo, bi bili zares dobro pripravljeni!

Tone Urbas

Industrija bombažnih izdelkov - Kranj

ZIRO RAČUN PRI SDK KRANJ 51500-601-10082

Industrija bombažnih izdelkov IBI – Kranj, proizvaja kvalitetne jacquardske zavese v sodobnih vzorcih in v bogatem asortimanu, dekorativne tkanine in gradle po konkurenčnih cenah.

ZAŠČITNI ZNAK »IBI« JE ZNAK KVALITETE!

Elektronabaua p. o.

LJUBLJANA, TITOVA 40

SPECIALIZIRANO TRGOVSKO

IZVOZNO-UVOZNO PODJETJE

Z ELEKTROTEHNIČNIM MATERIALOM

Predstavništva: Beograd, Čačak, Maribor, Novi Sad, Novo mesto, Osijek, Rijeka, Zagreb.

Nudi pod ugodnimi pogoji elektrotehnični material in opremo vseh jugoslovanskih proizvajalcev.

Izvaža in uvaža ves elektrotehnični material in opremo ter opremo za industrijo.

Zastopa tuje firme: CATU, Bagneux, SCHRACK, WIEN.

GORENJSKI SEJEM KRANJ

XVIII. MEDNARODNI KMETIJSKI IN GOZDARSKI SEJEM OD 6. DO 16. APRILA

- Uporabo sodobnih gospodarskih in kmetijskih strojev,
- Sodobne dosežke v živinoreji in živilsko predelovalni industriji,
- Dosežke v proizvodnji umetnih gnojil in krmil,
- Dosežke v proizvodnji strojev za pridobivanje hrane,

- Industrijski način priprave hrane,
- Dosežke v proizvodnji sodobnih snovi za graditev gospodarskih poslopij in hlevov,
- Sodoben način gospodarjenja z gozdovi s prodajo okrasnih in sadnih dreves, semen, rož itd.

CESTNO PODJETJE V KRANJU

P.O.
KRANJ, JEZERSKA C. 20 • P.P. B • TEL. 26 861 • ŽIRO RAČUN 51500-601-10285

paloma

sodobna
higiena

žepni robčki

sladkogorska

**VZDRŽUJEMO MAGISTRALNE IN
REGIONALNE CESTE NA
GORENJSKEM**

IRK TREBNJE

SINTER

TEHNIKA – LJUBLJANA n. o. sol. o
Industrija gradbene keramike Trebnje

keramične ploščice
IGK

Sinter keramične ploščice se izdelujejo po povsem novem tehnološkem postopku suhe priprave surovine in suhega istočasnega stiskanja surovine (mase) in glazure, ter žganja na zelo visoki temperaturi do 1150° C, ki daje izdelku vrsto posebnih lastnosti:

- Izredno trdoto in odpornost glazure
- Izredno upogibno trdoto
- Odpornost na vremenske vplive, temperaturo sonca, ter popolno odpornost na mraz
- Odpornost na kisline in luge

- Odpornost na mehansko obrabo

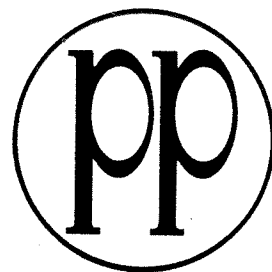
- Uporabnost

Izvedba:

Dimenzije:

- 6–7 po MOSH lestvici 300–400 kp/cm² upijanje vode 1–3% ustreza JUS, po naročilu izdelujemo popolno kislinsko odporne ploščice zaradi izredne trdote in debeline plasti glazure je le-ta skoraj neuničljiva
- za zunanje in notranje oblaganje
- za tla in fasade
- za industrijo in gospodinjstva
- za balkone in terase
- za posebne namene (nederseče ploščice)
- glazirane in neglazirane v naravni rdeči in črni barvi
- gladke in nazobčene 200 × 200 × 10 in 100 × 200 × 10 mm kalibrirane v 5 nazivnih področjih +0,4 mm

mesokombinat perutnina ptuj

Mesokombinat Perutnina Ptuj n. sol. o., Potrčeva
8, 62250 Ptuj, p. p. 660, telex 33128, – TOZD:

TOZD:
Perutninske farme
Mesna industrija

Tovarna krmil
PP Commerce
Servis

Obrat za kooperacijo
Ptujška tiskarna
Skupne službe

PIŠČANCI – JAJCA – ZAKLANA PERUTNINA – MESO – MESNI IZDELKI –
KRMILA – DIVJAČINA

lip bled
lesna industrija

64260 bled, ljubljanska c.32

telefon:064-77384, trgovina 77944

telegram:lip bled telex:34 525 yu lipex

Vse, kar potrebujemo za hišo do pete faze, lahko dobimo na enem mestu, zidaki z izolacijskimi lastnostmi prispevajo, da je gradnja hitra in ekonomična – velika izbira stavbnega pohištva in tudi notranje opreme – obloge iz lesa prvovrstne smreke.

Vsakdo pred zidanjem dobro premisli, kako bo gradil iz kakšnih materialov. Zato gotovo ne bo odveč, če vam svetujemo: izberite tak osnovni material, da bo sodoben, da bo gradnja hitra in ekonomična in da boste dobili vsaj večino materialov in potrebnih izdelkov na enem kraju, v enem skladišču!

In ker je osnovno pri vsaki zgradbi stena, zid, bomo najprej spregovorili o tem, namreč o zidakih, ki se dandanes vse bolj uspešno pojavljajo v gradnji, sistem gradnje, ki jo zahtevajo pa zagotavlja, kar pričakujemo: hitro opravljeno delo, ekonomičnost in racionalnost. To so namreč zidaki ISO-SPAN, izdelek LIP, lesne industrije, Bled.

Iz obširnega proizvodnega programa LIP BLED bi v nadaljevanju našega poročanja opozorili na KOMPLETNA VRATA različnih konstrukcij in dimenzij, ki so izdelana za mokro in suho vgrajevanje.

Kompletna notranja vrata za vzidavo (moko vgrajevanje) imajo smrekov podboj

B-4, katerega pozneje pobarvamo v zeleni barvi. Isti podboj B-4 pa je prilagojen tako, da ga je mogoče vgraditi kot suhomontažni podboj, takrat ko so že vsa predhodna dela na gradbišču opravljena. S podbojem B-4 lahko kombiniramo vrata vseh vrst, od navadnih iz lesonita ali vezane plošče, ki so prav tako prirejena za barvanje, ali pa furnirana s hrastovim, mahagonijevim, anigre ali druge vrste, ki pa so že dokončno finalizirana oz. lakirana. Kompletne notranja vrata s podbojem B-4 izdelujemo v standardnih dimenzijah svetle širine 61, 71, 81 cm z globino podboja 15 cm. Po posebnem naročilu pa izdelajo vrata tudi izven standardnih mer in po želji tudi vrata z nadsvetlobo. Značilno za opisana vrata je tudi to, da so okrasne in priprave letve iz lesa iste barve kot je krilo, kar daje vratom skladnost in estetski videz.

SUHOMONTAŽNA VRATA s podbojem SM-5, ki je furniran in lakiran ter ga izdelujemo v furnirih enake barve kot krila, kar omogoča kot sanacijo, da je krilo v eni, podboj pa v drugi barvi. S takimi konstanacijami dosežemo skladnost barv pri vratih in ostalem sodobnem pohištvo.

Vrata SM-5 izdelujejo v standardnih dimenzijah, po naročilu po posebnih merah in z nadsvetlobo. Prednosti vrat SM-5 so poleg kakovosti in lepega videza tudi v tem, da je montaža enostavna, hitra in se izvaja šele tedaj, ko imamo prostore že dokončno izdelane, lahko pa tudi že opremljene s pohištvo.

Med suhomontažnimi vrati naj omenimo še DRŠNA VRATA, ki so namenjena za prostore, kjer bi druga vrata zaradi utesenosti prostora težko odpirali. Tudi drsna vrata izdelujejo v standardnih dimenzijah, obložena s furnirji hrast, lužen hrast, mahagonij in anigre, vse že lakirane in embalirane. Program sobnih vrat je zelo popoln tudi po tipih vrat, ki obsega polna vrata brez stekla, vrata z odprtino za steklo do polovice in vrata z odprtino za steklo do dveh tretjin. Pri vratih z odprtino za steklo so priložene letvice za zasteklitev vrat, ki so izdelane iz lesa iste barve kot so okrasne letve, s čimer dosežemo lep estetski videz.

Med izdelki LIP, lesne industrije, Bled, so tudi vhodna in garažna vrata sistema ATRIJ, ki vzbujajo posebno pozornost.

Sistem ATRIJ omogoča uporabniku široke možnosti kombinacij tako po širini in višini, kakor tudi po zunanem izgledu. Omenimo le nekaj primerov. Pri vhodnih vratih, ki so široka 104 cm in visoka 206 cm in so lahko polna ali zastekljena, lahko dodamo enega ali več stranskih elementov (stranska ali nadsvetlobna) širine 30 cm in s tem dobimo željeno širino oz. višino. Stranski elementi so prirejani za vgraditev stekla različnih vzorcev. Posebnost pri stranskih elementih je ta, da lahko izbiramo

elemente z vgrajenim predalnikom za pisma ali pa brez predalnika.

Pri vhodnih vratih, ki so zastekljena in stranskem elementu, po želji kupca montirajo tudi kovinsko mrežo lepega vzorca, ki daje sestavi svojstven izgled.

V programu naj omenimo še DVOKRILNA GARAŽNA VRATA, ki so široka 229 cm in visoka 206 cm, po kompozibilnosti pa so podobna vhodnim vratom. Prav tako lahko izbiramo med garažnimi vrati glede na to, da izberemo vrata z odprtino za svetlobo ali brez nje. Poleg navedenih pa LIP BLED izdeluje tudi DVIŽNA GARAŽNA VRATA, ki so uporabna za vse vrste zidanih in betonskih garaž. Posebno so priporočljiva tam, kjer je pomanjkanje prostora – pri vrstnih ali v teren poglubljenih garažah; predvsem zato, ker posebni mehanizem pri odpiranju dvigne vrata pod strop in zato odpiranje vrat ne zavzema posebnega prostora.

Vhodna, dvokrilna in dvižna garažna vrata so močne nosilne konstrukcije, obložena s hrastovimi (framir) letvicami, v spodnjem delu, obložena z nerjavečo pločevino, lakirana z odpornim umetno-smolnim lakom, opremljena z vsem pripadajočim okovjem ter embalirana.

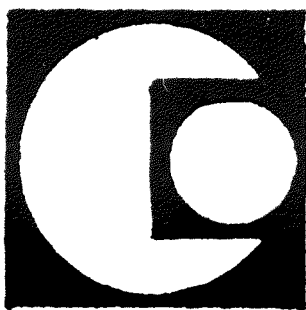
Novost v programu vrat pri LIP BLED je, da se uvaja program STILNIH VRAT, ki bo dopolnil vrzel pri tistih potrošnikih, katerim je pri srcu stilno pohištvo in želijo imeti skladno urejene prostore. Moramo omeniti še to, da iz programa sobnih vrat lahko izberete tudi posamezne elemente, kot so recimo VRATNA KRILA, furnirana v furnirjih mahagonij, anigre, hrast, hrast lužen in navadna vrata krila, ki so obložena z lesonitom ali vezano ploščo v vseh navedenih tipih.

Med izdelki, ki nam bodo pomagali da bomo naše STENE lepe, trajno lepe in dekoracijsko efektne, so ZIDNE OBLOGE. LIP BLED izdeluje iz smrekovega lesa notranje obloge za strop in stene, zunanje obloge za napušče in še posebej ladijski poš. So različnih dolžin in širin, debeline pa 16 oz. 22 mm.

Zanimiva pa je zadnja novost, ki prihaja iz LIP BLED. To je sistem MIKO (Mi-za, K-lop, O-bloge). To oblogo z nekaj prijemi spremenimo v praktične dele pohištva, naprimer v mizico s klopjo. Torej lahko iz te lesene stene »izvlečemo« jedilni kot z mizo in klopjo, otrokov prostorček za igranje ali bralni kotiček. Sistem je praktičen tudi zato, ker ga s pridom uporabljamo tam, kjer smo na tesnem s prostorom, npr. na balkonu, v vrtni uti, v mansardnem prostoru, v lovski koči itd.

To pa je seveda le del proizvodnje LIP BLED. Graditeljem priporočamo, da pišejo v lesno industrijo LIP BLED po prospekte. Pa tudi sicer jim bodo v tovarni radi postregli s podrobnejšimi podatki in jim pomagali rešiti marsikak problem, ki ga morda imajo pri zidavi ali notranji opremitvi prostorov.

gozdno gospodarstvo bled

N. sol. o., Ljubljanska 19 Bled

tel.: dir. 77-257
h. c. 77-361 77-364
telegram: GG Bled
poštni predal 42

TOZD GOZDARSTVO BOHINJ, n. sub. o.
Bohinjska Bistrica, Grajska c. 10
TOZD GOZDARSTVO POKLJUKA, n. sub. o.,
Bled, Triglavska 47
TOZD GOZDARSTVO JESENICE, n. sub. o.,
Jesenice, Tomšičeva c. 68
TOZD GOZDARSTVO RADOVLJICA, n. sub. o.
Radovljica, Šercerjeva 37
TOZD GOZDNO GRADBENIŠTVO BLED, n. sub.
o.,
Bled, Ljubljanska 19
TOZD GOZDNO AVTOPREVOZNIŠTVO IN
DELAVNICE SP. Gorje, n. sub. o.,
Spodnje Gorje 1
OBRAT ZA KOOPERACIJO
ZASEBNI SEKTOR GOZDARSTVA BLED, n. sub.
o.
Bled, Ljubljanska 19

v delovni organizaciji

Gozdno gospodarstvo Bled

**n. sol. o., Bled, Ljubljanska
19**

gospodarijo z gozdovi, proizvajajo in prodajajo različne vrste okroglega lesa, izdelujejo kvaliteten okrogli les po posebnih naročilih, pripravljajo rezonančni les, nudijo prevozniske usluge za prevoz lesa in popravljajo gozdarske stroje in naprave.

SODOBNA • PRIJETNA •
ELEGANTNA OČALA iz
MATERIALA **optyl**

Ko opazite, da se vam je poslabšal vid, si nemudoma priskrbite očala. To velja še prav posebno za otroke, katerim ob pravočasni preskrbi očal lahko ponovno povrnemo normalen vid.

Da bi se ob nošenju očal prijetno počutili in bi vaš obraz obdržal eleganten videz vam priporočamo, da se pri izbiri očal odločite za naše okvirje, katere izdelujemo iz materiala **optyl**, ki je za 25 % lažji od tovrstnih materialov.

Naši **optyl** okvirji za očala so izdelani po modelih vodilnih evropskih kreatorjev. Okvirje izdelujemo za ženske, moške in otroke v vseh velikostih in različnih barvah.

Naše **optyl** okvirje si lahko nabavite v vseh prodajalnah za optični material po Jugoslaviji.

TOVARNA

Iskra

TOZD **optyl**

O R M O Z

Iskra

Industrija za telekomunikacije elektroniko in elektromehaniko

Kranj

TOZD tovarna merilnih instrumentov Otoče

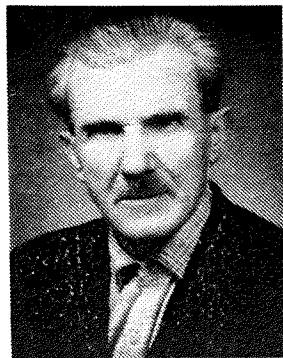
64244 Podnart
Otoče
telefon: 70-131
telegram: Iskra Podnart
telex: 34506 YU ISINO
žiro račun: 51500-601-10040

**PRIZNANI IN KVALITETNI
IZDELKI MERILNIH
INSTRUMENTOV**

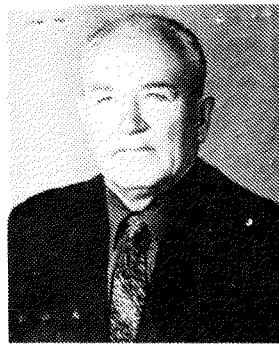
Jože Gašpir

Decembra lani je po krajši zahrbtni bolezn umrl tovariš Jože iz Malih Vodic pri Kostanjevici. V poletju 1942 so ga Italijani odpeljali v taborišče. Po kapitulaciji Italije se je vrnil domov in se vključil v brigado Matije Gubca. Po osvoboditvi se je preselil v Domžale, kjer je delal v raznih družbenopolitičnih organizacijah. Pokopan je na domžalskem pokopališču.

Valentin Peternelj

Prvega novembra lani smo se na apaškem pokopališču poslovili od tovariša Valentina, rojenega leta 1906 v Čabračah nad Škofjo Loko. Za NOB je delal že leta 1942 na terenu v gospodarski komisiji in oblastnem komiteju za Gorenjsko. Leta 1943 je prišel v Prešernovo brigado, kjer je bil do osvoboditve. Postal je rezervni podporočnik. Bil je tudi odlikovan.

Franc Poles

V januarju smo se na pokopališču v Slivju poslovili od tovariša Franca, rojenega leta 1904 v Skadanščini pri Materiji. V NOB se je vključil že sredi leta 1942. Bil je tajnik vaškega in nato rajonskega komiteja KPJ. Po kapitulaciji Italije je bil krajši čas v vrstah borcev, nato pa spet aktivist do konca vojne. Tudi po vojni je družbeno in politično deloval.

Anton Grabnar

Novembra lani smo se na pokopališču Senožeti nad Zagorjem poslovili od tovariša Antona iz Čoln, kjer se je rodil leta 1902. Leta 1944 je vstopil v NOV. Na Dolenjskem se je boril v 12. brigadi vse do osvoboditve. Za zasluge v NOV je prejel dve odlikovanji. Kot vestnega člana ZB Čoln se ga bomo ohranili v lepem spominu.

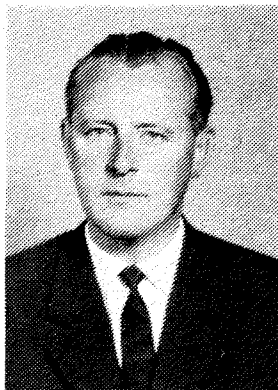
Alojz Vesel

Na pokopališču v Predoslah smo pokopali tovariša Alojza z Dolenjskega, kapetana 1. artilerijske brigade. Sodeloval je v roški ofenzivi, potem pa so ga aretirali in ga odpeljali v Italijo. Ob kapitulaciji Italije je prišel med borbe 1. artilerijske brigade. V sestavi 15. divizije je sodeloval v zaključnih operacijah in prišel na Gorenjsko. Po vojni je aktivno sodeloval v družbenopolitičnih organizacijah. Prejel je več priznanj.

Franc Bezovšek

Na žalskem pokopališču smo pokopali tovariša Franca iz Žalca. Leta 1944 je stopil v vrste NOB v 14. divizijo, kjer se je boril do osvoboditve. Po vojni se je vključil v izgradnjo domovine. Huda bolezen ga je zadnje čase priklenila na posteljo.

Jože Marn

Rodil se je v Metliki. Zelo mlad se je vključil v NOB. Sodeloval je pri premiku bolnišnice iz Žumberaka v Kordun. Bil je 15. brigadi, v komandi mesta Metlika, v oficirski šoli pri GŠS in nato postal šef radio postaje OZNA. Tudi po vojni je bil aktiven v političnem in družbenem življenju. Prejel je več odlikovanj. Komaj 50 let starega smo ga pokopali novembra lani na pokopališču v Trzinu.

Franc Čerin-Pogorišarjev ata

Med NOB je svoje kovaško znanje uporabil tako, da je popravil in koval orožje. Kot terenski delavec je skrbel za partizanske zveze in prevažal ranjence v partizansko bolnišnico. Po vojni je živel v Banatu in potem v Davči, kjer smo ga pokopali. Za delovanje med vojno je prejel odlikovanja: lik kurirja in medaljo Zasluge za narod s srebrno zvezdo.

Franc Deržič

Rodil se je v Rigoncih pri Dobovi, sedaj pa počiva na dobovskem pokopališču. Med NOB je bil v Kozjanskem odredu kot veterinarski referent. Udeležil se je pohoda enega dela Kozjanskega odreda na Hrvaško, se prebil skozi fronto in v sklopu enot JLA se je boril vse do Maribora. Po osvoboditvi je še precej časa ostal v JLA.

Konec januarja

Prav v tistih dneh, ko smo se pripravljali na srečanje ob 35-letnici pohoda 14. divizije na Štajersko, je omahnil v smrt eden izmed udeležencev pohoda.

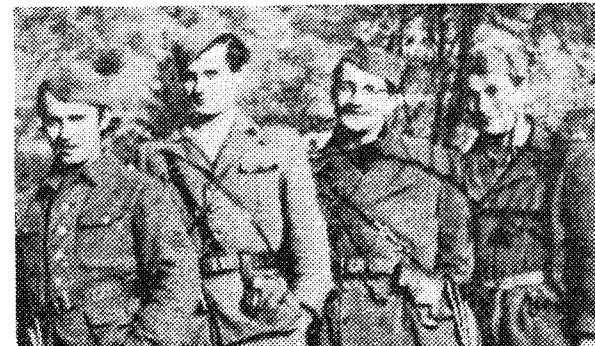
V seznamu udeležencev pohoda ni več Rudija Bunca, namestnika komandanta 3. bataljona. Iz naših vrst je odšel komandir, namestnik in komandant bataljona obveščevalec, odšel je partizan izjemnega poguma, vselej neustrašen, včasih tudi svojeglav in v akcijah do skrajnosti predzren in neustavljiv.

Rudi, kakršen je bil, je na njemu svojstven način tudi marsikoga prizadel, ne da bi kaj hudega mislil pri tem. Toda za tovariša je Rudi znal v tistih njegovih in naših partizanskih časih storiti več kot mu je velevala dolžnost, več kot je mogel in znal. Za ceno svojega življenja je v najtežjih trenutkih reševal življenja drugih, življenja svojih soborcev, svojih tovarišev. To pa je bila takrat neprecenljiva vrednota, bila je to solidarnost največkrat izpričana s krvjo, bilo je to res pravo partizansko tovarištvo.

Moji spomini nanj segajo tja v leto 1941, ko sva se prvič srečala na Viču na balinišču pri Krčonu. Vselej neugnan, nemirnega duha, prešerno razposajen in duhovit ni nikoli izbiral besed, ki so takšne in drugačne kar vrele iz njega. Koliko nevskečnosti, koliko skrbi je Rudi prizadejal takrat tako mogočnim in oholim okupatorjem in prav nič mu niso bile mar posledice takšnega njegovega ravnanja in obnašanja.

Potem sva se ponovno srečala jeseni 1943 leta, ko se je z delom Rabske brigade priključil takratni Loški brigadi. Rudi je ostal takšen, kakršnega sem poznal, le da je bil še bolj bojevit in odločen.

Že v prvih borbah brigade se je Rudi izkazal, saj je s svojo četo napodil 60 Nemcev z enim tankom, da so pobegnili v postojanko na Rakek. V tej borbi je bil ranjen v nogo, za uspešno izvedeno akcijo pa je dobil pohvalo štaba Štirinajste divizije.

Štab 3. bataljona Bračičeve brigade v Suhi krajini, decembra leta 1943

Z leve proti desni: Rudi Bunc namestnik komandanta bataljona, Bogdan Marčenko-Tiger komandant bataljona padel 8. februarja 1944, Franc Šlajpah-Aki komisar bataljona padel februarja 1944 in Jože Počkar namestnik komisarja bataljona.

December 1943. Napad na Kočevje. Nihče od nas ni verjel, da se bo Rudi še kdaj vrnil med nas, ko smo se po napadu na Kočevje umaknili z brigado v vas Žvirče v Suhi krajini. Po nepričakovani in nenadni nemški intervenciji je namreč del trinajste brigade ostal v mestu v brezizglednem položaju. V mestu je ostal tudi Rudi s svojimi borci. Pozneje, ko ni bilo drugega izhoda, je pod točo krogel preplaval reko Rinžo in potegnil za seboj svojo enoto in jo tako rešil pred uničenjem. Nepopisno smo bili veseli, ko se je čez nekaj dni pojavil s svojimi borci v štabu brigade v Žvirčah.

Nato pohod s Štirinajsto na Štajersko. Kmalu po prehodu čez Sotlo, je imela Bračičeva brigada zelo hude boje. Dne 8. februarja so Nemci pri Federmausu na Bohorju iznenada napadli brigado, ki je po dolgem in utrujajočem pohodu počivala. Komandant brigade Gedžo, komandant bataljona Bogdan Marčenko-Tiger (v tej borbi je padel) in Rudi so na čelu svojih borcev jurišali proti pobesnelim Nemcem in jih po hudem boju pognali v paničen beg. Med ubitimi Nemci je bil tudi njihov poveljnik, poln Hitlerjevih odlikovanj.

Tak je bil Rudi, vedno in povsod na čelu svojih borcev, vedno tam, kjer je bilo najtežje.

Težka, neozdravljiva bolezen je Rudija zadnja leta priklenila na posteljo. Toda tudi ta boj, boj za življenje, je prenašal zopet na njegov, Rudijev način; svojeglavo, trmasto, uporniško.

Stane Lavrič

Karel Leskovec:

Vojakova
usoda

2

Poročnik mu je večkrat omenil, da prav nič ne verjame, da bodo v tej vojni zmaga- li Nemci in Italijani. Bilič vsega tega, kar mu je komandir pripovedoval, ni raz- zumel, verjel mu je le zaradi tega, ker je vedel, da je poročnik eden tistih redkih, ki so bili prej na ruski fronti in seveda oficir, katerim je verjel, da veliko vedo. Nekega večera pred koncem avgusta me- seca, ga je upravnik pozval k sebi v stano- vanje in mu naročil, naj pripravi vse po- trebno, da bosta šla na pot. Kam, tega mu ni povedal. Zdelo pa se mu je, da priprav- lja nekaj skrivnostnega. Naložila sta si su- he hrane, karte, kompas in veliko streliva za pištole in puško. Zgodaj zjutraj sta šla na vlak proti severni Italiji. Bilič ne ve natanko, kje je bila tista železniška posta- ja, kjer sta zapustila vlak. Vse pa je bilo tako načrtovano, da je bila že noč, ko sta prišla na cilj. Tudi mestece pod hriboviti- mi gozdovi, ni bilo brez vojašnice. Težko sta se srečno izkopala iz mesteca in prile- zla do prvih obraščenih bregov. Po petih urah hoje, ko sta bila že visoko v hribih, sta se zavlekla med gosto drevje in prvič počivala. Takrat je Bilič šele bolj natanko zvedel, kaj pravzaprav namerava njegov komandir. Kar ustrašil se ga je, ko mu je povedal, da sta že precej daleč in da bosta kmalu na švicarski meji. »Če se nama po- sreči, bova že zjutraj tam in za vedno na varnem.« Zdaj ga Bilič ni nič več tako pokorno poslušal. Vse je bilo v naj lepšem redu, dokler je verjel, da gresta nazaj proti Jugoslaviji. Ko je poročnik občutil, da se mu spremljevalec upira in da še zdaleč ni pripravljen iti s njim čez mejo, ga je naj- prej lepo prepričeval, naj nikar ne nori. Nič ni pomagalo. Bilič se je trdoglavo upi- ral in nikakor se ni mogel pomiriti, da bi jo kar takole po barabinsko, če ne po izda- jalsko pobrisal čez mejo v drugo državo. Bal se je le tega, da se komandir ne bi razjezil in kratko malo s pištolo napravil red. Tudi zanj je bilo nevarno, se mu je kurir kar takole upri in je hotel nazaj, od koder sta prišla. Lahko pa bi se marsikaj zgodilo. Vojašna ni bila daleč in kaj hitro bi mu bila lahko za petami. Tudi za Biliča je bilo nevarno. Če pobegne nazaj, kam bi se dal, saj sploh pojma ni imel, kje je in kam naj se obrne, da bi prišel nazaj na železniško postajo. In če se mu posreči, da jo najde, kam potem?

Kako se bo zagovarjal, kje in s kom je bil in zakaj jo je kar takole brez dovoljenja potegnil iz vojašnice. Vse skupaj je bilo od sile tvegano. Kolikor bolj se je bližal polom državi toliko bolj so take stvari postajale nevarne. Če ga ujamejo, ga zago- tovo, kot vojaškega dezerterja, na mestu ustrelijo. Z njim ne gre! To je držalo kot pribito. Paziti je moral le na to, da ne bi poročnik zaradi nezaupanja, z njim kar sam obračunal. Da bi pa on dvignil puško na svojega komandirja, kaj takega mu še v sanjah ne bi padlo v glavo. To je bilo za njegovo pamet in življenjske izkušnje le preveč.

Odpravila sta se spet v prijetno senco. Ko se je Bilič zbudil in pogledal okrog sebe, je takoj videl, da poročnika ni bilo nikjer. Odšel je po svojih potih. Seveda, je s seboj odnesel tudi tisto, kar sta imela v nahrbtniku. Zdaj je bil sam, brez hrane in brez komandirja. Še nikdar v življenju ni bil tako sam. V tem daljnem nepoznanem in nevarnem svetu. Brez komandirja in brez hrane. Kam...? Samo ena edina be- seda, ki mu je kot črv vrtala v glavi, mu je lahko pomenila življenje. Dokler se večer- ni mrak ne spusti na zemljo in ga skrije pred radovednimi očmi nikamor, potem jo bo ubral nazaj. Tako je Bilič sklenil tisto popoldne, ko se je poslovil od svoje- ga komandirja, ki mu je znal toliko pove- dati o tej umazani vojni. Nič drugače se ni moglo zgoditi kot se je. V mraku se je začel spuščati po bregovih proti dolini.

Noč je bila jasna in bledikaste zvezde s polkrajcem so mu pomagale, da se je lah-

ko držal gozdnih poti, ki so vse držale v isto smer, v dolino. Proti jutru še preden se je napravil dan, je bilo njegovega spre- hoda konec. Padel je naravnost v roke italijanskim vojakom, ki so nad vasico, ki je čepela v robu, držali zasedo. Zdaj je bilo potikanja konec. Zvezali so ga in odpeljali najprej na italijansko komadno, popoldan pa naprej k domobrancem v Riva del Gar- da kakor se je imenovalo to mesto. Zdaj so se za Biliča zares začeli nesrečni in nevarni dnevi. Ker pa nobena stvar v živ- ljenju, če je le prehudo, ne traja dolgo časa, se je tudi Bilič kmalu skopal iz uje- te pasti.

Vojna je kot pobesneta zver, nikdar ne veš kdaj te ugrizne in tudi ne, kdaj zleti mimo tebe. Bilič se je znašel v domobran- skih vojaških zaporih. Vse tisti popoldan do pozne ure zvečer so ga zasliševali, pre- tepali in na koncu povedali, da mu ne bo treba dolgo čakati, da ga postavijo pred puško.

V tistem tednu, ko je Bilič s svojim komandirjem zapustil kasarno, se je tudi tu spletlo nekaj takega, kar mu je poma- galo, da je za nekaj časa obdržal celo gla- vo. No, verjetno so posamezniki ali pa skupine že poprej pripravljale, nekaj kar je smrdelo po uporu.

Čez dan so ga pustili na miru, ko pa je v mesto dahnil mrak, so se težka železna vrata zopet odprla. Nekdo mu je z močno baterijo posvetil naravnost v obraz. Ni ve- del, kdo stoji za lučjo. Ko pa je spregovo- ril, ga je spoznal po glasu. To je bil stotnik Nikola Lugor, Dalmatinec, velik prijatelj poročnika. »A ti si ta budala, koja je de- zertirala.« Še mu je zabrusil nekaj grdih in grobih besed, potem pa je ukazal, naj dru- gi, ki so bili z njim, zaprejo vrata in poča- kajo zunaj.

Bilič ni vedel, ali je stotnik prišel k nje- mu po službeni dolžnosti, ali pa mu je nekoč povedal, da je poročnikov kurir v zaporu in je hotel kaj več vedeti o tem, kaj je z njegovim prijateljom, ki je kar naen- krat tako skrivnostno izginil. Bilič, je sto- nika že poprej dobro poznal. Večkrat je prihajal na stanovanje njegovega koman- dirja in včasih je v njunem pogovoru tudi ujel kakšno besedo, iz katere je lahko sklepal, da sta dva proti vojni. Zato se ga tudi ni preveč ustrašil, ko ga je zagledal pred seboj. Ni ga zasliševal in pretepjal kot so ga drugi, prav očetovsko se je z njim pogovarjal. Povedal mu je vse, kako se je zgodilo, saj drugače tako ni mogel, kako pa naj bi se opravičil, da se je kar celi teden nekeje potepal. »Ne povej nikomur ničesar. Bom že jaz poskrbel, da se boš rešil te luknje.« Tako mu je povedal na koncu in že je zginil skozi vrata. Zdaj se je Bilič lahko oddahnil in razmišljal še o čem drugem, ne pa kdaj ga bodo postavili ob zid. Kmalu za tem ko ga je zapustil stotnik, so se vrata ponovno odprla, vstopil je vojak z porčijo v rokah. Prinesel mu je obilno večerjo. Zdaj ni več sumil, da je Dalmatinec na njegovi strani in videl, da ni pozabil nanj. Tisti večer se je vse tako hitro spreminjalo, da Bilič sploh ni mogel dojemati, kaj se pravzaprav zunaj dogaja. Prej, še predno je ugašal dan, je ležal sam pretepen in čakal, kdaj ga položijo v grob, zdaj pa stotnik, večerja, vse se je začelo sukati prav v nasprotno stran, kar naj bi pomenilo, da bo živel ne pa umrl. Okrog desetih zvečer je nekaj tako močno butni- lo vrata, da je bil prepričan, da se podira stavba. Odprla so se na stežaj. Hkrati je zabučalo nekaj glasov. »Bilič, hitro ven!« Zunaj po dvorišču se je slišalo nekakšno tekanje sem in tja, vpitje in govorenje. Bilič je kot iz topa zletel iz zapora in že se je znašel na dvorišču med svojimi domo- branci. Tudi zdaj še ni mogel dojeti kaj se pravzaprav dogaja. Šele takrat, ko je nek- do z močnim glasom zavpil »bežimo fant- je, dokler imamo še čas,« je zaslutil, da so se uprli in da nameravajo zbežati.

(Dalje prihodnjič)

Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet je odločilo, da se organizira enota, ki bi šla v Kočevski Rog. Zato so se zbrali 17. marca 1942. leta bodoči borci na Viču v gostilni pri Marjanu Novaku. Odhod v partizane je pospešil namen Italijanov, da bodo premaknili žico, ki je obdajala Ljubljano, od križišča Dobrova-Trst na Glincah, skoraj do gostilne Novak na Viču. Napoved se je uresničila točno na dan odhoda borcev v partizane. Nekateri borci so prihajali k Novaku mimo Italijanov, ki so že postavljali nove žične ovire. Zato je bilo tisti dan na Viču in v okolici dosti italijanskega vojaštva, vojaških in karabinjerskih patrolj.

Pri Novaku, ki je bil sekretar tamkašnjega rajona so bili zbrani borci in so samo čakali vodiča Igorja. Da bi bili manj sumljivi so bili nekateri borci v gostilniški sobi na dvorišni strani, nekateri so bili v hlevu, ostali pa v gospodarskem poslopju. Ker vodiča ni bilo od nikoder in je bilo zbrano vedno večje število fantov, ki so bili vsi v gozdarjih in nahrbtniki, je postajalo vse skupaj vedno bolj upadljivo. Italijanske patrolje so posta- jale vedno bolj radovedne, zato so postajali borci vedno bolj nestrpni. Vseh borcev je bilo že okoli 30. Bili so z območja ljubljanskega barja: Brezovice, Galjevice, Viča, Notranjih gor in iz Izanske ceste. Ko so bili zbrani je prišel bodoči komandir Martin Kos-Martinov. Po pripovedovanju Martinova je prišel stanje pogledat tudi Tone Tom- šič. Ko so se borci že pripravljali za odhod, so prišli naenkrat do gostilne italijanski vojaki, zato so se borci izmuznili preko vrtov in odšli proti gostilni »Žabo«, ki je na Cesti dveh cesarjev. Tudi v tej gostilni je bilo dogovorjeno zbirališče. Tja je šele prišel vodič Igor. Nanj je naletela italijanska partolija. Igor je začel takoj bežati, italijanski vojaki pa so stekli za njim. Padel je celo strel, ki je podžgal borce, da so se umaknili proti potoku Curnovcu in so se tam ponovno zbrali.

Da so za njimi prišli italijanski vojaki, ni bil slučaj, pač pa izdaja. Izdal jih je neki italijanski vojak, ki je »dezertiral« h partizanom in je bil celo v spremstvu Primoža (Beblerja), ki je šel na Krim v Lukovo četo. Od tu pa je dezertiral nazaj k Italijanom in je gotovo zvedel za nemene borcev. Vsekakor je bila »hajka« zato, da bi ujeli tov. Beblerja.

Od potoka Curnovca jih je vodil Igor proti Ljubljani. Čez Ljubljano so se prepe- ljali s čolnom in odšli dalje v smeri Podpeč. Pred Podpečjo so prišli do nekega kmeta, kjer so prespali, kot je dejal Igor v hotelu »Mu« (hlevu). V temi so plegli borci kar med krave in tako se je marsikdo vlegel na kravjek. Zgodaj zjutraj, predno se je zdanilo, so odšli dalje v gozd nad Kirnovo gostilno. Na Virju nad Kirnom jih je čakala patrolja 6 do 8 borcev. Patrola je imela puškomitraljez »Zbrojevko« in 600 kosov municije. Vodja patrole je bil »Igor Ozvald«. V patroli so bili še železničar Branko, Nikola, Čiro Alič, Metod (Ciril Keršič), »Sokol« (Janez Jezeršek) in 17-letni Jakec, sin Ozvalda. Keršič je postal, kot bomo pozneje slišali komisar roške čete. Vodič Ozvald je edini vedel kam morajo iti. To je bilo usodno, ko je padel. Pri ledeni jani nad Virjem so se zadržali cel dan. Tu so borci prisegli komandirju Martinovu in si izbrali ilegalna-partizanska imena. Naslednji dan so krenili proti Ravniku nad Rakitno in so prišli iz prave pomladi, ki je bila tedaj v dolini v pravo zimo.

Med potjo se je v mraku tovariš Kajtimir Albert Jakopič ob nekaj spotaknil. Padel je in zagrabil za nekaj hladnega. Bil je puškomitraljez, ki ga je najbrže nek mitraljezec kar pustil. Ko se je pobral s puškomitraljezom, se je ponovno spotaknil še ob zaboj streliva. Nihče ni reagiral in je tako Kajtimir obdržal puškomitraljez. Marsikateri borci so se spraševali, kako je mogoče, da je nekdo v tistih časih odvrnil mitraljez in strelivo, ne da bi to raziskovali. Kajtimir je bil puškomitraljeza zelo vesel in se je počutil gospodar položaja, ker je kot rezervni oficir bivše jugoslovanske vojske dobro poznal »Zbro-jevko«. Po poti toda strojnice ni pustil več iz rok, čeprav je moral tisto noč in čez dan zaradi nje v zasede pri prehodih čez ceste.

Zaradi hudega mraza so dali borcem, da bi se malo ogreli piti rumovo esenco, misleč, da je rum. Posledica tega je bilo, da je nek mlad borec bil tako pijan, da sta ga morala dva borca voditi pod pazduho, Kajtimirju pa je bilo tako slabo, da je želel priti do zdravnika. Martinov je mislil, da namerava Kajtimir dezertirati in ga je nameraval dati ustreliti, kar pa so drugi preprečili.

Iz Rakitne so šli v kanjon Zale in so morali na drugi breg, zaradi hude strmine, plezati čez neko planoto, kjer so včasih žgali oglje. Ker se je znočilo, so tu ostali in prezebali pod smrekami do jutra. Ko se je zdanilo so šli dalje proti Ravniku. Igor je pustil borce v gozdu, sam pa je šel s sinom in Brankom v vas, da bi dobili zvezo za nadaljno pot. Ko so jih borci v gozdu čakali so naenkrat slišali streljanje in kmalu nato sij velikega požara iz vasi. Ker ni bilo nikogar od patrolje nazaj, so bili borci zelo prizadeti, posebno zato, ker je, kot sem že omenil edini Igor vedel za smer njihove poti.

Igor ni dobil v vasi zveze, ko pa so odšli ven iz gostilne, so se naenkrat znašli pred tremi italijanskimi vojaki. Umika ni bilo. Italijanski vojak je zahteval legetimacijo, Igor pa je segel v žep, izvelkel pištolo in ustrelil italijanskega vojaka, istočasno pa je vojak ustrelil Igorja. To zmedo sta izkoristila Branko in Igorjev sin, da sta ušla. Že nekaj ur po tem dogodku so italijanski vojaki zažgali vas. To je bilo 22. marca 1942. leta. Borci, ki so tako ostali brez vodnika so odšli v Loško dolino. Med potjo sta se jim pridružila Branko in Jakec, Igorjev sin. V neki vasi so šli, ker niso poznali situacije, tik pred italijanskimi bunkerji. Padel je gost sneg, padlo je sicer nekaj strelav, a k sreči ni bil nihče ranjen. Preko neke čistine so prišli v notranjske gozdove. Začelo se je nočiti in sneg je naletaval, zato so plegli pod smreko, kjer so malo spali, večinoma pa premraženi čakali jutro. Tudi zjutraj niso vedeli kam, upali so, da bodo srečali kakšno partizansko patroljo. Nekomu je šinilo v glavo, da bi splezali na smreke in se razgledali če bi kje zagledali kakšen dim, ker bi tam verjetno bilo kakšno partizansko taborišče. V daljevi so res zagledali kako se je vil tanek dim. Šli so v ono smer in so kmalu srečali partizansko patroljo treh borcev. Bili so iz Rakovške čete, katere komisar je bil Janez Hribar. Patrolja jih je pripelajala do taborišča, ki je bilo pod Rarno goro. Zelo sestrada- nim prisilecem so dali jesti polento. V tem taborišču je bilo zborna mesto, kjer so zbirali starejše in izkušenejše borce, da bi formirali četo, ki bo morala iti na Primorsko. Borce je komisar Hribar še enkrat zaprisegel po besedilu partizanske prisge. Zvečer so Martinovi borci nadaljevali pot proti Travnji gori. Po petih urah marša so prišli preko Smrekovca na Travno goro. Tudi tu je bilo taborišče čete, katere komandir je bil Mirko Bračič, komisar pa Fric Novak. To je bil Bračičev polbataljon. V taborišču so bili še »Jerin«, Bebler in Dakijeva letéca patrolja.

Bil je dobro oborožen, saj je imel kar dvanajst puškomitraljezov. Kakšne pa so bile tu razmere pove sledeč dogodek. Nek sestradan borec, ki je tudi primesel krompir iz doline, je vzel iz vreče dva krompirja in dal peči v žerjavico. Ko je to zaduhal komisar Fric Novak, je borca obsodil na najhujšo kazen.

(Dalje prihodnjič)

Padel na Javorovici

Ponosen sem na svojega deda – Gregorčič Gusteljina

MOJCA JERMANIŠ, 2. razred
Osnovna šola »Janko Premrl-Vojko«
Koper

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POG

Piše: Silvo Teršek

Ne, streti nas vendar ni
mogoče

Kjer se konča strnjeno naselje Slovenj Plajberka, v smeri, od koder se kaže visoki Mačenski vrh, tiči na samem njegova domačija. Če bi ne videl v snegu človeških stopinj, ki so vodile do izsušenih vrat svetle domačije bi rekel, da je bila moja pot zaman. Tako pa... »Takle obisk ogreje domačijo v še tako trdi zimi,« me je pozdravil, ko sva stopila v kuhinjo. Zima pa, če že v teh krajih niso ostre, so gotovo dolge.

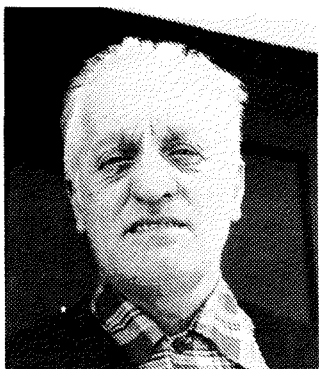
Na mizi sem zagledal debel sveženj volilnih listov. Na okenski polici pa na klopi pod njo vrsto časnikov. In midva? Sploh nisva govorila o vremenu. Sem vam sploh omenil, da je Feliks Wieser-Srečko edini slovenski odbornik v občini Borovlje?

★

»... Leta 1941 sem moral v nemško vojsko. Leto dni kasneje so Nemci izselili iz domačega kraja našo zavedno slovensko družino. Takrat sem bil na ruski fronti. Zaman sem iskal priložnost, da bi dezertiral. Zgodilo pa se je, ko so me poslali na italijansko-francosko mejo. Izsilil sem si dopust. Seveda me na Koroško niso pustili. Smel bi le na nižje Avstrijsko do taborišča, v katerem so bili moji starši. Ne. Na vsak način sem hotel priti v domače kraje, med partizane. Seveda vam ne kanim pripovedovati dolge zgodbe. Uspelo mi je pač priti v Kotmaro vas in do Mačkovih na Prebljah. Bili so to naši, slovensko zavedni ljudje. Od tam do partizanov je bilo treba narediti samo še korak, čez Dravo seveda. V avgustu je bilo, leta 1944. Povedali so mi, da stražijo dravski most zelo mladi nemški vojaki, pripadniki hitlerjugenda.

Močno je deževalo v tisti noči, ko sem jo mahnil na pot, še vedno v nemški uniformi. Golobradega stražarja na mostu mi ni bilo težko ukaniti, čeprav tudi sam nisem imel več kot 23 let. Šel sem proti Svetni vasi, na območje, kjer je deloval tudi prvi partizanski koroški bataljon. Pred to, hudo nemškutarkso vasjo, sem se za las izmaknil nemški zasedi, ki je kot nora streljala za menoj.

Mnogo lažje je bilo, ko sem prišel v Št. Janž k

Feliks Wieser-Srečko, nekdanji partizanski in sedanji edini slovenski odbornik v Borovljah

Janezu Weissu. Že v letu 1943 je začel sodelovati s partizani. Bil je krojač, sicer pa partizanski zaupnik in terenski delavec na tem območju. Ker je imel pokvarjeno nogo, ga Nemci niso mobilizirali. Po tistem, ko mi je pojasnil okoliščine in mi dal nekaj prepotrebnih navodil, sem jo mahnil na Šentjanske rute. Sicer pa sem v tistem kraju, ki ni daleč od Plajberka, dobro poznal ljudi.

Po Janezovem navodilu sem se oglasil pri Rotu; partizani so rekli pri 'partizanski mamici'. Imela je nekaj več kot 60 let in partizani dolgo časa niso vedeli, da je izdajala Nemcem. Skušala je biti 'dobra' za ene in druge. Toda, jaz sem le prišel med partizane. Na tisto, da so me najprej zaklenili v klet, sem že skoraj pozabil. Na srečo pa je bilo med tamkajšnjimi partizani precej takih, ko so me poznali. Postal sem pomočnik mitraljezca v prvem koroškem bataljonu. Mlajši brat Marko je bil že pred tem med partizani.

Seveda bi lahko marsikaj zanimivega povedal o časih, ki so sledili pa o žalostnih dnevih, ko smo se morali ob koncu vojne umakniti iz Celovca. Po tistem sem bil pri Knoju v Mariboru pa v Ljubljani, kjer so me demobilizirali in dali v zadržni tečaj. Leta 1947 sem se vrnil na Koroško, čeprav bi zelo rad ostal v Sloveniji. Toda pri nas so potrebovali kadre in še vedno jih potrebujemo. Delal sem na zadržni zvezi v Celovcu in na terenu. Oktobra v letu 1947 sem se vrnil na kmetijo v Slovenj Plajberk. Vrnil se je tudi Marko, ki je opravil gozdarski tečaj in Janez. Tudi on je bil partizan. Sedaj živi v Ormožu...!»

»Glej ga no,« se je vznemiril Feliks, »pozabil sem ti natočiti pijačo in postreči s klobaso. Ja, se pa le pozna, če skoči gospodinja iz hiše!«

Zdaj sva besedo zasukala v čase po vojni. Misel na najtežje obdobje, ki ga je povzročil nacizem pa je kljub vsemu stalno silila v pripoved.

»Takoj po vojni je bila slovenska organiziranost na Avstrijskem Koroškem šibka, čeprav so bili ljudje zavedni. Danes je drugače; danes smo organizirani. Najpomembnejše pa je, da je organizirana naša mladina. Vse mogoče poskušajo, da bi nas strli, a jim to ne uspe. Tudi manjše občine so priključili k večjim, da bi lažje raznarodovali našo manjšino. Da, jaz sem v občini Borovlje sam in vselej preglasovan. Večkrat sem predlagal, naj bi bile v občinski knjižnici tudi slovenske knjige. Zaman. Ostane nam le to, da lahko povemo svoje mnenje. Tako je na vsem dvojezičnem območju!

Stanje v zadnjih nekaj letih se je pri nas v toliko spremenilo na boljše, da je naša gospodarska odvisnost nekoliko manjša. Seveda smo pri tem še vedno šibki. Naše možnosti za zaposlovanje so minimalne, pritisk manjšini nenaklonjenih pa velik. Zaveden Slovenec ima na Avstrijskem Koroškem velike težave. Hočejo doseči, da ne bi pošiljali otroci v slovenske šole, slovenske vrtce... Moji trije otroci so hodili v slovenske šole, v slovensko gimnazijo. Vsa čast naši mladini! Veliko in dobro dela. Toda brez kulturne, politične in gospodarske podpore, hočem reči sodelovanja, bi bilo skoraj nemogoče vzdržati. »

Potlej sva govorila o volitvah. Tudi o tem, da volitve naredijo precej slabega, da razdelijo Slovence in da je potrebno precej časa ter naporov za znovnično spoznanje, da gre vendar za skupne interese. Gre za ohranjanje slovenske etničnosti, gre za pravice iz člena sedem avstrijske državne pogodbe.

Feliks stoji na pragu, od katerega ne vodi izhoda. Toda, ko bo skopnel sneg, bo narava oživila in vrata domačije se ne bodo imela časa niti zapreti.

Vedno
pripravljeni
braniti svoje

Dušan Gligorijević na proslavi petintridesete obletnice 11. srbske udarne brigade v Sokobanji:

– Soočeni smo s stalnim napadom falsificiranja zgodovinskih dejstev z bolgarske strani; predrznostjo, ki se ne boji niti dejstva, da se žive očitvidci in udeleženci tistega, kar se je dogajalo v bližnji preteklosti – in niti tega, da je, bila bolgarska fašistična vojska okupatorska sila, odgovorna za življenja številnih družin, komunistov in borcev narodnoosvobodilnega boja tega kraja,« je med drugim rekel Dušan Gligorijević. Ob tem je poudaril, da nismo niti do sedaj in tudi v prihodnje ne bomo dovolili, da bi se kdo mešal v notranja vprašanja našega razvoja na kakršenkoli način in ne glede na to, če je komu po volji ali ne pot, ki smo si jo izbrali in na kateri uspešno gradimo socialistične samoupravne odnose.

»Vsak tak poskus bi bil iluzoren, ker bi se razbil ob moči in enotnosti naših narodov in narodnosti, ki izhajata iz enakopravnosti in skupnih ciljev v izgradnji samoupravnih družbenih odnosov kot največjih pridobitev naše revolucije.«

POLITIKA - 11. marca 1979

Neznanje in napaka

V razpravi za okroglo mizo Komunisti o odgovornosti v socialistični samoupravni družbi je prof. dr. Vojislav Stanovčić analiziral nekatere od vzrokov neodgovornosti. Rekel je tudi to:

– Ko govorimo o udeležbi v procesu odločanja in družbenoekonomskem in političnem življenju naše samoupravne družbe, mislimo pri tem na visoko stopnjo znanja. **Kaj lahko pa bi mogli dokazati, da je prav neznanje vzrok mnogih napak in zgrešenosti, mnogih oblik neodgovornosti. V različnih oblikah se srečujemo z dejstvom, da neznanje enega prinaša škodljive posledice mnogim. Nagnjeni smo k temu, da neznanje gledamo z nekako naklonjenostjo. Kadar pridemo do takšnega problema, se postavlja vprašanje karakterja in funkcije celotnega izobraževalnega sistema, kadrovske politike, kriterija vrednotenja individualnega prispevka, kriterija delitve in mnoga druga. Toda – če ni potrebnega znanja, se nujno deformira tudi zavest o odgovornosti, ker se ji enostavno hočemo izogniti in neznanje prikriti.**

DUGA - 17. marca 1979

Ustvarjalnost samoupravljalcev

Miće Rakić, član predsedstva Bosne
in Hercegovine:

– Ne gre beseda o kakšnem čudodelnem delovanju mladinskih delovnih akcij samih po sebi. Nasprotno. Gre za vitalnost sistema socialistične ga samoupravljanja, za njegovo zmogljivost, pobude, ki jih nenehno osvobaja, za njegove še neizkoriščene možnosti, za uresničeno enotnost organiziranih socialističnih sil na osnovi jasnih ciljev in smeri razvoja. Gre za mladinsko delovno akcijo »Šamac–Sarajevo 78« in vse mladinske delovne akcije kot integralna obeležja sistema socialističnega samoupravljanja. **Mladinska delovna akcija »Šamac–Sarajevo 78«** je, kakor tudi druge mladinske prostovoljne delovne akcije, pokazala visoko domovinsko in socialistično zavest in pripravljenost mlade gene-

racije, da skupaj z delovnimi ljudmi in občani potrdi in še močneje utrdi ustvarjalnost samoupravljalcev v izgradnji Titovega koncepta svobodne socialistične samoupravne družbe.

Direktor »v izgradnji«

V Višegradu živi direktor, ki ne dela že nekaj let in prejema plačo 12.000 dinarjev na mesec. V juniju mu bo iztekel mandat, tam, kjer naj bi zrastle tovarna za proizvodnjo in predelavo žice, pa bodo tudi letos posejali koruzo. V Višegradu je še en direktor, o katerem se nekoliko manj govori kot o pravkar omenjenem, ker je »v izgradnji« šele šest mesecev.

OSLOBOĐENJE – 18. marec 1979

Zakaj sem ponosen

Kakšen je odnos učencev osmega razreda osnovne šole do socializma in socialistične skupnosti? Odgovor na to vprašanje daje raziskava Dželadina Muratija na osnovi odgovorov 319 učencev osmega razreda v osmih osnovnih šolah v Tetovu: v vaseh Želino-vo, Jegunovci, Gornja Rečica in Tarce.

Odgovor »zelo sem ponosen«, ker živimo v socialistični samoupravní skupnosti je podpisalo 295 učencev. »Ponosen sem«, je reklo 23 dijakov.

Po tej raziskavi 310 deklic in dečkov najraje živi v Jugoslaviji, medtem ko so štirje učenci izjavili »v Združenih državah Amerike«, dva »v Franciji« in trije »v Zahodni Nemčiji«.

Zanimiva so stališča vprašanih o možnosti, ki jih naša družba nudi posamezniku, da izrazi svoje sposobnosti. Točno 287 osnovnošolcev ocenjuje, da »socializem v naši deželi nudi možnost vsakemu, da v populnosti izkaže svoje sposobnosti«, a 32 se strinja s takšno oceno. Drugih odgovorov ni bilo.

Od vprašanih učencev je 267 zaokrožilo odgovor »trdno smo prepričani, da je socializem najidealnejši družbeni sistem«, »prepričanih« je 47, a štirje so »prepričani do neke mere«.

Na vprašanje: »Če mnogonacionalnost zmanjšuje osebne svobode«, je negativno odgovorilo 280 učencev. »Bratstvo in enotnost naših narodov je garancija naše prihodnosti« trdi 306 deklic in dečkov osmega razreda.

NIN – 18. marca 1979

Mirni razvoj

Ponekod vlada mišljenje, po katerem je socialistična samoupravna in neuvrščena Jugoslavija sama sebi za vse čase zagotovila mir. **Mi se odločno borimo za mir – toda, če resnično želimo imeti mir, moramo biti vedno dobro usposobljeni in pripravljeni, da ga branimo. Tudi boj za nadaljnjo krepitev in stabilnost našega političnega sistema socialističnega samoupravljanja, pa bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti, sodijo v okvir naporov za naš daljnji mirni razvoj –** je med drugim poudaril France Popit, predsednik CK ZK Slovenije, na razširjeni seji komiteja občinske konference ZK v Murski Soboti.